

Årsrapport

139. regnskapsår

2017

FanaSparebank

Grafisk produksjon: Bodoni
Miljømerket trykksak 2041 0699
Foto: Tove Lise Mossestad

Innhold

Nær – der du er	5
Organisasjon.....	6
Bankens samfunnsansvar	9
Redegjørelse om foretaksstyring	15
Regnskap & noter	17
Nøkkeltall	18
Årsberetning.....	19
Revisors beretning	104
Erklæring fra styret og adm.direktør	107

Nær - der du er...

«Vi skal hjelpe kundene våre å ta gode valg for sin økonomi, samt være en positiv bidragsyter for samfunnet rundt oss.»

Vi ønsker å være en selvstendig og nær sparebank som skaper verdier ved å hjelpe kundene til å ta gode økonomiske valg. En bærekraftig virksomhet, lønnsom drift og fremtidsrettede kundeløsninger, gir nødvendig trygghet til våre kunder og ansatte.

Markedet er i rask endring, og kundene er mer bevisste på valg av bank, både med hensyn til pris, opplevelse og digitale løsninger. Nye regulatoriske endringer vil ha en stor innvirkning på markedsutviklingen, hvor blant annet innføring av ny personvernforordning (GDPR) og PSD2 vil ha betydning for hvordan vi behandler våre kunder og utnytter teknologiske muligheter i årene som kommer. Nye aktører vil entre markedet, og tilby kundevennlige produkter og tjenester som tidligere har vært forbeholdt banksektoren.

Sett fra et makroøkonomisk ståsted har vi lagt bak oss et godt år i Norge. Den økonomiske veksten har tatt seg opp igjen, oljeprisen har stabilisert seg og arbeidsledigheten har blitt vesentlig redusert. Den internasjonale økonomien er også friskmeldt, og mange bedrifter uttrykker optimisme når det gjelder fremtidsutsiktene. Som et resultat av dette, signaliserer de fleste sentralbanker renteøkning i inneværende år, og Norges Bank er blant dem.

Boligprisene svekket seg betydelig gjennom 2017, med en priskorreksjon på 6 prosent innenfor bankens hovedmarkedsområde. Dette kan sees i sammenheng med forventninger om noe økte renter, stort utbud av nye boliger og økt gjeldsgrad i husholdningene i kombinasjon med endringer i boliglånsforskriften. Ved inngangen til 2018 er det kommet signaler som peker i retning av at boligprisfallet har stabilisert seg, både i vår region og nasjonalt.

Banken har i 2017 lagt bak seg et spennende og innholdsrikt år med svært høy aktivitet. Vi har blant annet lansert en av Norges beste nettlåsløsninger, og er en av få banker som tilbyr nettmøte og en kundevennlig digital møtebestillingsløsning. I år vant vi også Kundeserviceprisen for Bank. Det viser at vi klarer å levere på kundeopplevelse. Den gode kundeopplevelsen er en viktig premisse i bankens nye strategi. Banken har lansert mange gode digitale løsninger, noe som er helt avgjørende for å møte kundenes behov. Brukervennlighet er nærmest et krav fra kundene, og i den anledning har vi lansert både ny nettbank og mobilbank, felles satsing på Vipps, samt ny og brukervennlig portal for fondshandel der kundene har mulighet til å opprette både Aksjesparekonto og IPS. I den forbindelse er vi veldig stolte over, til tross for økt aktivitet og lansering av en rekke nye løsninger, at vi i 2017 har redusert IT-kostnadene med 18 prosent sammenlignet med 2016. Dette viser blant annet at ny teknologi kan tas i bruk innenfor en tilgjengelig kostnadsramme, og at vi evner å bruke IT-ressursene på en effektiv måte. Den digitale utviklingen forutsetter at vi er i stand til å omstille oss raskt, der nye digitale løsninger og nye arbeidsoppgaver er en del av arbeidsdagen vår. Det er menneskene i kombinasjon med riktig bruk av teknologi som kommer til å utgjøre forskjellen.

Et godt arbeidsmiljø og gode arbeidsforhold er avgjørende for vår virksomhet. Det er svært gledelig å registrere at banken har hatt en positiv utvikling i sykefraværet, som endte på 2,5 prosent i fjerde kvartal. Banken flyttet inn i nye lokaler i Kaigaten i Bergen sentrum våren 2017. Huset er fra 1872, og representerer våre historiske røtter i modernisert drakt. Huset er blitt et attraktivt representasjonslokale hvor både ansatte og kunder føler seg velkomne. Hovedkontoret på Nesttun er også blitt oppgradert, med ny kantineleverandør og den nye innovasjonslaben «Gartneriet» hvor både eksterne besøkende og ansatte kan få en annerledes opplevelse.

Bærekraftig drift står høyt på agendaen, og som en sparebank fra 1878 ligger det i vår natur å gi tilbake til samfunnet rundt oss. For å fremme fokuset, er «Samfunn» blitt en del av vårt strategiske mål-bilde. Her har vi satt konkrete mål og tiltak for styrkingen og synliggjøringen av vårt samfunnsbidrag. Vi tar vårt samfunnsansvar alvorlig. I 2017 var det svært stort engasjement med å strikke oransje skjerf i samarbeid med Kirkens Bymisjons initiativ for et varmere og mer inkluderende samfunn. I tillegg har vi våre årlige gaveutdelinger. Som sertifisert Miljøfyrtårn er vi også bevisst på vårt material- og energiforbruk i konsernet og opprettholder et løpende fokus på å redusere Fana Sparebanks karbonfotavtrykk. Samfunnsansvar og bærekraft er også begreper som i stadig sterkere grad vil bli gjenspeilet i den tradisjonelle bankvirksomheten også, ikke minst på utlånssiden.

Avslutningsvis vil jeg nevne at banken går spennende tider i møte. Kontorene er godt i gang med salgsaktivitetene, flere prosjekter er satt i gang på forretningsutvikling, og banken er godt i gang med kompetanseheving og tverrfaglig samarbeid. Her kan det spesielt trekkes frem at banken besluttet å satse på hospitering mellom avdelingene, som har vært en av hjertesakene til de ansatte. Kompetanse er en ferskvare og må utvikles og fornyes fortløpende. I dagens krevende marked ser vi også at mer tverrfaglig samarbeid er avgjørende, som utgjør grunnlaget for vår flate organisasjonsstruktur som underbygger vår kultur; **En bank – ett team.**

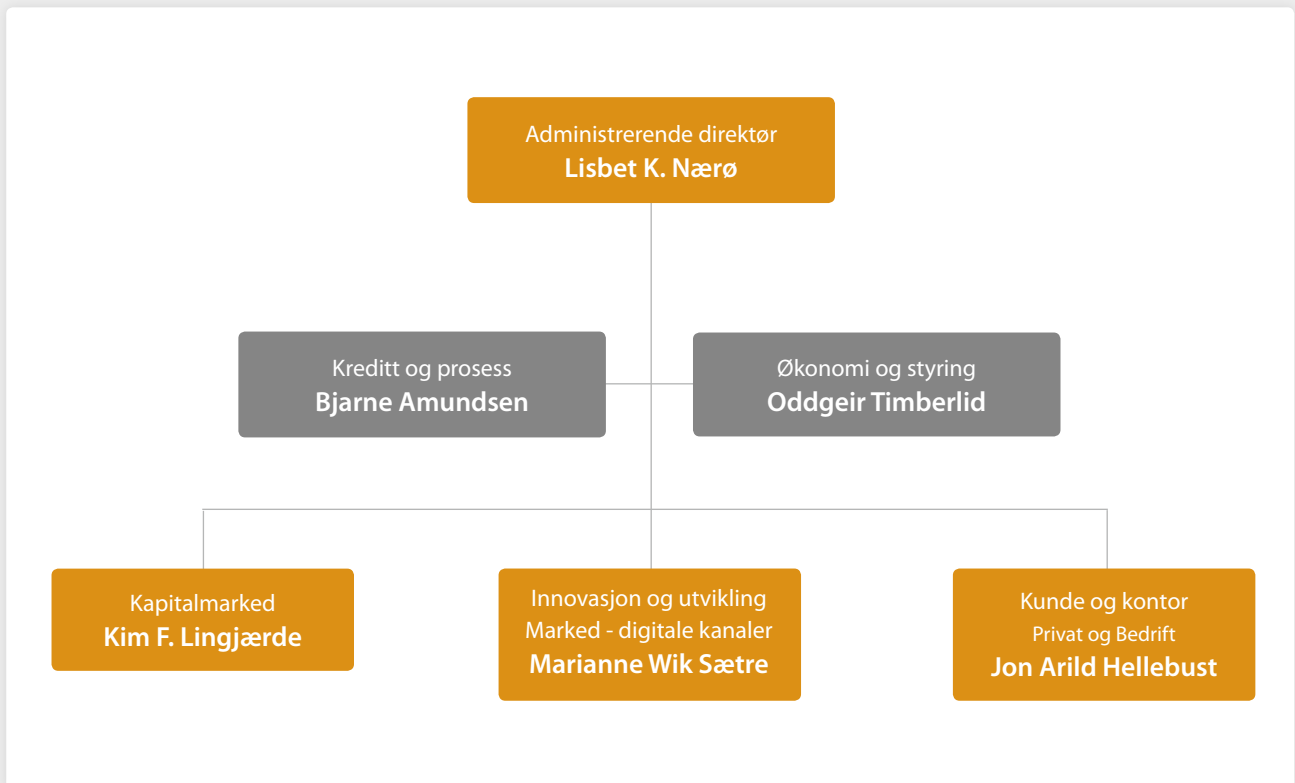
Til tross for krevende konkurranse i markedet, er det av min oppfatning at vi er godt rustet til å fortsette sunn bankdrift i en digitalisert verden med fornøyde kunder, gode resultater og ikke minst motiverte ansatte.

Lisbet K. Nærø

Administrerende direktør Fana Sparebank

Organisasjon

FUNKSJONSOVERSIKT PR. 1.1.2018

Ledergruppen

REGNSKAPSÅRET 2017

Lisbet K. Næro

(født 1963)

Administrerende direktør

Lisbet tiltrådte som administrerende direktør i april 2014. Hun kom da fra stillingen som konsernsjef i Tide ASA, og har mange års erfaring fra lederstillinger innen finans og transportsektoren. Hun har bl.a. vært administrerende direktør i BN Bank ASA, konserndirektør i Sparebank 1 SR-Bank, BNR/Fjord Line AS og Sparebanken Vest.

Lisbet er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole og har MBA fra University of Central Florida, samt tilleggsutdannelse fra det juridiske fakultet i Bergen og Harvard Business School.

Jon Arild Hellebust

(født 1972)

Kundedirektør

Jon Arild tiltrådte som leder for bedriftsmarkedet januar 2016. Han har finansiert bedrifter i hele Hordaland de siste 17 årene. Sist som regiondirektør ved bedriftsmarkedet i Sparebanken Vest.

Jon Arild er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole og har lederutdanning fra forsvaret.

Oddgeir Timberlid

(født 1963)

Økonomidirektør

Oddgeir tiltrådte som leder for økonomi og styring i april 2011. Han ble ansatt i banken som leder for risikostyring i mars 2008. Han har også erfaring som banksjef og leder i konsernregnskapsavdelingen i Christiania Bank og Kreditkasse og i revisjonsavdelingen hos Ernst&Young og Deloitte.

Oddgeir er siviløkonom og statsautorisert revisor fra Norges Handelshøyskole.

Kim Fordyce Lingjærde

(født 1959)

Finansdirektør Kapitalmarked

Kim tiltrådte som banksjef i mai 2005. Han har 30 års erfaring fra ulike stillinger innen bank og finans. I Bergens Skillingsbank/Bergensbanken, senere Handelsbanken, var han administrasjonssjef og direksjonssekretær og hadde også ansvar for IR.

Kim er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole med ferdypning innen finans, informasjonssystemer og regnskap.

Bjarne Amundsen

(født 1970)

Direktør kreditt og prosess

Bjarne tiltrådte som kredittsjef fra august 2014. Han ble ansatt i 1997, senest som nestleder bedriftsmarked. Bjarne er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole.

Marianne Wik Sætre

(født 1979)

Direktør for innovasjon og digitale kanaler

Marianne tiltrådte som leder for innovasjon og utvikling i mars 2015, med ansvar for strategi, forretningsutvikling og IT-området. Fra september 2017 ble ansvaret utvidet til å dekke hele bankens digitale satsing, som også omfatter bankens markedsavdeling, kundesenter og digitale rådgivere.

Marianne har erfaring fra blant annet Frende Forsikring, Storebrand og Capgemini Consulting. Hun mottok i 2017 Sunniva-prisen, som hvert år deles ut til en kvinne i en ledende posisjon.

Marianne er Cand.merc og siviløkonom fra Norges Handelshøyskole, med hovedfag innen strategi, organisasjon og endringsledelse.

Medlemmer av styret

REGNSKAPSÅRET 2017

Styret i Fana Sparebank (fra venstre): Linn Cecilie Moholt, Hanne Magnussen, Nils Magne Fjereide, Arnt Hugo Knudsen, Peter Frølich, Kjerstin Fyllingen

Styret	Valgt f.o.m. ¹	Valgt t.o.m.	Varamedlemmer	Valgt f.o.m. ¹	Valgt t.o.m.
Nils Magne Fjereide (leder)	2006 (2016)	2017	Arnstein Bjørke (1. vararepresentant)	2015 (2016)	2017
Peter Frølich (nestleder)	2011 (2017)	2018	Bjarte Bø (ansattes rep.)	2017	2017
Kjerstin Fyllingen	2014 (2016)	2017	Rita Husebø (ansattes rep.)	2017	2018
Linn Cecilie Moholt	2016	2017			
Arnt Hugo Knudsen (ansattes rep.)	2017	2017			
Hanne Magnussen	2017	2018			

¹ Tall i parentes viser tidspunkt for oppstart av den valgperiode medlemmet er inne i p.t. hvis vedkommende har vært valgt/sittet en/ flere tidligere periode(r).

Medlemmer av generalforsamlingen

Kundevalgte medlemmer:

Bjørn-Frode Schjelderup
Erik Fossum Færevaaag
Nina Askvik
Hilde Agnete Martens
Pål Ivarsøy
Anne-Merete Ask
Marit Warncke
Anne Carlsen
Marianne S. Herland
Helga Raa

Kjell Frønsdal

Unni Vågstøl
Linda Midtun
Kenneth Våggenes

Varamedlemmer:

Carl Platou Ellingsen
Stein Walle
Anne Gro Storheim Hellsten
Knut Cook Bratland

Samfunnsrepresentant:

Ruth S. Brudvik (A)

Varamedlem:

Henning Warloe (H)

Ansattes medlemmer:

Tove-Mette Lexander
Bjarte Bø
Pia Etim
Hege M. Olsen
Nina Solheim

Varamedlemmer

Liv Sylvi Østerbø
Kenneth Birkeland
Anne Stensrud

Medlemmer av generalforsamlingens valgkomité

Anne-Merete Ask – Leder
Bjørn-Frode Schjelderup
Helga Raa
Julia Kristoffersen (V)
Tove-Mette Lexander (ansattes representant)

Varamedlemmer:

Pål Ivarsøy
Carl Platou Ellingsen
Hege Merete Olsen (ansattes representant)

Bankens samfunnsansvar

Samfunnsansvarsrapport 2017

Fana Sparebank er et finanskonsern med egen kjernevirksomhet innenfor tradisjonell bankdrift. I tillegg har konsernet heleide datterselskaper som utøver beslektet virksomhet, Fana Sparebank Boligkreditt AS, samt eiendomsmegling gjennom Fana Sparebank Eiendom AS. Konsernet har dessuten strategisk viktige eierandeler i produktselskaper innen forsikring, verdipapirhandel og annen finansieringsvirksomhet. Banken søker å ivareta sitt samfunnsansvar ved direkte utøvelse eller ved å påvirke til samme for hele virksomheten.

Bankvirksomheten

Fana Sparebanks primærvirksomhet faller innenfor begrepet tradisjonell bankdrift. I dette ligger tjenester og produkter innen innskudd, utlån og kredittgivning, samt betalingsformidling. Omfanget av den tradisjonelle virksomheten, eller det som også kan betegnes som bankens kjernevirksomhet, er under utvikling. Salg og distribusjon av relaterte tjenester, herunder forsikring, leasing og plasseringstjenester, øker i omfang både nominelt og som andel av bankens samlede virksomhet.

Kredittgivning ansees å være den delen av bankdriften som i størst grad berører samfunnet og bankens overordnede og uttalte ansvar. Fana Sparebank tilstreber seg å utvise en ansvarlig praksis innen kredittgivning. Bankens retningslinjer for kredittgivning innebærer blant annet en grundig vurdering av kundens økonomiske situasjon og evne til å betjene et lån. Sikkerhet alene er ikke tilstrekkelig, da konsekvensene av mislighold av et låneforhold vil kunne ramme låntager uavhengig av underliggende sikkerhet og pant. Tilsynsmyndighetene fastsetter de overordnede rammer og føringer for kredittgivning. Banken legger for eksempel til grunn at kunders tilgjengelige likviditet skal være tilstrekkelig for å betjene et lån med dagens vilkår i tillegg til et tenkt scenario der rentenivået skulle øke i betydelig grad. I tillegg anvender banken egne analyser og retningslinjer som kan være strengere enn de generelle rammebetingelsene. Fana Sparebank har nedfelt krav om at virksomheter som finansieres må kunne fremvise nødvendige tillatelser fra offentlige miljøvernmyndigheter.

Banken tilbyr en rekke produkter og tjenester utover de tradisjonelle banktjenestene. Dette inkluderer eiendomsformidling, skade- og livsforsikring, spare- og plasseringsprodukter, verdipapirhandel og leasing. Fana Sparebank har distribusjonsavtaler med de ulike leverandørene, og mottar provisjoner fra salget. I salget av slike tje-

nester og produkter sørger banken for at kundene mottar bankens beste råd og veiledning. Alt salg skal baseres på kundens behov og i henhold til reglene om god rådgivningsskikk.

Fana Sparebank utøver eierskapet i datterselskaper og tilknyttede selskaper med samme krav til forretningsmessig fremferd som for banken selv. Banken er representert med styremedlemmer i flere av de tilknyttede selskapene, og har således muligheter for direkte påvirkning.

Korrupsjonsbekjempelse og hvitvasking

Banken har i sitt IT-baserte kundesystem implementert antihvitvask som ledd i oppfyllelse av de forpliktelsene banken har etter gjeldende Lov om hvitvasking og terrorfinansiering. Dette omfattes også av tiltak for korrupsjonsbekjempelse gjennom registrering av såkalte PEP-kunder – Politisk eksponerte kunder. Styret mottar halvårlig rapporter med status for hvitvaskingsarbeidet.

Banken svarer også for krav til overholdelse av reglene for hvitvasking for egne kunders del overfor produktleverandører, herunder fondsforvaltere og for kunders verdipapirhandel.

Investeringer

Fana Sparebank har finansielle investeringer i verdipapirer og verdipapirfond. I det alt vesentlige utgjøres dette av rentebærende finansielle instrumenter utstedt av stat, kommuner og andre finansinstitusjoner. Banken fastsetter interne rammer og retningslinjer for investeringsvirksomheten, og disse revideres årlig av styret. I 2015 ble det innhentet bekreftelser på tidligere kartlegging av hvilke retningslinjer som gjelder i fond der banken har plassert midler. Det er bragt på det rene at samtlige fond følger de samme etiske retningslinjer som Statens pensjonsfond utland (SPU) eller tilsvarende. Referansen til SPU gir trygghet for at det til enhver tid er offentlig oppmerksomhet rundt endringer og strømninger i samfunnet. Retningslinjene til SPU inneholder både etiske, miljø- og klimarelaterte bestemmelser.

Bankbil

Fana Sparebanks grunnleggende holdning til samfunnsansvar gjenspeiles på mange plan. Banken lanserte den «ikke-digitale mobilbanken» i februar 2016. Det er et tilbud til de av bankens kunder som ikke er helt digitale enda, eller som ikke har mulighet til å oppsøke banken fysisk. Bankbilen passer for kunder som har

behov for hjelp til ulike banktjenester, og som ønsker å lære mer om våre digitale banktjenester. Bankbilens tjenester brukes i gjennomsnitt 4 til 5 ganger i uken.

Konseptet med bankbilen har fått god oppmerksomhet både i lokale media og av andre banker. Vårt tilbud er godt tilpasset Fana Sparebanks forutsetninger, ved at de fleste kunder befinner seg innenfor en rimelig avstand fra hovedkontoret. Det er en forutsetning for tjenesten at løsningen kan gjennomføres med bruk av el-bil for å begrense de miljømessige konsekvensene av tiltaket.

Strategi og målbilder

Fana Sparebank arbeider kontinuerlig med ulike strategier for alle deler av virksomheten. I forbindelse med en større revisjon av konsernets hovedstrategi i 2017, er målbildene tilpasset en fremtidsrettet profil. Mens *Kroner, Kunder, Digital* og *Folk* har vært representert i målbildene tidligere, er det nå tatt inn et nytt, *Samfunn*, som i mange henseender vil favne virksomhetens samfunnsrolle og -ansvar. Det er i målbilde *Samfunn* lagt et solid fundament for å synliggjøre at Fana Sparebank skal ha en tydelig og forpliktende bærekraftprofil.

Strategiprosessen er gjennomført med svært høy grad av medvirkning fra hele organisasjonen. Samtlige medarbeidere har vært involvert i tanksmier for å drøfte scenarier og gi innspill til utforming av målbildene. Arbeidet har også bestått i å spille inn tiltak for å oppfylle målbildene. Disse prosessene resulterte i til sammen 178 konkrete forslag fordelt på de fem målbildene. Forslagene er siden bearbejdet videre, sortert og gitt prioritet. I løpet av 2018 vil en rekke tiltak som er direkte initiert av bankens medarbeidere bli satt ut i livet.

Blant temaene som implementeres som følge av medarbeiderønsker, er et program for hospitering i ulike deler av banken. Hospitering i kortere eller lengre perioder vil bidra til å øke organisasjonens samlede kompetanse, og gi større grad av forståelse og innsikt i de ulike avdelingene og funksjoners rolle.

Gaver til allmennyttige formål – nær der du er

Sparebanker kan, med hjemmel i Finansforetaksloven, sette av deler av årsoverskuddet til allmennyttige formål. Gaver til allmennyttige formål er en viktig del av Fana Sparebanks strategiske satsing, og som lokalbank ønsker vi å bidra og legge til rette for et godt nærmiljø. Fana Sparebank har balanseført et gavefond på 35,6 millioner kroner.

Med utgangspunkt i de fremlagte resultatene for 2017 er det i 2018 foreslått en avsetning til gaver og allmennyttige formål på 20 millioner kroner.

Hovedutdeling - Barn og ungdom

Hver eneste dag, året rundt, legges det ned mange timer med frivillig arbeid og dugnadsinnsats i lokalmiljøet, for å gi barn og ungdom en god oppvekst. Dette stimulerer til en sunn og aktiv hverdag for de yngste gruppene i samfunnet. Banken har valgt å dedikere gavemidlene til formål som legger til rette for sunne

og gode aktiviteter overfor barn og ungdom, innen kategoriene kultur, musikk, idrett og oppvekst.

Gjennom gaveutdelingene søker vi å få til en geografisk fordeling som reflekterer vårt markedsområde. Det er fastsatt retningslinjer for hvem som kan motta støtte, samt hvordan søknader skal utformes og registreres for å komme i betraktning. Generalforsamlingen beslutter gavetildeling basert på anbefalinger fra styret. I hovedsak skjer gavetildeling på årlig basis og søkeprosessen vil være åpen i tidsperioden 1.-31. desember. I 2017 ble det delt ut ca. 4 millioner kroner til barn og ungdom i Bergen og omegn, fordelt på 287 frivillige lag og organisasjoner med tiltak rettet mot barn og ungdom.

Bankens gavestrategi er under revisjon. I løpet av 2017 er det arbeidet frem helt nye og målrettede strukturer for bankens gaveinstitutt. Den nye gavestrategien blir fremlagt for Generalforsamlingen våren 2018, og deretter implementert.

Velfortjent

Velfortjent bygger på at vi hele tiden ser etter mennesker som har gjort noe spesielt, og som fortjener en overraskelse. Dette kan være enkeltpersoner som har gjort noe godt for andre eller som har et unikt talent som fortjener en velfortjent påskjønnelse. Nominasjon vil kunne skje hele året, og er planlagt utdelt hvert år i 2. kvartal. Selve gaveoverrekkelsen skjer på en svært kreativ måte som skaper oppmerksomhet i lokalmiljøet og i sosiale medier. Noen av disse overraskelsene dokumenteres på film som benyttes til å fronte neste utdeling.

Sponsoraktivitet

Fana Sparebank ser på sponning som økonomiske bidrag til støtte av sosialt og samfunnsmessige verdifulle prosjekter. Bidragene har til hensikt å synliggjøre og profilere banken og merket Fana Sparebank overfor gitte målgrupper.

Hovedmålet med sponning er at banken, gjennom samarbeidsavtaler med lokale aktører i markedsområdet, skal styrke egen virksomhet, samt bidra til positiv utvikling hos samarbeidspartnerne. Dette skaper gjensidig motivasjon og inspirasjon.

Sponsorarbeidet er et viktig virkemiddel for å sikre at Fana Sparebank får god eksponering overfor ønsket målgruppe. Det vil på sikt føre til økt kundetilstrømming og styrket kundelojalitet.

For regnskapsåret 2017 hadde vi samarbeids- og sponsoravtaler med følgende lag/organisasjoner: Fana IL Fotball, Bergen og Hordaland Turlag, Åsane Håndball, Salgs – og Reklameforeningen og VilVite.

Bærekraftig virksomhet – det grønne skiftet

Fana Sparebank ønsker å være en aktiv medspiller i samfunnets tilpasning til en bærekraftig utvikling. Sertifiseringen som Miljøfyrtårn ansees å være en nødvendig forutsetning for å fremstå med legitimitet for videre satsning. Ambisjonene er å integrere miljø- og bærekraftensynet i den tradisjonelle bankvirksomheten. Det er i samhandlingen med kunder at bidraget kan få de største effektene. Innenfor tradisjonell bankvirksomhet er det flere områder som peker seg ut; Kredittvirksomhet og utlånspolicy, innskudd og funding, samt egen og kunders kapitalforvaltning.

Grønne Innskudd

Fana Sparebank står bak et innskuddsprodukt som representerer en nyvinning innen bærekraftig bankvirksomhet; Grønne Innskudd. Grønne Innskudd er et tilbud til publikum om sparekonto med en garantert grønn profil. Innskudd forplikter banken til å finansiere tilsvarende midler i kvalifisert, bærekraftig virksomhet. Ordningen er kvalitetssikret gjennom en uavhengig vurdering fra DNV GL. Grønne Innskudd er en innovasjon innen norsk bankvesen, og representerer en videreutvikling av konseptet Green Bonds.

Grønne Innskudd representerer et miljørettet kundeløfte fra Fana Sparebanks side. For hver krone som kommer inn på Grønne innskudd forplikter banken seg til å finansiere et bærekraftig formål eller prosjekt med et tilsvarende beløp. Ut fra det perspektivet, bestemmer kundene med deres innskudd hvor stor del av bankens virksomhet som skal finansiere bærekraftig aktivitet.

Konseptet bygger på en mer aktiv dialog med kundene enn ordinære innskuddsprodukter. Banken skal rapportere på årlig basis hvilke miljømessige effekter som er oppnådd. I tillegg setter banken av en andel av innskuddsmidlene til en Grønn Bonus. Grønn Bonus vil årlig representere en sum som skal danne grunnlag for en utdeling til et innskytervalgt miljøformål.

Grønne Innskudd er en modell for bærekraftige innskudd som har anvendelse for andre publikumstilbud. Det neste steget er å tilby grønne fastrenteinnskudd for å stimulere langsiktig sparing.

Kapitalforvaltning

Fana Sparebank har til enhver tid store midler plassert i finansielle instrumenter. Det største volumet er knyttet til plasseringer som inngår i bankens likviditetsbuffer. I tillegg har vi porteføljer av obligasjoner som holdes for avkastningsformål. I denne porteføljen inngår en egen aktivklasse Grønne obligasjoner. Disse er notert på egen liste på Oslo Børs, og finansierer bærekraftig virksomhet i henhold til spesifiserte kriterier.

Fond og plasseringsprodukter

Fana Sparebank har distribusjonsavtaler med SKAGEN Fondene, DNB Asset Management, Holberg Fondene, Odin Forvaltning og Eika Fond. Blant fondene som tilbys våre kunder, er det en positiv trend for utvikling av nye fond som har fastsatt miljø- eller bærekraftinnrettede mandater for sin forvaltningspraksis. Investeringsmandatene varierer, slik at enkelte fond har spesifikke klimareferanser, mens andre legger opp til bredere spekter av hensyn. En

fellesbetegnelse for det siste er uttrykt ved forkortelsen ESG. Det står for «Environmental, Social and Governance» og kan oversettes til norsk som miljø, sosiale og selskapsstyring.

Fondsutvalget som tilbys bankens kunder inneholder i tillegg muligheten til å velge mellom aktivt forvaltede fond og indeksforvaltning.

Klima og miljø

Fana Sparebank er sertifisert som Miljøfyrtårn gjennom Stiftelsen Miljøfyrtårn. Sertifiseringen omfatter Fana Sparebank i sin helhet, med hovedkontor og avdelinger. I tillegg er Fana Sparebank Eien-dom miljøsertifisert.

Arbeidet med miljøsertifisering har medført at bankens håndbok for helse-, miljø og sikkerhet er oppdatert og i tråd med retningslinjene som gjelder for sertifisering. Tilsvarende gjelder personalhåndboken, innkjøpshåndbok og øvrige rutiner og retningslinjer.

Det er gjennomført en grunnleggende kartlegging av virksomhetens innkjøp og forbruk av ulike produkter, samt energikilder. Det er tatt umiddelbare skritt for å forbedre konsernets håndtering av avfall. Videre er det gjennomført energisparende tiltak som allerede har gitt målbar effekt.

Den viktigste konsekvensen av miljøsertifiseringen er imidlertid at banken har etablert og satt forpliktende mål for videre tiltak. Målsettingene krever et aktivt engasjement og løpende fokus på mange sider ved å forbedre Fana Sparebanks karbonfotavtrykk.

Reisevaner

Blant tiltakene banken har gjennomført, er en kartlegging av de ansattes reisevaner. Banken vurderer hvilke muligheter som foreligger for effektivt å stimulere til mer bærekraftige reisevaner.

Fra reisevaneundersøkelsen fremkom at mellom 61 og 65 prosent av alle reiser til og fra jobb skjer med egen bil. Variasjonen er sesongbetont, der andelen som bruker sykkel øker i sommerhalvåret. Banken har tilrettelagt for at ansatte som sykler til jobb har tilgang på dusj og garderobe i tilknytning til lokalene.

I tråd med generelle trekk i samfunnet, bruker også en rekke av bankens medarbeidere el-bil til daglig. Andelen ansatte som bruker el-bil til og fra arbeid, eller i tjenestesammenheng, er ikke kartlagt eller dokumentert i detalj. Det er imidlertid en økende bruk av el-biler eller ladbare hybridbiler.

Ansattes reisevaner er identifisert som et område der banken skal vurdere ulike tiltak for å stimulere til en dreining over på mer bruk av kollektivtransport eller sykling til og fra hjemstedet.

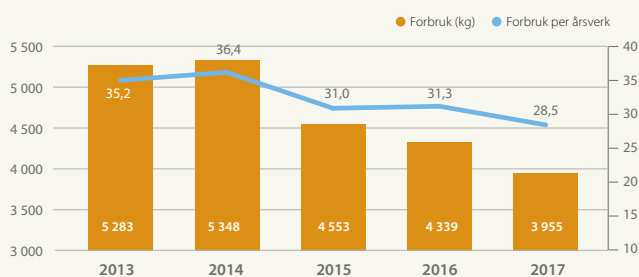
Materialforbruk

Fana Sparebank anvender *Admincontrol* som verktøy for elektronisk saksbehandling og møteadministrasjon for styret og sentrale interne møter. I tillegg brukes systemet av selskaper banken har produktsamarbeid med, og der også banken er representert gjennom eierskap og i styrende organer. Verktøyet erstatter i det

alt vesentlige fysiske sakspapirer. Systemet ivaretar også en sikkerhetsmessig side ved at konfidensielt materiale blir håndtert på en trygg måte.

Forbruk av kopipapir viser en gledelig utvikling. Miljøsertifiseringen i 2015 inkluderte detaljert kartlegging av det interne forbruket av papir til kopiering og utskrifter. Samtidig ble det iverksatt ulike tiltak, både gjennom holdningsskapende informasjon og ved styring av konsernets skrivere. Standardverdien er blant annet satt til tosidige utskrifter. Tiltakene fikk umiddelbart målbar effekt, og etter tre år er totalforbruket redusert med 26 prosent. Det tilsvarende en reduksjon på 1,4 tonn. Forbruket per årsverk viser også positiv utvikling.

Reduksjonen i papirforbruket har det siste året vært positivt påvirket av økt digitalisering av interne prosesser og rapportering, og ikke minst i kundesammenheng. E-signering og digital behandling av avtaledokumenter bidrar til lavere papirforbruk.

FIGUR 1: Diagrammet viser forbruk av kopipapir totalt for konsernet. Oppgitt enhet er beregnet antall kilo papir. Både faktisk forbruk og forbruk per årsverk er redusert i 2017.

Energiforbruk

Energiforbruk og energikilder utgjør en sentral del av miljøbevisstheten og behovet for endringer og tilpasning. Kartleggingen som utgjorde en del av arbeidet med å få sertifiseringen som Miljøfyrtårn, inkluderte en beregning av energiforbruk på hvert av

stedene banken driver sin virksomhet. Hovedkontoret på Nesttun representerer en bygningsmasse med relativt svake energiverdier, mens kontoret i Åsane er lokalisert i en BREEAM-sertifisert bygning, og på Straume er bygningen forsynt med jordvarme.

Ved bygningsmessige tilpasninger og ominnredninger som er gjennomført med hovedkontoret på Nesttun, er belysning oppgradert med LED-lys.

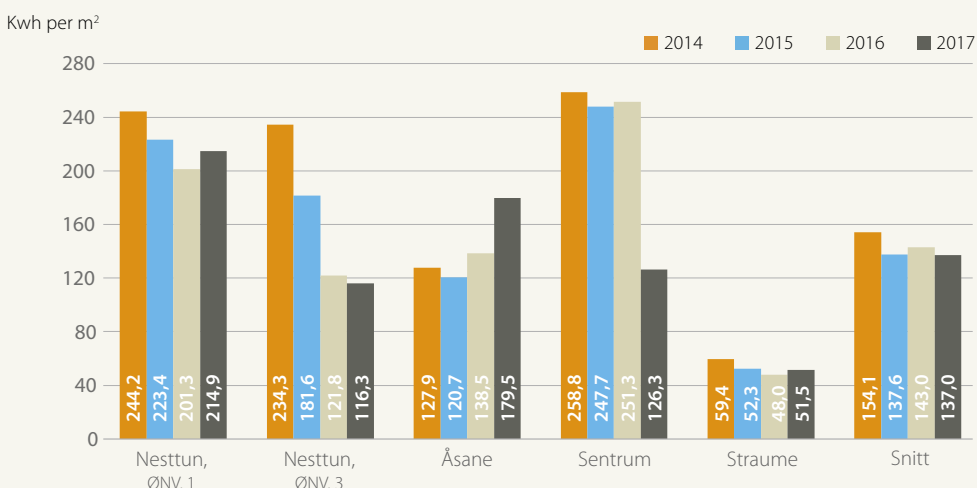
Energiforbruket, målt i kWh per m², er redusert fra 143 til 137 i 2017. Tallet er et rent aritmetisk snitt basert på målinger ved det enkelte kontor. Bankens samlede energiforbruk er påvirket av to hendelser, begge med forbruksreduksjon som konsekvens; Et kontor ble lagt ned i slutten av 2016, og flyttingen av sentrumskontor i 2017.

Ren kraft

For å stimulere til økt produksjon av fornybar energi har Fana Sparebank fortsatt å kjøpe opprinnelsesgarantier tilsvarende hele konsernets fysiske kraftforbruk i Norge. Kjøpet gir en garanti for at et kraftvolum tilsvarende årsforbruket av elektrisk kraft blir produsert som fornybar kraft ved norske vannkraftverk.

Ordningen med opprinnelsesgarantier (Guarantees of Origin, GoO) er etablert med utgangspunkt i EUs fornybardirektiv, og er en frivillig ordning for forbrukere som ønsker å gjøre en konkret klimainnsats.

Opprinnelsesgarantier gjør at fornybarheten i kraftproduksjonen kan spores og omsettes i markedet som en egen vare. GoO-godkjente kraftanlegg som produserer fornybar energi, for eksempel i form av vann- eller vindkraft, får utstedt ett GoO-sertifikat for hver MWh de produserer. Disse kan omsettes fritt i markedet. Hvert GoO-sertifikat har et unikt ID-nummer som knytter den til selve kraftproduksjonen. Fana Sparebanks opprinnelsesgaranti er knyttet til Aurland 1 Kraftverk. Aurland er et vannkraftverk i Aurland kommune i Sogn og Fjordane. Kraftverket, som er Norges tredje største, startet produksjonen i 1973 og var ferdig utbygget i 1989.

FIGUR 2: Diagrammet viser målt energiforbruk per kvadratmeter for bankens ulike kontorer, og aritmetisk gjennomsnitt for hele virksomheten. Samlet forbruk er redusert fra 2016 til 2017.

Andre forhold

Bygningen som rommer bankens nye kontor i Kaigaten ble opprinnelig bygget i 1872. Da banken inngikk avtale om å etablere kontor der, fremstod bygningen som nedslitt og i svært dårlig forfatning. Bankens inntreden i leieforholdet ble knyttet til en full rehabilitering før innflytting i april 2017. Prosessene er utført i samråd med bl.a. Byantikvaren. Rehabiliteringen er gjennomført på en slik måte at bygningens opprinnelige kvaliteter er beholdt, samtidig med at det er blitt et moderne og meget hensiktsmessig næringslokale der hensynet til kunder og medarbeidere er godt ivarettatt. Lokalene er tilrettelagt for fremtidsrettet bruk av teknologi, slik at banken kan tilby best mulig kundeopplevelse.

Fremtidige forpliktelser og utfordringer

Som Miljøfyrtårn har banken inngått en forpliktelse om å utvide og utvikle engasjementet. Forpliktende utsagn knytter seg til innkjøpsrutiner, energiforbruk, samt høynet bevissthet knyttet til virksomhetens klima og miljøpåvirkning. Ved hovedkontoret vil tradisjonell oljefyr bli erstattet av andre energikilder.

Fokus omkring egen virksomhet har vært et naturlig utgangspunkt ved etableringen som Miljøfyrtårn. Det ligger imidlertid en betydelig utfordring, og tilhørende potensial, i å implementere miljørelaterte temaer i vår forretningsvirksomhet. I et samfunnsøkonomisk perspektiv er det først når vi kan integrere dette i kundesammenheng at vårt bidrag kan få et omfang av betydning. Fana Sparebank har forpliktet seg til å utvikle kunderelaterte produkter og tjenester som underbygger en økologisk bærekraftig utvikling. I tillegg skal gavetildeling og støtte fra bankens gavefond inkludere formål som underbygger en økologisk bærekraftig utvikling.

Etikk

Fana Sparebank er opptatt av å levere tjenester som er forankret i solid etisk adferd. Banken er tilknyttet Finansnæringsens autorisasjonsordninger, FinAut, og legger til grunn reglene for god rådgivningsskikk i kundekommunikasjon og rådgivningsvirksomhet både for bankvirksomheten og innenfor forsikringsområdet. Banken stiller på generell basis krav til at rådgivere innen personmarkedet skal ha autorisasjon. Ved utgangen av 2017 hadde banken til sammen 41 medarbeidere som er autoriserte finansielle rådgivere. I fagplanen til denne utdannelsen inngår etikk som ett av seks kompetanseområder, og det inngår i både den teoretiske og praktiske prøven som avlegges. Etiske problemstillinger inngår også i den årlige, faglige oppdateringen som gjennomføres. Her prøves den enkelte rådgivers evne i å resonnerer og løse et etisk dilemma gjennom en elektronisk løsning som Finansnæringsens autorisasjonsordninger står bak.

Samtlige ansatte pålegges å sette seg inn i og undertegne bankens etiske retningslinjer. Retningslinjene omfatter blant annet forholdet mellom fritid og arbeid, privatøkonomi, service og tillit, habilitet, taushetsplikt og forholdet til kunder, leverandører og forretningsforbindelser. I tillegg gjelder egne regler for adferd når det gjelder anvendelsen av IKT og datasikkerhet. De etiske retningslinjene gjennomgås og kvitteres ut elektronisk på årlig basis.

Satsningen på FinAut og systematiseringen av retningslinjene for bankens etiske ansvar ansees å ha bidratt positivt både overfor kunder og samfunnet, samt å ha gitt et økt bevissthetsnivå innad i banken og dets datterselskaper.

Bankens etiske retningslinjer fastslår at medarbeidere i Fana Sparebank ikke må motta vederlag i noen form fra kunder, meglere, leverandører eller andre forretningsforbindelser. Dette fordi slike ytelser kan være egnet til å påvirke den enkeltes beslutninger om forvaltningen av betroede midler. Ingen medarbeider må derfor motta personlige gaver utover mindre oppmerksomheter, uten at dette rapporteres skriftlig og godkjennes av overordnede. Gaver omfatter ikke bare materielle gjenstander, men også andre fordeler, for eksempel i form av personlige rabatter ved kjøp av varer og tjenester.

Visse ansatte er pålagt særskilte restriksjoner når det gjelder verdipapirhandel. For denne gruppen er regelverket beskrevet i bankens rutinehåndbok, og hjemlet i Verdipapirhandellovens bestemmelser.

Medarbeidere

Samtlige medarbeidere er underlagt egne regler og retningslinjer for habilitet og taushet i eksterne og interne forhold. Habilitetsreglene innestår for at den enkelte medarbeider i sitt virke i banken ikke skal behandle lån, fastsette forretningsvilkår eller på annen måte foreta vurderinger på vegne av banken eller datterselskaper som berører

- egne personlige interesser,
- familiemedlemmer,
- nære venner,
- privat eller offentlig virksomhet eller organisasjoner vedkommende har økonomisk interesse eller tillitsverv i, eller
- lag og/eller organisasjoner der man er medlem av eller deltaker i

Som et ledd i overholdelsen av disse retningslinjene avgir den enkelte medarbeider årlig en erklæring med oversikt over tillitsverv eller økonomiske interesser i organisasjoner og/eller selskaper de er engasjert i. Habilitets- og taushetsreglene tar utgangspunkt i Finansforetakslovens bestemmelser, og er forankret i bankens Personelhåndbok med tilhørende retningslinjer. Fana Sparebank har ikke avdekket uregelmessigheter innenfor dette området.

Det er fastlagte prosedyrer for opplæring av nye ansatte, slik at disse gis anledning til å sette seg inn i bankens arbeidsreglement og de forventninger som stilles den enkelte overfor kunder og kolleger i arbeidsforholdet.

Sosiale medier

Det er utarbeidet noen generelle råd og anbefalinger til hjelp for den enkelte ansatte for kommunikasjon som privatperson i sosiale medier på nett og samtidig å ivareta Fana Sparebanks interesser og omdømme.

Prosedyre

Generelt om prosedyre

Alle retningslinjer, rammer og krav som er nedfelt i bankens strategidokumenter, blir gjort gjenstand for regelmessig oppdatering og årlig revisjon med forankring i styret. Den enkelte operative enhet har ansvaret for å implementere strategiene gjennom handlingsplaner og faktiske tiltak. Fastsatte rammer skal måles med angitt frekvens og rapporteres.

Banken har fastsatt retningslinjer og prosedyrer for rapportering av avvik. Dersom det oppstår hendelser som bryter med bankens rammer eller retningslinjer, eller også oppdages før det inntreffer brudd, blir disse rutinemessig loggført og rapportert. Alle rapporterte avvik ledsages av en vurdering om den aktuelle hendelsen krever endring i eller oppdatering av gjeldende rutiner.

Veien videre

Fana Sparebank vil legge til grunn at hensynet til samfunnsansvar må ivaretas i alle ledd av virksomheten. Dette innebærer at vi tilstreber identifisering, konkretisering og implementering av konkrete tiltak i våre strategidokumenter, handlingsplaner og rutiner. Hensynet til miljø og klima er et område der en slik tilnærming vil kunne øke kvaliteten på konsernets samfunnsansvar. Miljøsertifiseringen danner et solid fundament for virksomhetens indre liv, og gir inspirasjon til å påvirke egne og medarbeidernes holdninger i positiv retning.

Fana Sparebank har i forretningsideen nedfelt utsagn om at virksomheten skal drives på en bærekraftig måte, samt at banken skal være en positiv bidragsyter for samfunnet. Disse utsagnene skal gis innhold og bli synliggjort gjennom bankens måte å drive virksomheten på.

Det knyttes store forventninger til at bankens nye hovedstrategi og strategi for gaveinstituttet vil medføre en klar synliggjøring av bankens samfunnsansvar og satsning på bærekraftig virksomhet. Det er ved inngangen til 2018 gitt klarsignal til en rekke, nye tiltak og prosjekter som vil underbygge disse ambisjonene.

Banken er kommet godt i gang med det som vil være den største utfordring innen miljø- og klimarelaterte temaer; Å integrere bærekraftige produkter og tjenester i kjernevirksomheten, det vil si i den tradisjonelle bankvirksomheten. Det er naturlig å se for seg at kreditt- og utlånsvirksomheten blir et fokusområde. Gjennom miljøsertifiseringen har banken satt seg som mål å vurdere konkrete prosjekter som kan utvikle virksomheten i en mer bærekraftig retning.

Redegjørelse om foretaksstyring

Styrende organer

Styret

Styret er ansvarlig for de strategiske veivalg Fana Sparebank gjør. Styret skal føre tilsyn med bankens virksomhet, herunder at de midler det rås over forvaltes på en betryggende og hensiktsmessig måte. Styret skal holde seg orientert om bankens økonomiske stilling og påse at banken har forsvarlig egenkapital og likviditet i forhold til lovpålagte krav. Videre skal styret sørge for at banken har en forsvarlig organisering, tilstrekkelig kvalifisert personell og klare ansvarlinjer. Styret har 6 medlemmer inkludert 2 medlemmer valgt av de ansatte, og 3 varamedlemmer, hvorav 1 varamedlem for eksterne styremedlemmer og 1 varamedlemmer for hver av ansattrepresentantene¹. Styret har en ordning hvor varamedlem for de eksterne styremedlemmene, av hensyn til kontinuitet i styrearbeidet, har møte- og talerett. Styrets medlemmer og varamedlemmer velges av generalforsamlingen for inntil to år. Styrets leder og nestleder velges for inntil 2 år ved eget valg på generalforsamlingen. Uttredende medlemmer og varamedlemmer kan gjenvelges.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen har 20 medlemmer, hvorav 14 medlemmer er valgt av og blant sparebankens kunder/innskytere, 1 medlem som ivaretar samfunnsfunksjonen og 5 medlemmer som er valgt av og blant de ansatte i banken.

Generalforsamlingens oppgaver er blant annet å se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lov, vedtekter og generalforsamlingens vedtak. Generalforsamlingen fastsetter bankens vedtekter, vedtar bankens regnskap, herunder avsetning til gavefond, samt velger styre og valgkomité.

For å tilpasse seg rammelovgivning på best mulig måte, har generalforsamlingen besluttet at det ikke skal være en særskilt leder av dette organet. Styret innkaller til møter i generalforsamlingen og møtene vil bli åpnet og ledet av styrets leder.

Risikostyring og internkontroll

God risiko- og kapitalstyring er sentralt i Fana Sparebanks langsiktige verdiskapning. Bankens overordnede mål følger av strategisk plan. Avkastningsmålet er styrende for bankens aktiviteter og konkretisering av delmål. Fokus settes på å sikre bankens konkurranseevne. Fana Sparebanks strategiske mål balanseres mot bankens risikoevne og -vilje. Risiko- og kapitalvurderinger er en integrert del av bankens strategiske og forretningsmessige prosesser. Bankens

risikostyring er knyttet opp mot hovedområdene kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko.

Styret i Fana Sparebank legger til grunn at banken skal være godt kapitalisert. Gjennomgang av bankens viktigste risikoområder, samt kapitalvurderinger (ICAAP) gjennomføres minst én gang i året og behandles av styret. Bankens kapitalstrategi skal være basert på reell risiko i virksomheten supplert med effekt av ulike stressscenarioer. Ansvar for gjennomføring av bankens risiko- og kapitalstyring og kontroll er delt mellom bankens styre, ledelse og operative enheter. Styret har ansvar for å påse at banken har kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og bankens virksomhet, samt sørge for at banken er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret vedtar også bankens mål og rammer innenfor alle risikoområder. Rapportering til styret i forhold til mål og rammer finner sted kvartalsvis. Administrerende direktør har ansvaret for bankens samlede risikostyring, herunder utvikling av gode modeller og rammeverk for styring og kontroll. Bankens avdeling for risikostyring ivaretar viktige funksjoner knyttet til styring, kontroll, rapportering og analyse, og har ansvar for bankens modellverk for risiko- og kapitalstyring. Leder for risikostyring, Risk manager, rapporterer administrativt til direktør Økonomi og styring, og for å opprettholde uavhengighet, direkte til administrerende direktør i risiko-/kontrollrelaterte saker.

Ansvarlig for Compliance/CCO (etterlevelse av regelverk) har et overordnet ansvar for å kontrollere at lov- og regelverk blir implementert og rapporterer administrativt til direktør for Kreditt og prosess, og direkte til administrerende direktør i saker som gjelder compliance. Lederne for de ulike enhetene har ansvar for implementering av regler, retningslinjer og rutiner og at virksomheten drives i samsvar med gjeldende regelverk. Styret har godkjent bankens compliance-policy, compliance-plan, compliance-risikoanalyse og retningslinjene til CCO.

Kredittkomiteer behandler større engasjementer og saker av spesiell karakter.

Alle ledere i Fana Sparebank har ansvar for å styre risiko og sikre god internkontroll innenfor eget område i tråd med bankens vedtatte risikoprofil. Fana Sparebank har vedtatt en strategi for risikostyring og internkontroll som fastsetter mål, organisering og gjennomføring av internkontrollarbeidet. Strategien omfatter også krav til rapportering av status for bankens risikobilde og kvaliteten i internkontrollen samt oppfølging av risikoreduserende tiltak.

¹ I henhold til finansforetaksloven § 8-4 skal det være like mange ansattvalgte varamedlemmer som det er ansattvalgte styremedlemmer.

Bankens økonomiavdeling har ansvar for fagområdene finansiell rapportering, intern økonomistyring, skatt/avgift og internkontroll over finansiell rapportering. Herunder følger ansvar for kvartalsvis finansiell rapportering i samsvar med gjeldende lovgivning, regnskapsstandarder og fastsatte regnskapsprinsipper for konsernet. Det er utarbeidet rutiner for finansiell rapportering, som skal sikre fullstendighet i rapporteringsgrunnlaget og konsistent prinsippbruk. Ledelsen i banken foretar, i tillegg til gjennomgang av regnskap og risikorapportering, periodisk gjennomgang av driftsrapportering mot budsjett med orientering til styret.

Styrets revisjonsutvalg, som består av styrets leder, et styremedlem samt et styremedlem valgt av de ansatte, behandler bankens regnskaper. Revisjonsutvalgets oppgaver er rettet mot prosessen for regnskapsavleggelse og de avlagte regnskapene, samt revisjon og revisors uavhengighet.

Styrets risikoutvalg, som er tilsvarende sammensatt som revisjonsutvalget, overvåker og styrer bankens samlede risiko og vurderer jevnlig om bankens styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivå og omfang av virksomheten.

Godtgjørelsesutvalget gjennomgår og overvåker praktiseringen og virkningene av bankens godtgjørelsesordninger.

Internrevisjonen er en uavhengig, objektiv bekreftelses- og rådgivningsfunksjon. Internrevisjonen benytter en systematisk og strukturert metode for å evaluere og forbedre effektiviteten og hensiktsmessigheten av organisasjonens prosesser for risikostyring, kontroll og governance. Internrevisor velges av bankens styre.

Eksternrevisor velges av generalforsamlingen. Revisor avgir årlig revisjonsberetning til generalforsamlingen, og har minst et årlig møte med styret hvor beretning fra revisor blir presentert og kommentert. I dette møtet redegjør revisor som regel bl.a. for sin vurdering av bankens internkontroll, herunder områder hvor kontrollen bør forbedres. Forholdet til revisor er regulert i engasjementsbrev som blant annet omhandler partenes ansvar, fastsettelse av revisjonshonorar og hvordan andre tjenester skal avtales og honoreres.

Bankens etiske retningslinjer omfatter varslingsplikt for ansatte ved kritikkverdige forhold, herunder brudd på interne retningslinjer, lover og forskrifter, og fremgangsmåte for hvordan slik informasjon skal avgis.

Virksomheten i Fana Sparebank er underlagt tilsyn av Finanstilsynet. I tillegg til stedlige tilsyn, gjennomgår Finanstilsynet bankens års- og delårsregnskaper samt risikorapporter og kapitalvurderinger. Styret og administrasjonen tilstreber en åpen og konstruktiv dialog med Finanstilsynet.

Banken har rutiner for finansiell informasjon som skal sikre finansmarkedene korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater. Informasjon til markedet formidles gjennom kvartalsvise børs- og pressemeldinger, bankens hjemmeside samt regnskapsrapporter. Finansiell rapportering for banken finner sted kvartalsvis i tillegg til årsregnskapet. Banken lar seg vurdere av et internasjonalt ratingbyrå.

Vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer m.v.

I henhold til bankens vedtekter skal valgkomiteen forberede valg til generalforsamlingen, styret og valgkomité. Valgkomiteen innstiller på kandidater til kunde-/innskytervalget og fremmer forslag til medlemmer av styret og medlemmer av valgkomiteen. Valgkomiteen fremmer også forslag til kandidater på vervene som styrets leder og styrets nestleder. I tillegg innstiller valgkomiteen på honorar til de tillitsvalgte. Valgkomiteen har 5 medlemmer og 3 varamedlemmer, hvorav de ansatte har 1 medlem med varamedlem. Medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen velges for inntil 2 år. Valgkomiteens leder velges ved eget valg. Valgkomiteens oppgaver følger for øvrig av instruks fra generalforsamlingen.

Fana Sparebank følger for øvrig Norsk Anbefaling Eierstyring og Selskapsledelse, utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES).

Innholdsfortegnelse

REGNSKAP OG NOTER

Nøkkeltall.....	18	17	Netto renteinntekter	67
Årsberetning.....	19	18	Provisjonsinntekter og gebyrer	68
Resultatregnskap og balanse.....	30	19	Provisjonskostnader	68
Kontanstrømoppstilling.....	32	20	Utbytte og netto gevinst/tap på finansielle instrument.....	69
Endringer i egenkapitalen.....	33	21	Personal og generelle administrasjonskostnader	70
NOTER		22	Andre driftskostnader	71
1 Regnskapsprinsipper.....	34	23	Skatt	72
2 Viktige regnskapsmessige og skjønsmessige vurderinger.....	40	24	Klassifikasjon av finansielle instrumenter i balansen.....	74
3 Segmentrapportering	41	25	Virkelig verdi av finansielle instrumenter til amortisert kost.....	76
4 Kapitaldekning	43	26	Verdsettelseshierarki for finansielle instrumenter til virkelig verdi	78
5 Uvektet kapitalandel	45	27	Finansielle derivater	81
6 Risikostyring	45	28	Motregning finansielle derivater.....	82
7 Maksimal kreditteksponering	49	29	Rentebærende verdipapirer	83
8 Kredittrisiko og risikoklassifisering	51	30	Aksjer, andeler, egenkapitalbevis.....	84
9 Utlån, garantier og tap på utlån fordelt på næringer.....	54	31	Datterselskaper.....	85
10 Utlån og garantier fordelt på		32	Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.....	86
kundegrupper og geografisk område	55	33	Gjeld	87
11 Misligholdte, tapsutsatte engasjementer	56	34	Påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	89
12 Nedskrivninger på utlån og garantier	57	35	Avsetninger og pensjonsforpliktelser	89
13 Likviditetsrisiko/restløpetid på eiendels- og gjeldsposter	59	36	Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader	90
14 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, morbank	62	37	Transaksjoner med nærstående parter	93
15 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, konsern	64	38	Godtgjørslser og lån til ledende ansatte og tillitsvalgte	94
16 Rentefølsomhet	66	39	Forretninger utenfor balansen, pantstillelser, betingede utfall og hendelser etter balansedagen	95
		40	Operasjonelle leieforhold	95
		41	Overgangsnote IFRS 9	96

Nøkkeltall

Regnskapsposter i % av GFK	2017	2016	2015	2014	2013
Gjennomsnittlig forvaltningskapital pr. mnd. i mill. kroner	23 063	21 249	20 120	19 755	17 771
Renteinntekter	2,56	2,68	3,09	3,69	3,79
Rentekostnader	1,09	1,17	1,58	2,14	2,26
Netto renteinntekter	1,47	1,51	1,51	1,55	1,53
Andre driftsinntekter	0,60	0,63	0,27	0,59	0,86
Sum inntekter	2,07	2,13	1,78	2,14	2,40
Driftskostnader	0,94	0,90	1,15	1,18	1,22
Driftsresultat før tap	1,13	1,23	0,63	0,96	1,18
Tap på utlån og garantier	0,03	0,05	0,05	0,10	0,06
Driftsresultat etter tap	1,10	1,19	0,59	0,86	1,12
Skattekostnader	0,25	0,27	0,17	0,22	0,33
Resultat for perioden	0,85	0,92	0,42	0,64	0,80
Totalresultat	0,96	0,99	0,65	0,51	0,94
Andre nøkkeltall	2017	2016	2015	2014	2013
Egenkapitalavkastning (Resultat etter skatt i % av snitt EK)	9,9	11,0	5,2	8,4	10,4
Egenkapitalavkastning (Totalresultat etter skatt i % av snitt EK)	11,1	11,8	8,1	6,7	12,9
Kapitaldekning i %	19,1	18,0	18,0	17,0	14,5
Ren kjernekapitaldekning i %	15,2	14,8	14,5	13,3	13,2
Uvektet kapitalandel i %	8,7	8,5	8,2		
LCR i %	184	147	129	91	
Kostnader i % av totale inntekter	45,2	42,2	64,6	55,3	50,8
Kostnader i % av totale inntekter ekskl. verdipapirer	48,7	44,2	56,9	57,4	53,9
Innskudd i % av utlån	51,8	56,5	59,4	59,6	60,8
Årsverk i bankdriften	101	111	109	107	111
Vekst i utlån brutto i %	11,2	7,4	6,9	7,9	9,4
Vekst i innskudd fra kunder i %	1,9	2,3	6,5	5,7	1,1
Vekst i forvaltningskapital i %	9,3	5,9	3,8	6,7	10,5
Forvaltningkapital pr 31.12.	24 022	21 984	20 770	20 003	18 752
Brutto utlån pr 31.12.	20 759	18 672	17 381	16 257	15 073
Netto utlån pr 31.12 (etter tapsavsetninger)	20 693	18 608	17 321	16 196	15 022
Innskudd fra kunder pr 31.12	10 762	10 557	10 316	9 686	9 163
Egenkapital	2 105	1 888	1 682	1 551	1 453

Årsberetning 2017

1. Året i sammendrag

Fana Sparebank presenterer med dette sitt 139. årsregnskap.

Styret konstaterer at konsernets virksomhet og resultater i 2017 viser positiv utvikling og meget tilfredsstillende resultater. Bankens totalresultat på 220,8 millioner kroner er det høyeste som er registrert i bankens historie. Utviklingen er positiv og i tråd med de langsiktige vekstambisjonene som styret og administrasjonen legger til grunn. Resultatet i 2017 representerer en egenkapitalavkastning på 9,9 prosent.

Bankens langsiktige evne til å være en relevant og attraktiv leverandør av finansielle tjenester krever kontinuerlig og uavbrutt oppmerksomhet. Eksisterende kunder må oppleve at banken tilbyr produkter og tjenester som kombinerer konkurransedyktige priser og tilpasset tilgjengelighet. Bankens visjon - nær der du er - uttrykker ambisjonen om at vi skal tilby tjenestene på kundenes premisser. Det favner alt fra fysiske møter ved et av våre kontorer, via PC, nettbrett, og mobilbank til telefon, e-post eller nettmøter. Avanserte og nyskapende digitale løsninger skal gå hånd i hånd med våre tradisjoner og vår samfunnsrolle som lokal sparebank. Derfor tilbyr vi også hjemmebesøk med bankbil for kunder som ikke kan nå oss på annen måte. Likeledes må banken lykkes i å nå ut til nye kunder og kundegrupper. Gode strategier for bruk av sosiale medier og andre, digitale flater er nødvendig, men de beste resultatene oppnås når kunder også blir bankens ambassadører.

Resultatene av målrettet innsats i et sterkt konkurranseutsatt marked kan hentes ut i form av fakta og tørre tall. Fana Sparebank mottok i april 2017 prisen for Norges beste Kundesenter innen bank og finans. Kåringen representerer en eksternt anerkjennelse av at vi klarer å yte det som skal til for å gi den gode kundeopplevelsen. Målinger av kundetilfredshet (KTI) har de siste årene vist verdier mellom 82 og 85 prosent, hvilket er meget høyt. Når våre kunder er fornøyde, styrkes vårt omdømme. I tillegg skaper det oppmerksomhet overfor grupper som er potensielle nye kunder. I mai 2017 lanserte Fana Sparebank en av Norges beste nettlåns-løsninger. Søkeprosessen og funksjonaliteten har slått meget godt an, og har vært et viktig bidrag til at banken har fått 1.697 nye kunder gjennom året. Nettlån representerer en potensiell kilde til betydelig vekst og effektiv kredittbehandling.

Den underliggende kjernevirksomheten viser solid utvikling, med vekst i forvaltningskapitalen, økte netto renteinntekter og klar kostnadsreduksjon. Konsernets forvaltningskapital er økt til

24 milliarder kroner, hovedsakelig som følge av utlånsvekst på sterke 11,2 prosent. De samlede kostnadene, justert for tilbakeføringer som følge av avvikling av den ytelsesbaserte pensjonsordningen i 2016, er redusert med 11,1 millioner kroner, eller hele 4,9 prosent. Det er et uttrykk for god kostnadsbevissthet og at det er tatt ut effektiviseringsgevinster. Tap på utlån og garantier er fortsatt på et lavt nivå.

Veksten i forvaltningskapitalen skjer innenfor rammen av økt kapitaldekning og en tilfredsstillende egenkapitalandel. Styret er tilfreds med at det er god kontroll på de forholdene ved bankens drift og virksomhet som ligger innenfor det som kan påvirkes.

I 2017 er det gjort et betydelig arbeid med å involvere hele bankens organisasjon i en revidering av bankens overordnede strategier. Prosessene har medvirket til at en rekke nye tiltak blir satt ut i livet for å utvikle banken i de kommende år. Styret er særlig opptatt av at organisasjonens medvirkning til utformingen av den fremtidige driften skaper eierskap til virksomheten. Det stilles høye forventninger til at den nye strategien skal bidra til en styrking av Fana Sparebanks virksomhet, og å gi et godt fundament for å møte kundenes behov fremover.

Banken er aktiv både i utvikling og bruk av digitaliserte tjenester i kundesammenheng. En viktig milepæl for den nasjonale utviklingen av digitale betalingstjenester, var at Vipps ble åpnet for et tilnærmet samlet bank-Norge. Fana Sparebank eier 0,52 prosent av Vipps gjennom Balder AS, et selskap som samler eierinteressene i Vipps for en gruppe av 15 selvstendige sparebanker.

Salg av produkter og tjenester fra våre samarbeidende produkteleskaper øker. Det gjelder både skade- og livsforsikringsprodukter fra Frende Skade og Frende Liv og leasing og salgspantfinansiering fra Brage Finans. Myndighetene vedtok i 2016 to gunstige ordninger for pensjonssparing og stimulering av langsiktig sparing i fond og aksjer. Begge ordningene, Individuell Pensjonssparing og Aksjesparekonto, trådte i kraft høsten 2017. Fana Sparebank har deltatt i utviklingen av en ny fondsportal i vårt verdipapirforetak Norne Securities. Prosjektet samler eierbankene i Norne, og representerer et stort skritt i retning av å tilby bankens kunder en moderne, fullverdig og selvbetjent løsning for sparing og plassering. Den nye fondsportalen forventes å gi salg av plasseringsprodukter et godt løft.

Moody's Investors Service Ltd opprettholdt ratingen av Fana Sparebank på A3 gjennom 2017. Ratingen har stable outlook. Ratingen styrkes ved at bankens leverer forbedrede nøkkeltall og resultater. Obligasjoner med fortrinnsrett utstedt av Fana Sparebank Boligkreditt AS har rating Aaa som tidligere. Formålet med rating er å sikre kapitaltilgang og å oppnå best mulig betingelser for bankens finansiering fra pengemarkedet.

Bankens vekststrategi stiller krav til økte kapitalressurser. Ved avslutningen av 2017 er bankens egne så vel som de regulatoriske kapitalmål oppfylt. Effektiv utnyttelse av bankens kapital og god lønnsomhet vil sikre at kapitalkravene blir dekket fortløpende.

2. Den økonomiske bakgrunnen for årets virksomhet

Gjennom 2017 har utviklingen i den norske økonomien snudd i retning av mer positive utsikter. Mange bransjer og bedrifter har hatt behov for å restrukturere gjeld og skaffe seg handlingsrom for å overleve finansielt, og tilbakeslagene som følge av oljeprisfallet i 2015 tvang frem mye omstilling og restrukturering innen utsatte sektorer. Norges avhengighet og oppmerksomhet rundt olje- og oljerelaterte virksomheter blir tydeliggjort under slike forhold. En foreløpig konklusjon fra årets er at de krevende omstillingsprosessene har medført betydelige kostnadsreduksjoner, og ikke minst omstilling til fremtidsrettet, bærekraftig virksomhet. I en rekke sammenhenger kan det observeres klare holdningsendringer og at næringslivet tar inn over seg Det Grønne Skiftet.

Rentenivået er over flere år blitt karakterisert som historisk lavt. Det er også betegnende for 2017. Lave renter er et uttrykk for nødvendig stimulans for nye investeringer. Et vedvarende lavrenteregime har imidlertid vært med på å prege holdninger og utfordrende tilpasninger innen det privatøkonomiske området. Når finanskostnadene ved å betjene privat gjeld til bolig og forbruk utgjør en forholdsvis liten andel av husholdningenes disponible inntekt, øker forbruket på bekostning av nødvendig sparing.

2017 representerte et skift i markedet når det gjelder utviklingen i boligmarkedet. I løpet av året har boligprisene i Bergen og Hordaland falt med 6 prosent. Prisfallet er kommet etter en lang og nær uavbrutt periode med prisoppgang. Prisutviklingen har flere årsaker. Boliglånsforskriften, med innstramminger i bankenes utmåling av lån til personmarkedet, har vært medvirkende. Den har virket etter sin intensjon. I tillegg er mange nye boligprosjekter blitt ferdigstilt, og markedet er også påvirket av at antallet usolgte enheter er økt.

3. Bankens virksomhet i 2017, daglig drift

Fana Sparebanks hovedaktivitet er knyttet til tradisjonell sparebankvirksomhet. Historisk sett har de viktigste områdene vært håndtering av innskudd fra kunder, utlån til person- og næringslivskunder og betalingsformidling. I løpet av de senere år er salg og distribusjon av forsikringsprodukter, fond og andre finansielle tjenester blitt viktige bidrag til bankens samlede tjenestetilbud. I tillegg tilbys eiendomsmeglervirksomhet gjennom Fana Sparebank Eiendom AS. Fana Sparebank Boligkreditt AS er et viktig instrument for å sikre bankens kunder konkurransedyktig pris på sine lån, og konsernet mest mulig gunstig finansiering fra pengemarkedet.

Banken har hittil overført nær halvparten av boliglånsporteføljen til boligkredittselskapet. Boligkredittselskapet finansierer virksomheten ved utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. Dette påvirker morbankens balansetall. I årsberetningen er det konsernets regnskapstall som kommenteres dersom annet ikke er angitt. Alle tall i parentes angir tilsvarende størrelser for 2016.

Styret har avholdt 11 møter i 2017, hvorav 8 ordinære styremøter, 2 telefonstyremøter og ett møte med sakshåndtering via e-post. I tillegg samles styret og bankens ledergruppe til en årlig strategisamling.

Lokalisering

Gjennom filialnettet dekkes bankens hovedmarksområde i Bergen og omkringliggende kommuner på fire steder inkludert hovedkontoret på Nesttun. Avdelingskontorer er beliggende i Åsane, Bergen sentrum og Straume på Sotra. Kontorene er i hovedsak etablert med et bredt anlagt tilbud for person- og bedriftskunder, samt eiendomsmeglervirksomhet.

I 2017 flyttet kontoret i Bergen sentrum til nye lokaler i Kaigaten. Huset symboliserer at Fana Sparebank er en fremtidsrettet bank med historiske røtter. Det er lagt til rette for et hus som ønsker publikum velkommen inn til oss, og å være et godt representasjonslokale. Videre er det funnet gode løsninger for inndeling av arbeids- og kundesoner. Det har også vært bankens ambisjon at lokalene skal fremme trivsel og samhandling for alle ansatte.

Lokaliseringene dekker nærområdene til en betydelig del av Bergens befolkning, enten der de bor eller har sine arbeidsplasser. Kundernes bruk av banken og utviklingen av selvbetjente og mobile tjenester har medført at virtuell lokalisering utgjør en stadig viktigere del av kontakten mellom kunde og rådgiver i banken. Telefon, chat, mobiltelefon og e-post er viktige kommunikasjonskanaler sammen med mobilbank og de etablerte, nettbaserte banktjenestene. Bankens tilpasser valg og tilbud av kommunikasjonskanaler til kundens behov og ønsker. Bankens kunder gis anledning til å velge mellom å benytte digitale kanaler eller å kunne møte banken på tradisjonelt vis via kontornettet.

Effektive og gode løsninger for håndtering av telefonbaserte kundehenvendelser, sammen med rask responstid på chat, har forbedret bankens responstid, og den tilhørende kundestøtteavdelingen løser en stadig større andel av mottatte forespørsler direkte. Det betyr bedre kundeopplevelse, og bygger opp under bankens visjon; Nær der du er.

Fana Sparebanks nettsider er tilpasset responsivt nettdesign, det vil si en plattform som er tilpasset alle plattformer fra PC, via nettbrett til smarttelefoner.

Effektive og kundesvennlige nett- og mobilbanktjenester utgjør en viktig del av Fana Sparebanks distribusjonsstrategi. I 2017 ble en helt ny versjon av nettbanken lansert, og med utgangspunkt i samme design og funksjonalitet, ble også en ny mobilbanktjeneste lansert på høstparten. I dette kompletterer vennebetalings-tjenesten Vipps tjenestene kundene har tilgjengelig til enhver tid.

Banken har bevisst satset på sosiale medier for å møte kunder og andre som er interessert i vår virksomhet. Profilene på Facebook, Twitter, LinkedIn og Instagram brukes aktivt og følges av mange. Dette er kanaler som passer godt til bankens profil, og som skaper engasjement blant publikum.

Som følge av teknologiutviklingen, og stadig mer bruk av digitale og selvbetjente løsninger, har bransjen også en utfordring knyttet til håndtering av de ikke-digitale kundene. For spesielt å hjelpe den eldre generasjonen, har banken siden 2016 hatt en bankbiltjeneste som kjører hjem til de kundene som ønsker hjelp til å få utført sine bankoppdrag. Banken har investert i en godt profilert elbil for formålet.

Fortsatt drift

Styret bekrefter at forutsetningen om fortsatt drift er til stede. Styret kjenner ikke til at det er vesentlig usikkerhet knyttet til årsregnskapet og kjenner heller ikke til ekstraordinære forhold som har betydning for vurdering av bankens regnskap. Det er ikke inntruffet forhold etter regnskapsårets slutt som har betydning for vurdering av regnskapet. Regnskapet er utarbeidet i henhold til IFRS.

Bankens samfunnsansvar

Fana Sparebank er en del av det norske sparebankvesenet som oppstod og utviklet seg på 1800-tallet. Sparebankenes funksjon og målsetting var nært knyttet til å dekke datidens behov, både innen organisering og stimulering av sparing og for å bistå med finansiering av lokal virksomhet. Dette er fortsatt nedfelt i bankens formålsparagraf, der det blant annet heter (...) Sparebanken har til formål å fremme sparing ved å ta imot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på en trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker (...).

I et overordnet perspektiv vil mange av de opprinnelige trekkene og grunnleggende ideene som assosieres med sparebankvesenet kjennes igjen i dagens kjernevirksomhet. Innskudd, sparing og plassering kombinert med kompetent rådgivning representerer områder der banken fremstår med et bidrag til den enkelte kundes mulighet for å fungere godt i alle faser av livsløpet. Gjennom utlånsvirksomhet til private og næringslivet er banken et viktig ledd i realiseringen av fundamentale samfunnsnyttige oppgaver. Banken er sertifisert som Miljøfyrtårn.

Fana Sparebank står bak et innskuddsprodukt som representerer en nyvinning innen bærekraftig bankvirksomhet; Grønne Innskudd. Grønne Innskudd er et tilbud til publikum om sparekonto med en garantert, grønn profil. Innskudd forplikter banken til å finansiere tilsvarende midler i kvalifisert, bærekraftig virksomhet. Ordningen er kvalitetssikret gjennom en uavhengig vurdering fra DNV GL. Grønne Innskudd blir komplettert med andre produkter og tjenester som vil underbygge bankens ambisjoner om å integrere det grønne skiftet i kjernevirksomheten.

Sparebankens samfunnsrolle er synlig i anvendelsen av gaveinstituttet. Fana Sparebank deler hvert år ut midler til lokale

organisasjoner og prosjekter for å støtte opp under gode formål. Bankens innretning har vært konsentrert om aktiviteter knyttet til barn og ungdom. Banken står bak konseptet Velfortjent! Her belønnes intetanende personer som har ytt en spesiell innsats med en gave. Det er i 2017 delt ut gaver og støtte for til sammen 3,9 millioner kroner.

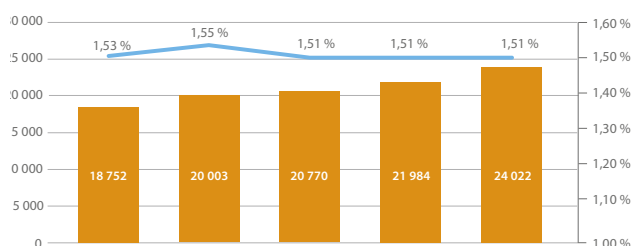
Det er gitt en nærmere beskrivelse av bankens samfunnsansvar annet sted i årsrapporten.

4. Resultat for 2017

Sammendrag

Fana Sparebank konsernet oppnådde et driftsresultat før skatt på 253,9 millioner kroner i 2017. Dette er en økning fra fjorårets resultat på 252,2 millioner kroner. Resultatforbedringen er et uttrykk for positiv utvikling innenfor flere områder. Kjernevirksomheten er styrket, bidraget fra finansielle instrumenter uttrykker en god utvikling i rentemarkedet.

Resultatet fra kjernevirksomheten, der finansielle instrumenter og engangsposter er holdt utenfor, ble på 220 millioner kroner i 2017, mot 183,1 millioner kroner i 2016, en økning på 36,9 millioner kroner, tilsvarende 20,1 prosent. I prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital utgjør resultatet 1,10 prosent, mot 1,19 prosent i fjor. Resultatet etter tap og skatt ble et overskudd på 196,8 millioner kroner (195,8).

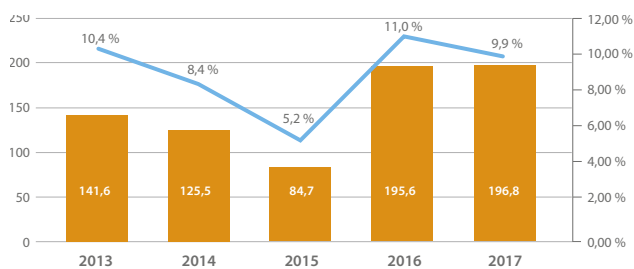

FIGUR 1: Utvikling i forvaltningskapital (mill. kroner, søyler, venstre skala, og netto rentemargin (prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital, høyre skala).

Rentenettoen utgjorde 339,4 millioner kroner, mot 320,2 i 2016. Økningen på 19,2 millioner kroner utgjør 6,0 prosent. Netto provisjonsinntekter og andre inntekter er marginalt redusert med 0,4 millioner kroner til 89,3. Nedgangen har sammenheng med noe mindre salgsprovisjonsinntekter fra eiendomsmeglervirksomheten. Netto resultat og markedsverdijusteringer fra finansielle instrumenter økte inntektssiden med 33,9, mot 21,2 millioner kroner i 2016. Bidraget fra finansielle instrumenter har sammenheng med særlig god utvikling i rentemarkedene de to siste årene.

Driftskostnadene er i 2017 redusert med 11,1 millioner kroner justert for engangsposter. Samlede driftskostnader utgjorde imidlertid 215,8 millioner kroner mot 191 i 2016. Engangsposter i 2016 bestod av tilbakeføring av forpliktelse ved avvikling av pensjonsordningen med 35,9 millioner kroner.

Resultatet for 2017 gir en egenkapitalavkastning på 9,9 prosent for konsernet (11,0 prosent).

FIGUR 2: Resultat etter skatt (mill. kroner, søyler, venstre skala) og egenkapitalavkastning (prosent, linje, høyre skala).

Konsernets totalresultat for 2017 er 220,8 millioner kroner mot 210,4 i 2016. Forskjellen mellom drifts- og totalresultatet er i hovedsak verdiendringer av finansielle eiendeler. Egenkapitalavkastningen basert på totalresultatet utgjør 11,1 prosent (11,8 prosent).

Fana Sparebank har strategisk viktige eierandeler i produkt- og tjenesteleverandørene Frende Forsikring, Brage Finans AS og Norge Securities AS. Banken mottar provisjoner fra salg, og bygger opp verdier gjennom eierskapet over tid. På sikt vil mottatt utbytte synliggjøre den løpende verdiskapningen. Selskapene konsolideres ikke i bankens regnskaper. Bankens samlede andel av de tre selskaperes resultater i 2017 utgjorde 32,9 millioner kroner. Dersom disse resultatene hadde inngått som en del av Fana Sparebanks regnskaper, ville den effekten på egenkapitalavkastningen vært 1,6 prosentpoeng.

Bankens inntekter

Rentenetto

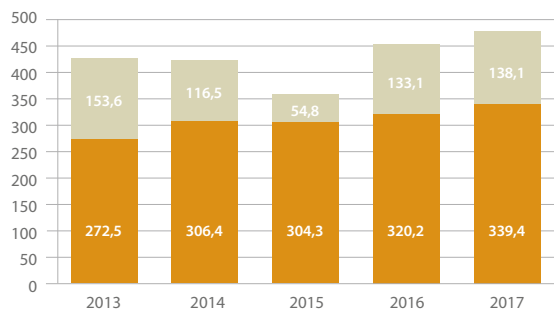
Konsernets netto renteinntekter utgjør 339,4 millioner kroner i 2017 (320,2). Rentenettoen inkluderer renteavkastningen på bankens likviditetsplasseringer i pengemarkedsfond. Økningen i rentenettoen utgjør 19,2 millioner kroner fra 2016. Den er primært et resultat av høyere volum, samt lavere kostnader på eksternt finansiering. Avgift til Bankenes Sikringsfond utgjorde 7,7 millioner kroner, mot 7,6 millioner kroner i 2016.

Netto renteinntekter utgjorde 1,47 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Det representerer et marginalt lavere nivå enn i 2016 (1,51).

Andre driftsinntekter

Andre driftsinntekter utgjør 138,1 millioner kroner (133,1). Økningen på 5 millioner kroner fra 2016 er en kombinasjon av markedsverdijusteringer i bankens porteføljer av finansielle instrumenter og mottatt utbytte.

Provisjonsinntekter og gebyrer er med 95,7 millioner kroner marginalt lavere enn 96,1 millioner kroner i 2016. Provisjonsinntektene inneholder inntektsføring av 4 millioner kroner fra Frende Forsikring i lønnsomhetsprovisjon for lav skadeprosent. For øvrig har reduksjonen i provisjonsinntektene sammenheng med noe lavere salgsprovisjoner fra Fana Sparebank Eiendom AS enn forrige år. Provisjonskostnadene har vært stabile.

FIGUR 3: Rentenetto (oransje søyle) og andre inntekter. Mill. kroner.

Netto verdiendringer på finansielle instrumenter utgjør 33,9 millioner kroner (21,2), og har blant annet sammenheng med positive markedsverdijusteringer i obligasjonsporteføljen. Dette skyldes i vesentlig grad endringer som er påført markedsverdien på obligasjoner som følge av reduksjon av kredittrisikopåslag gjennom store deler av året. Beholdningene av rentebærende verdipapirer er i all hovedsak langsiktige plasseringer.

Banken solgt i 2017 sin 10 prosent eierandel i Eiendomskreditt AS. Salget medførte en gevinst på 3,8 millioner kroner. I tillegg har banken gjennomført et nedsalg fra 15 til 11,15 prosent eierandel i Brage Finans AS som medførte en realisert gevinst på 6,1 millioner kroner.

Driftskostnader

De samlede driftskostnadene ble i 2017 redusert med 11,1 millioner kroner justert for tilbakeføring av 35,9 millioner kroner i 2016 som følge av avviklingen av bankens ytelsesbaserte pensjonsordning. Nominelt utgjorde driftskostnadene 215,8 millioner kroner i 2017 (191,0). Driftskostnadene utgjorde etter dette 0,94 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital.

Personalkostnader og IKT representerer to områder som både bestemmer bankens evne til å levere gode kundeløsninger, og som inneholder nøkkelen til å utvikle banken slik at krav til økt produktivitet blir godt ivarett.

Lønn, pensjoner og sosiale kostnader utgjør den største andelen av driftskostnadene med 123,2 millioner kroner. Det representerer en nedgang på 2,2 millioner kroner sammenlignet med 2016-tallene justert for tilbakeføring knyttet endret pensjonsordning.

Effekten av finansskatten som ble innført i 2017 utgjør 4,2 millioner kroner i kostnadsøkning. For IKT isolert er imidlertid kostnadene redusert med 17,2 prosent fra 32,5 til 26,9 millioner kroner.

Kostnadsprosenten inkludert finansielle instrumenter utgjorde 45,2 prosent (42,2). Konsernets totale kostnader i prosent av inntektene utgjorde 48,7 prosent for kjernevirksomheten (44,2). Kostnadsprosenten for kjernevirksomheten er noe bedre enn bankens langsiktige målsetting for dette nøkkeltallet. Det er et uttalt mål at banken over tid skal tilstrebe seg å holde kostnadsprosenten under femti.

I 2016 ble det besluttet omfattende organisasjonstilpasninger for å effektivisere og forbedre driften. Det er oppnådd kostnadseffektiviseringsbidrag i 2017 som følge av disse tilpasningene.

Tap og mislighold

Forutsetningene knyttet til avsetningene til tap på utlån er noe forbedret målt mot 2016. Det har vært en mindre økning i brutto mislighold.

For konsernet Fana Sparebank utgjør tap på utlån 7,8 millioner kroner, mot 10 millioner kroner i 2016. Nedskrivninger på grupper av utlån og garantier er økt med 5,2 millioner til 39,9 millioner kroner i perioden. Individuelle nedskrivninger er redusert med 2,8 millioner til 27,1 millioner kroner. Nye nedskrivninger i perioden er redusert fra 7,2 millioner kroner i 2016 til 6,4 millioner kroner i 2017.

Totale tapsnedskrivninger inklusive nedskrivninger på grupper av utlån og garantier utgjør 67,0 millioner kroner ved utgangen av 2017. Nedskrivninger på utlån og garantier utgjør 0,32 prosent av brutto utlån.

Styret vurderer dette som tilstrekkelig sett i forhold til bankens risiko i utlåns- og garantiporteføljen, og konsernets tap på utlån vurderes fortsatt å være på et lavt nivå.

Brutto misligholdte engasjementer ut over 30 dager utgjør 95 millioner kroner ved utgangen av 2017, opp fra 80,6 i 2016. Misligholdte engasjementer utgjør 0,5 prosent av brutto utlånsmasse.

Mislighold på utlån er fordelt mellom privat- og bedriftskunder, hovedsakelig knyttet til utlån til bolig og næringseiendom. Banken overvåker disse engasjementene nøye, og har tett oppfølging og dialog med disse kundene. De underliggende pantestikkerheter og verdier knyttet til de misligholdte engasjementene er tilstrekkelig gode til at styret anser at eventuelle tap er kontrollerbare.

Konsernet har tapsutsatte engasjement på 79,6 millioner kroner ved utgangen av året. Dette er en økning på 13 millioner kroner sammenlignet med året før. Tapsutsatte engasjement utgjør 0,4 prosent av brutto utlån. Totalt er det foretatt individuelle nedskrivninger på 11,7 millioner kroner (9,4) på tapsutsatte engasjement.

Effekt av overgang til IFRS 9

Fra 1.1.2018 vil Fana Sparebank klassifisere og måle tapsnedskrivninger etter IFRS 9. Endringen innebærer at man går fra en modell basert på objektive bevis for verdifall (IAS39) til at det skal settes av forventet tap på hele utlånsporteføljen. Samlede nedskrivninger på utlån og garantier per 1.1.2018 vil avvike marginalt fra samlede nedskrivninger per 31.12.2017.

Totalresultat

Totalresultatet for konsernet inneholder poster som påvirker egenkapitalen direkte, og som ikke føres som en del av bankens driftsresultat.

Banken har eierandeler som er klassifisert i balansen som finansielle eiendeler tilgjengelige for salg. Positive verdiendringer i

slike eiendeler føres mot totalresultatet. For regnskapsåret 2017 utgjorde dette 23,7 millioner kroner. Beløpet knytter seg i til verdiendring i bankens eierandeler i Brage Finans AS, Frende Forsikring, Visa og Eiendoms kreditt AS.

For øvrige poster er det kun små endringer.

5. Bankens balanse

Forvaltningskapital

Det har vært en god økning i konsernets forvaltningskapital gjennom året. Utlånene øker, samtidig med at bankens likviditetsbuffer er styrket. Ved årsskiftet utgjorde bankkonsernets forvaltningskapital 24 022 millioner kroner (21 984).

Kontantstrøm

Konsernets likviditetsbeholdning utgjør 75,3 millioner kroner (71,7). Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktivitet utgjør 1.502 millioner kroner (628,9). De største postene som inngår i finansieringsaktivitetene er opptak av obligasjoner til finansiering av virksomheten og refinansiering av lån som kommer til ordinært forfall. Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter utgjør 250,2 millioner kroner (125,3). Dette utgjøres i hovedsak av justeringer av bankens likviditetsbeholdninger. Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter er minus 1.749 millioner kroner mot minus 757 millioner kroner i 2016. Endringen skyldes hovedsakelig høyere utlånsvekst og lavere innskuddsvekst i 2017 og sammenlignet med fjoråret.

Finansinvesteringer

Fana Sparebanks kapitalforvaltning er nedfelt i et eget strategidokument. Det inkluderer styrets fastsatte rammer for volum og fordeling i risikoklasser, kursfallsrisiko, durasjon, renterisiko og valutarisiko.

Kapitalforvaltning, rentepapirer

Forvaltningen av overskuddslikviditeten skjer både gjennom plasseringer i rentefond i tillegg til porteføljer av enkeltpapirer i ulike aktiva- og risikoklasser.

Ved utgangen av 2017 utgjorde konsernets samlede portefølje av rentebærende verdipapirer 2.357,5 millioner kroner (2.500).

Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør mer enn halvparten av konsernets samlede innlån fra pengemarkedet. Tilpasninger i verdipapirporteføljen kan tilskrives nye regulatoriske forhold (Basel III, Liquidity Coverage Ratio (LCR)) som ble iverksatt fra oktober 2015, der en voksende andel av midlene vil måtte plasseres i svært likvide og sikre papirer, særlig statsobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett. LCR utgjorde 184 prosent på konsernnivå ved utgangen av 2017. Bankens kapitalforvaltningsstrategi definerer forvaltningen av bankens likviditetsbuffer som holdes i henhold til LCR som en særskilt aktivaklasse.

Kapitalforvaltning, egenkapitalrelatert

Forvaltningen av bankens finansinvesteringer i egenkapitalrelaterte finansielle instrumenter skjer dels ved investeringer i form av

fond forvaltet av tredjepart, dels gjennom egen forvaltning av en mindre portefølje av børsnoterte aksjer og egenkapitalbevis. I tillegg har banken løpende, langsiktige investeringer i selskaper som har en forretningsmessig tilknytning til vår egen virksomhet, samt selskaper som representerer produkttilhørighet og strategisk samarbeid, herunder Frende Forsikring, Brage Finans, Norne Securities og og Balder Betaling.

Konsernets samlede portefølje av egenkapitalrelaterte verdipapirer utgjorde 370 millioner kroner (381), hvorav 29,8 millioner kroner i aksjer og aksjefond (24,3).

Banken benytter finansielle instrumenter som fremtidige renteavtaler, renteswapper og lignende for å sikre eller begrense renterisiko. Bankens hadde ved utgangen av 2017 ingen fremtidige renteavtaler.

Utlån

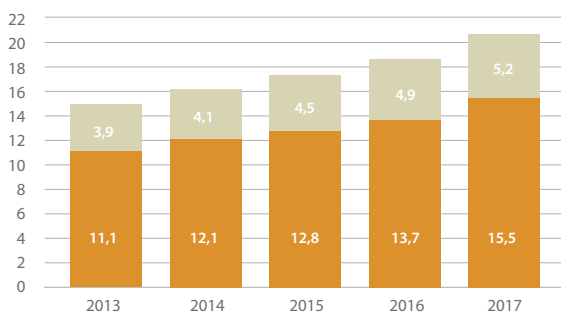
Brutto utlån i konsernet utgjør 20,8 milliarder kroner. Dette er en økning på 2,1 milliarder kroner sammenlignet med året før. Den samlede utlånsveksten utgjør 11,2 prosent (7,4 prosent).

Veksten i bedriftsmarkedssektoren utgjorde 6,3 prosent i 2017. Bankens samlede utlån til næringskunder utgjør 5,3 milliarder kroner. Utlånsveksten er primært knyttet til eiendomsfinansiering med høy kredittkvalitet.

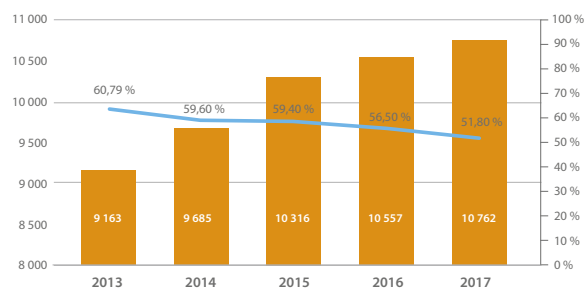
Innenfor personkundesektoren har utlånsveksten vært på 13 prosent (6,8 prosent). Netto utlån til personkunder representerer 15,5 milliarder kroner på konsernbasis. Veksten i denne gruppen er primært knyttet opp mot boligfinansiering. Styret anser utlånsveksten som betryggende og innenfor bankens vedtatte retningslinjer.

Som ledd i bankens samlede finansieringsstrategi er en andel av bankens boliglånportefølje overført til det heleide datterselskapet Fana Sparebank Boligkreditt AS. Boligkreditselskapet har ved utgangen av 2017 en utlånsportefølje på 7,2 milliarder kroner (6,6). Låneporteføljen i boligkreditselskapet utgjør 34,9 prosent av bankens samlede utlån, og 46,8 prosent av konsernets utlån til personmarkedet (48,3 prosent).

Bankens andel av utlån til næringsformål utgjør 25 prosent av den totale utlånsmassen. Andelen er marginalt redusert gjennom det siste året.

FIGUR 4: Utlån fordelt på PM og BM, tall i milliarder kroner.

FIGUR 5: Innskudd fra publikum, mill. kroner. Innskuddsdekning (innskudd i prosent av utlån).

Innskudd

Banken har fokus på at innskudd fra publikum skal være bankens viktigste finansieringskilde. Dette er også målsatt ved at innskuddsdekningen skal utgjøre minimum 50 prosent på konsernbasis. Utlånsveksten i banken er for tiden høyere enn veksten i innskudd. Andelen av bankens samlede innskudd fra publikum har således falt gjennom året.

Innskudd fra publikum utgjør 10,8 milliarder kroner, hvilket utgjør en vekst på 205 millioner kroner (1,9 prosent) fra 2016. Innskuddsdekningen er 51,8 prosent (56,5). Innskuddene er fordelt med 7,8 milliarder kroner fra personmarkedet og 2,4 milliarder kroner fra bedriftsmarkedet. I tillegg er 0,6 milliarder kroner definert som meglede innskudd.

Øvrige innlån

Obligasjoner med fortrinnsrett gjennom Fana Sparebank Boligkreditt AS er den viktigste kapitalkilden for innlån fra pengemarkedet generelt, og det langsiktige fundingbehovet spesielt. Utstedelse av ordinære, usikrede sertifikater og obligasjoner dekker det korte og mellomlangsigte finansieringsbehovet.

Ordinære innlån ved utstedelse av usikrede sertifikater og obligasjoner utgjør 4.151 millioner kroner.

Utstedt pålydende volum av obligasjoner med fortrinnsrett utgjør 6.338 millioner kroner ved utgangen av 2017. Dette representerer en økning på 686 millioner kroner fra 2016.

Total gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir utgjør netto 10.490 millioner kroner, mot 8.778 i 2016. Vektet løpetid for bankens innlånportefølje er 2,8 år.

Rating

Fana Sparebank har offisiell rating fra Moody's Investors Service Ltd. Morbankens rating er opprettholdt på A3/P-2 med stable outlook. Bankens rating vil, alt annet like, styrkes med forbedrede nøkkeltall. Banken er opptatt av å overvåke kriterier som har betydning for bankens rating. Ett av forholdene som vektlegges, er bankens utstedte volum av usikrede seniorlån. Under visse krisescenarier vil slike lån være tapseksponert, hvilket innebærer høyere sannsynlighet for videreføring av virksomheten og beskyttelse av innskyterne.

Fana Sparebank Boligkreditt AS utsteder OMFer med offisiell rating Aaa. Ratingen er opprettholdt i 2017. Aaa-ratingen er robust

overfor hendelser som kan medføre nedgradering. Ratingen av obligasjonene i boligkredittselskapet bygger blant annet på avtaler mellom morbanken og datterselskapet som sikrer obligasjonseierne rettidig oppgjør. Således er morbankens rating viktig for konsernets funding gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett.

Offisiell rating er et tiltak som innebærer best mulig sikring av tilgangen på kapital fra eksisterende og nye kapitalkilder i Norge. I tillegg oppnår konsernet en betydelig besparelse ved at obligasjoner med offisiell rating har et lavere kredittpåslag, og sikrer at vi kan tilby våre kunder konkurransedyktige vilkår. Det er for øvrig en generell utvikling i retning av at stadig flere investeringsmiljøer krever rating for å kunne investere i kredittpapirer. Utviklingen påvirkes både av skjerpede regulatoriske krav så vel som investorstyrte rammer.

Egenkapital og kapitaldekning

Konsernets egenkapital utgjør 2.105 millioner kroner (1.888). Tilsvarende tall for morbanken er 1.839 millioner kroner (1.660).

Fana Sparebank har utstedt ansvarlige lån som er tellende i kapitaldekningen. Banken har utstedt ansvarlige lån på 300 million kroner som inngår som tellende tilleggskapital. Av det samlede volumet av ansvarlig lånekapital ble et nytt lån på 100 millioner kroner utstedt i mars 2017 til en kupongrente 1,64 prosent over 3 måneders Nibor. Lånet ble tatt meget godt i mot i markedet, hvilket er en bekreftelse på bankens tillit i blant pengemarkedsaktørene. Banken har også utstedt et fondsobligasjonslån pålydende 200 millioner kroner. Fondsobligasjonen kvalifiserer som hybridkapital og inngår som annen kjernekapital.

Fana Sparebank har en risikovektet kapitaldekning på 19,1 prosent ved utgangen av året. Kjernekapitaldekningen er 16,7 prosent, hvorav ren kjernekapital er 15,2 prosent. Konsernets kapitaltall inkluderer rapportering av soliditet for eierforetak i samarbeidende grupper. Morbanken har en vektet egenkapitaldekning på 21,2 prosent (19,5). Morbankens rene kjernekapital utgjør 16,4 prosent (15,7).

6. Risikostyring knyttet til bankens virksomhet

Organisering og ansvar for risikostyring

Fana Sparebanks finansielle virksomhet medfører en rekke risikoer. Styret fastsetter langsiktige mål og rammer for bankens avkastning og risikoprofil innenfor de ulike risikokategorier. Finansielt mål for banken er god risikojustert avkastning. En økning i risiko skal gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for avgjøres av bankens risikoevne og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse. Strategidokumenter knyttet til bankens risikoområder revideres årlig. Det er gitt en egen redegjørelse om foretaksstyring annet sted i årsrapporten.

Styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Som en konsekvens av dette har banken en uavhengig stabsenhet for risikostyring under ledelse av leder risikostyring. Risikostyringsenheten har ansvar for at bankens rammeverk for risikostyring og internkontroll bygger på krav i lov og forskrift.

Kredittrisiko

Definisjonen av kredittrisiko er risiko for tap som oppstår som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken.

Banken har et fortrinn når det gjelder å vurdere og prise kredittrisiko. Kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal derfor være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Banken har i 2017 hatt god vekst i kredittvolum både i person- og bedriftsmarkedet.

Alle person- og bedriftskunder klassifiseres hver måned med hensyn til forventet sannsynlighet for mislighold i neste 12-måneders periode. Her vektlegges forhold som kundeadfærd med videre. I 2017 har utlånsporteføljens misligholdssannsynlighet på bedriftsmarked og personmarked økt noe. Faktisk mislighold er klart lavere enn forventet mislighold. Sannsynligheten for mislighold inneholder således en buffer mot dårligere tider.

Bankens kreditthåndbok, med kredittstrategi, -policy, fullmakts- og bevilgningsreglement samt rutiner, er utarbeidet med utgangspunkt i anbefalinger for god kredittstyring, og tilpasset Fana Sparebanks størrelse. Styringsdokumentene oppdateres minimum årlig.

Gruppenedskrivningene på personmarkedet er økt med 3 millioner kroner i 2017. Økningen skyldes god vekst og økningen i misligholdssannsynligheten. På bedriftsmarked er gruppenedskrivningene økt med 2,3 millioner kroner i 2017 som følge av vekst og økningen i misligholdssannsynligheten. Individuelle nedskrivninger er redusert med 1,2 millioner kroner på personmarkedet og redusert med 2,3 millioner kroner på bedriftsmarked. Styret forventer noe høyere tap i 2018.

Markedsrisiko

Markedsrisiko oppstår som følge av bankens åpne posisjoner i rente- og egenkapitalmarkedet. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser. Banken har ubetydelig valutarisiko. Samlet sett representerer markedsrisikoen en relativt moderat del av bankens totale risiko. Banken har fastsatt egne rammer for markedsrisiko.

Renterisiko

Renterisikoen oppstår dersom rentebindingstiden er ulik for bankens eiendeler og gjeld. Banken tilstreber seg å ha minst mulig renterisiko. Referansen for måling av renteeksponering er 3-månedersrenten (Nibor). Bankens eksponering for renterisiko var stabil på et lavt nivå gjennom året.

Kursfallsrisiko

Banken har finansiell risiko knyttet til endringer i markedsverdien på investeringer i aksjer og grunnfondsbevis. Banken har begrensede rammer for eksponering i aksjer og lignende verdipapirer, og porteføljen er godt diversifisert.

Styret anser kredittrisikoen ved eksponering i rentebærende verdipapirer som moderat. Bankens likviditet er plassert i bredt

diversifiserte porteføljer av finansielle instrumenter fra utstedere med tilfredsstillende kredittverdighet. Forvaltningen skjer i vesentlig grad ved plasseringer i statscertifikater, obligasjoner med fortrinnsrett, ordinære obligasjoner utstedt av finansinstitusjoner og andre næringer, ansvarlige lån og fondsobligasjoner, samt rentefond med høy grad av risikospredning og likviditet.

Rentebærende instrumenter er eksponert for endringer i kredittisiko. Svingninger i risikopåslaget slår ut i markedsverdivurderingene av de tilhørende verdipapirene. Gjennom hele 2017 har det vært en gunstig utvikling i pengemarkedets kredittisikopåslag. Reduksjonen har medført gjenvinning av betydelige verdier. Papirer som inngår i likviditetsbufferen har gjerne lang løpetid, hvilket forsterker effekten av endringer i kredittisikopremien.

Likviditetsrisiko

Målet for likviditetsstyringen i Fana Sparebank er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finansieringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen, skal pris, graden av pantsettelse av bankens eiendeler, finansieringsstruktur, forfallstruktur, låneomfang mv. tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for langsiktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt. Finansieringskostnaden knyttet til ulike typer verdipapirer bestemmes av bankens rating, løpetid og størrelsen på enkeltlån. Bankens tre mål for styring av likviditetsrisiko er lav fundingkonsentrasjon, tilfredsstillende likviditetsandel samt tilfredsstillende andel stabil finansiering.

Fana Sparebank utsteder obligasjonslån med rammer for det enkelte låns størrelse. Seniorlån utstedes med inntil 600 millioner kroner, og OMF inntil 750 millioner kroner. Det er gjennom 2017 ikke gjort policyendringer hva gjelder økning av rammen på OMF til 2 milliarder kroner for enkeltlån. Slike volum på enkeltlån gjør at lånet kvalifiserer som likvide midler i henhold til Basel III og Liquidity Coverage Ratio (LCR), og er dermed attraktive for andre bankers LCR-porteføljer. Fana Sparebank har imidlertid valgt å avstå fra å utstede så store lån, blant annet med referanse til den økte refinansieringsrisikoen dette ville medføre.

Bankens fastlagte rammer for likviditetsstyring er samlet i et strategidokument som revideres årlig. Det er utarbeidet beredskapsplaner for likviditeten, og styret mottar kvartalsvise rapporter om konsernets likviditetssituasjon i tråd med Likviditetsforskriften.

På operasjonelt nivå overvåkes likviditetsrisikoen av bankens Balansestyringskomité. Komiteen møtes regelmessig. Komiteen

ledes av administrerende direktør, og består for øvrig av lederne for bankens forretningsområder i tillegg til regnskapssjef og risk manager. Komiteens mandat er å holde overoppsyn med utførelsen av bankens fundingaktivitet, samt å sikre god informasjon i bankens ledelse om likviditetssituasjonen til enhver tid.

Bankens likviditet måles blant annet ved likviditetsindikatorer. Dette er mål på i hvilken grad bankenes forpliktelser er dekket av lang- eller kortsiktig finansiering, representert ved likviditetsindikator 1 og 2. Finanstilsynet har angitt faste nivåer for disse på henholdsvis 105 prosent og 110 prosent. Styret legger til grunn at Fana Sparebank skal oppfylle disse nivåene. Ved utgangen av 2017 var bankens verdier 105,5 prosent og 111,8 prosent respektive.

Videre har styret fastsatt at banken skal oppfylle de til enhver tid gjeldende likviditetskrav slik de er uttrykt gjennom Liquidity Coverage Ratio, LCR. Likviditetssituasjonen underlegges stresstesting ved at ulike scenarioer for kriser måles og vurderes opp mot bankens overlevelsessevne over tid. Scenarioene dekker både systemkriser, bankspesifikke kriser og kombinasjoner av disse.

Fana Sparebank rapporterer LCR til Finanstilsynet i henhold til gjeldende regelverk. Fana Sparebank følger den vedtatte innfasingen, hvilket innebærer at LCR skal oppfylles med 80 prosent inntil slutten av 2017. Fra 1. januar 2018 gjelder full implementering. Styret har fastsatt at banken skal ha som målsetting å oppfylle LCR med en buffer på 10 prosentpoeng. For konsernet Fana Sparebank skal LCR måles og oppfylles for konsern, morbank og Fana Sparebank Boligkreditt hver for seg. For konsernet utgjorde LCR 184 prosent ved utgangen av 2017, og 142 prosent for morbanken. Fana Sparebank Boligkreditt har en LCR på 1.013 prosent.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er definert som potensielle tap banken kan påføres som en konsekvens av svakheter eller feil ved prosesser og systemer, menneskelig svikt, eller eksterne hendelser. Tapene kan påføres ved kvalitetsbrister i bankens løpende drift, og tap av renommé, som igjen medfører tap av inntekter. Det operative ansvaret for kvalitet i egen drift ligger hos linjeledere.

Banken har ikke hatt operasjonelle tap av betydning siste år. For å minimalisere operasjonelle tap har banken kontinuerlig fokus på å heve kvaliteten i bankens internkontrollrapportering, samt styring av restrisiko.

Internrevisjon

Bankens internrevisjon utføres av revisjonsselskapet PwC. Internrevisjonen foretar blant annet årlige gjennomganger av bankens kritiske risikoområder, herunder innenfor kreditt, IKT, likviditetsstyring og markedsrisiko. Aktivitetsplanleggingen og rapportering av internrevisjonens arbeid er forankret hos styret.

Compliance

Bankens compliancefunksjon ivaretas av bankens avdeling for kreditt og prosess. Compliance har ansvar for å gi råd til ledelsen om etterlevelse av lover, regler og standarder som banken skal drive sin virksomhet etter. Funksjonen skal også proaktivt identifisere,

dokumentere og vurdere compliancerisiko knyttet til bankens forretningsmessige aktiviteter.

Vurdering av risiko og kapitalbehov

Fana Sparebank har utarbeidet en totalrisikomodell som utgangspunkt for beregning av bankens kapitalbehov, ICAAP, i henhold til Finanstilsynets Rundskriv 12/2016. Banken har identifisert og beskrevet følgende risikoområder som legges til grunn ved beregningen av kapitalbehovet: kredittrisiko, konsentrasjonsrisiko, operasjonell risiko, forretningsmessig risiko og markedsrisiko. Fana Sparebank har valgt de enkleste tilnærmingene, det vil si standardmetoden med hensyn til kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Beregnet kapitalbehov for kredittrisiko etter standardmetoden er økt med et tillegg for konsentrasjonsrisiko. For de øvrige risikoområdene er det lagt til grunn både simuleringer basert på ulike scenarier i tillegg til metoder som er beskrevet i Finanstilsynets rundskriv.

Finanstilsynet har gjort kjent at Fana Sparebank skal ha kapital utover minstekrav og bufferkrav tilsvarende 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget (pilar 2-krav) for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis er dekket i minstekravet i pilar 1. Pilar 2-kravet skal dekkes av ren kjernekapital. Finanstilsynets krav fikk virkning fra 30. juni 2017. Samlet krav til ren kjernekapital utgjør etter dette 14,5 prosent.

Bankens faktiske, rene kjernekapital utgjorde 2.304 millioner kroner (15,15 prosent). I tillegg har banken tilfredsstillende buffer når det gjelder krav til ansvarlig kapital og krav til kjernekapital. Styret er opptatt av tilstrekkelig kapitalisering ut fra risiko i virksomheten og forventet vekst, og vurderer, blant andre tiltak, styrking av både ansvarlig kapital, kjernekapital og ren kjernekapital. Banken har utarbeidet både et medium og hardt stressscenario. Banken tilfredsstiller de ulike kravene til kapital hensyntatt enkle tiltak som beskrevet i ICAAP.

Totalrisikomodellen og beregningen av kapitalbehovet er beskrevet i et eget ICAAP-dokument. Banken vil løpende evaluere kost/nytte i forbindelse med overgang til mer avanserte metoder.

7. Organisasjon, opplæring og arbeidsmiljø

Fana Sparebank ønsker å være en foretrukket og attraktiv arbeidsplass for kompetente, motiverte og resultatorienterte medarbeidere.

Det er utarbeidet handlingsplaner for HMS-arbeidet i Fana Sparebank.

Arbeidsmiljø og sykefravær

Fana Sparebank er IA-bedrift og samarbeider tett med NAV-kontorene og Arbeidslivssenter for å øke nærværet og forebygge sykefravær.

Det legemeldte sykefraværet i banken har vist en svært positiv utvikling gjennom 2017, og endte med et gjennomsnittlig sykefravær på 3,4 prosent. Dette er en nedgang med 0,5 prosent for tilsvarende måling i 2016. Det egenmeldte fraværet er fortsatt lavt, og utgjør i underkant av 1 prosent. Det er ikke registrert skader som skyldes arbeidsulykker eller arbeidsbelastning i løpet av året.

Det har vært arbeidet målrettet og systematisk med oppfølging av sykefraværet, og dette har gitt gode resultater. Samarbeidsutvalget i banken deltar aktivt i arbeidet med å redusere sykefraværet. Banken legger til rette for medarbeidere som av ulike helsemessige årsaker trenger tilpasning, og har betydelig fokus på å redusere andelen av langtidssyke medarbeidere.

Tydelig og konsistent ledelse er en kritisk suksessfaktor med tanke på å oppnå bankens overordnede mål om å være en attraktiv arbeidsplass for kompetente, motiverte og resultatorienterte medarbeidere. For at den enkelte leder skal få hjelp til å identifisere sine viktigste utviklingsområder, gjennomføres det regelmessig lederevalueringer. I 2017 ble det gjennomført en undersøkelse der 89 prosent av de ansatte responderte. Resultatene fra evalueringen var meget tilfredsstillende, med en gjennomsnittlig lederscore på 83 prosent.

Det har gjennom mange år vært gjennomført medarbeidermålinger for å måle og utvikle arbeidsmiljøet og engasjementet på avdelingene. Neste medarbeidertilfredsmåling vil bli gjennomført våren 2018. Samarbeidet med de ansattes organisasjoner har vært meget konstruktivt og bidratt positivt til driften og resultatet i 2017.

Styret er opptatt av at banken har gode arbeidsvilkår for best mulig å ivareta bankens viktigste ressurs, som er medarbeiderne og den kompetansen de representerer.

Kompetanseutvikling

Fana Sparebank arbeider målrettet med kompetanseheving på alle nivå i organisasjonen. Banken har blant annet videreført arbeidet med autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere og godkjenningsordningen for skadeforsikring. Dette inkluderer systematisk og kontinuerlig kunnskapsoppdatering for å styrke rådgivernes kompetansebase. Banken vil i løpet av 2018 starte prosessen rundt autoriseringen av rådgiverne som arbeider med kredittrådgivning.

Det er rettet særlig oppmerksomhet mot kompetansehevende tiltak innenfor digitale kanaler, der enkel og tydelig kommunikasjon og det gode kundemøtet står sentralt.

Ved årsskiftet har banken 41 medarbeidere som er autoriserte finansielle rådgivere. Banken har for tiden ytterligere én medarbeider som er i ferd med å ta utdanning for å bli autorisert finansiell rådgiver.

Likestilling

Blant bankens medarbeidere er kjønnsfordelingen 63 prosent kvinner og 37 prosent menn.

Banken har som målsetting å tilstrebe en jevn fordeling mellom kjønnene på alle nivåer. Ved utgangen av året bestod bankens øverste ledergruppe av 6 personer, hvorav 2 kvinner. Det gir en kvinneandel på 33 prosent i den øverste ledelsen, herunder administrerende direktør. Blant mellomleder- og fagsjefsiktet er 65 prosent kvinner (10 av 16 personer).

Bankens styre består av seks medlemmer, hvorav tre kvinner. Kvinneandelen er således 50 prosent på styrenivå.

Diskriminering

Gjennom drift, rekruttering og utøvelsen av virksomheten ansees banken å opptre i tråd med diskrimineringslovens formål, herunder å gi like muligheter og rettigheter, samt å hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn.

Personal

I Fana Sparebank var det 129 ansatte i konsernet og 103 i morbanken ved utgangen av 2017.

Dette utgjorde henholdsvis 127 og 101 årsverk. For konsernet representerer dette en reduksjon på 11 årsverk fra 2016, mens morbanken har en nedgang på 10 årsverk. I oversikten over årsverk inngår også vikarer.

8. Øvrige forhold

Systemer og rutiner for sikkerhet er i samsvar med de krav som stilles i forskrift om Helse, Miljø og Sikkerhet.

Banken har ingen særskilt FoU-aktivitet.

Ytre miljø

Fana Sparebank er sertifisert som Miljøfyrtårn. Sertifiseringen ansees å være et viktig utgangspunkt for å utvikle en fremtidsrettet, bærekraftig virksomhet. Ved bankens ulike kontorer har det gjennom 2017 vært fortsatt god oppmerksomhet rettet inn mot tiltak som tar sikte på å forbedre virksomhetens karbonfotavtrykk. Tiltakene knytter seg til flere områder i konsernet. Av vesentlige forhold som blir adressert i den anledning, er reduksjon av bruk, samt mål om endelig utfasing av oljefyring ved hovedkontoret på Nesttun. Miljøsertifiseringen innebærer at banken kartlegger og overvåker ulike sider ved virksomhetens forbruk, herunder energi, forbruk av kontormateriell, bruk av elektronisk dokumentbehandling og innkjøp på generell basis. Kartleggingen danner grunnlag for å sikre kontroll med utviklingen av fremtidig forbruk og effekt av tiltak som iverksettes. Fana Sparebank har kjøpt opprinnelsesgarantier tilsvarende hele konsernets fysiske kraftforbruk. Bankens miljøsertifisering er beskrevet nærmere i Samfunnsansvarsrapporten for 2017 og inngår som en del av Årsrapporten.

I forbindelse med flytting av bankens kontor i Bergen sentrum til nye lokaler i Kaigaten, ble det for huseiers regning gjennomført omfattende rehabilitering av et eksisterende, eldre bygg. Banken har inngått en langsiktig leieavtale med huseier. Rehabiliteringen skjedde i samarbeid med blant annet Byantikvaren. Materialvalg og løsninger for innredning har tatt fortløpende hensyn til akseptable miljøstandarder. Det er videre tilrettelagt med gode garderobefasiliteter for at ansatte skal kunne sykle eller gå til jobb. Bygningen ligger dessuten plassert ved Bybanen, midtveis mellom to holdeplasser i Bergen sentrum. Miljøfyrtårnsertifiseringen av bankens tidligere sentrumskontor vil bli søkt flyttet til det nye kontoret.

Bankens utlånsvirksomhet gir indirekte påvirkningsmulighet i miljøforhold. Miljørelatert risiko vurderes på lik linje med annen type risiko. I kredittsaker vurderes kundenes holdning og evne til å etterleve pålagte eller forventede miljøkrav. Banken finansierer ikke virksomhet som ikke har nødvendig godkjennelse fra offentlige miljøvernmyndigheter.

Miljøsertifiseringen er i hovedsak rettet inn mot bankens egen organisasjon og fysiske miljø. Fana Sparebank har en uttalt ambisjon om å integrere miljøtema i kjernevirksomheten, herunder på utlåns- og innskuddssiden.

9. Datterselskaper

Fana Sparebank har to heleide datterselskaper, Fana Sparebank Eiendom AS og Fana Sparebank Boligkreditt AS.

Fana Sparebank Eiendom AS

Selskapet er 100 prosent eid av Fana Sparebank, og har en aksjekapital på 5,7 millioner kroner. Selskapet driver både bolig- og næringsmegling. I 2017 solgte selskapet 679 eiendommer til en samlet markedsverdi på rundt 2,5 milliarder kroner. Selskapet har 26 ansatte. Det er utført 26 årsverk (26). Av disse er 11 boligmevlere, 4 prosjektmeglere og 1 næringsmegler.

Årets resultat etter skattekostnader ble 1,2 millioner kroner (2,3 millioner kroner). Resultatsvikten skyldes i hovedsak et svakere boligmarked. Fallet i boligprisene i Bergen medvirket til noe lavere inntjening pr. omsatte eiendom. I tillegg var det i totalmarkedet en reduksjon i antall solgte enheter på 2 prosent. Lokalt relateres svikten i etterspørselen til 3 hovedforklaringer; Boliglånsforskriften medfører at mange som ønsker seg ny bolig ikke får lån. Markedet har en negativ forventning til boligprisutviklingen og etterspør av den grunn mindre. Et siste forhold er en lavere befolkningsvekst enn forventet, og at det tar tid før boligbyggingen kommer i takt med utviklingen. Konsekvensen er at det for tiden bygges for mange boliger.

Fana Sparebank Eiendom AS har i 2017 arbeidet med å utvikle et lavpriskonsept, Himla, hvor de digitale mulighetene blir utnyttet. Himla Eiendomsmegling er lansert i 1. kvartal 2018.

Fana Sparebank Boligkreditt AS

Boligkreditselskapet er et 100 prosent eid datterselskap med en aksjekapital på 240 millioner kroner. Selskapet ble opprettet i 2009 med formål å overta deler av morbankens boliglånsportefølje. Selskapet har ingen ansatte, men har inngått en avtale med Fana Sparebank for drift og administrasjon av virksomheten. Selskapet har ved utgangen av 2017 overtatt 4.318 boliglån fra morbanken (4.243). Samlet utlån utgjør 7,2 milliarder kroner (6,6 milliarder kroner). Finansieringen skjer gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Boligselskapet har utstedt OMF for til sammen 6,3 milliarder kroner (5,7). Årets resultat etter skattekostnader ble 38,8 millioner kroner (38,5 millioner kroner).

10. Disponering av resultat i morbank

Årets resultat på 159,1 millioner kroner blir tillagt sparebankens fond. Dette utgjør 0,95 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital i morbank. Styret foreslår at årets avsetning til gaver og allmennyttige formål skal være på 20 millioner kroner.

11. Utsikter for 2018

Utsiktene for den norske økonomien er blitt bedre. Oljeprisfallet i 2015 skapte betydelige problemer for en rekke bransjer og næringslivsaktører, særlig på Vestlandet. Dette utløste nedskjæringer og aktivitetsreduksjoner, og utløste samtidig betydelig aktivitet med omstilling og restrukturering i virksomheter som direkte eller indirekte ble berørt. Gjennom 2017 er arbeidsledigheten blitt redusert, og i kombinasjon med mer kostnadseffektiv drift i utsatte sektorer, gir grunn til å tro at de realøkonomiske forutsetningene for god utvikling fremover er kommet styrket ut.

Det er ved inngangen til 2018 imidlertid også flere forhold som skaper usikkerhet for de økonomiske rammebetingelsene, særlig påvirket av internasjonale forhold og den teknologiske utviklingen. Nye regulatoriske krav påvirker så vel ressursbruken i organisasjonen, som at de utfordrer tradisjonelle oppgaver og tjenester som bankene tilbyr. Den nye europeiske personvernforordningen, General Data Protection Regulation (GDPR) trer i kraft i mai 2018. Banken har iverksatt omfattende tiltak for å møte de nye kravene. Et annet direktiv, PSD2 (Revised Payment Services Directive), ble innført fra 2018. Dette er et EU-direktiv som skal regulere betalingsformidlingen i EU og EØS. PSD2 åpner for en rekke muligheter, men representerer samtidig en utfordring for bankenes tradisjonelle tjenesteleveranser. Styret er opptatt av at Fana Sparebank skal forholde seg aktivt til de mulighetene PSD2 innebærer.

I det norske rentemarkedet prises det inn utsikter til at trenden med et vedvarende, historisk lavt rentenivå er i ferd med å snu. Det legges nå til grunn at rentebunnen er nådd. Gradvis økning av renten vil måtte forventes, hvilket også vil påvirke prisen på utlån etter hvert. Økende rente gjør direkte utslag i husholdningenes disponible inntekt. Evnen til å tilpasse et høyt privatforbruk til fortsatt god gjeldsbetjeningsevne vil være avgjørende for at det ikke oppstår økt mislighold.

Banken oppfyller kapitalkravene ved utgangen av 2017. Gjennom egen oppbygging av egenkapital og effektivisering av kapitalbruken, er kapital situasjonen tilfredsstillende. Det er likevel fortsatt fokus på å ha et aktivt forhold til kapitalmarkedene, slik at fremtidig vekst og utvikling vil bli realisert med en solid kapitalbase.

Fana Sparebank har en solid og moderne markedsprofil, og er langt fremme i utvikling og implementering av banktjenester i alle nye kanaler. Det stilles store forventninger til den videre utviklingen av bankens heldigitale nettlånsløsning. Sammen med allerede gjennomførte organisatoriske tilpasninger representerer dette et godt grunnlag for å lykkes i å nå bankens mål.

Konkurransesituasjonen bankene i mellom er fortsatt meget sterk, og kravene til den enkelte bank og organisasjons evne og vilje til omstilling blir store.

Det er likeledes andre faktorer, som eksterne rammebetingelser, varslede regulatoriske forhold, digitalisering og teknologisk utvikling som påvirker interne prosesser og bankenes tradisjonelle rolle, som vil kreve oppmerksomhet og tilpasningsdyktighet på alle områder de kommende årene. Styret har tillit til at Fana Sparebanks ledelse og medarbeidere mestrer disse utfordringene.

Nesttun, 22. mars 2018
i styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
STYRETS LEDER

Peter Frølich
STYRETS NESTLEDER

Linn Cecilie Moholt
STYREMEDLEM

Arnt Hugo Knudsen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Kjerstin Fyllingen
STYREMEDLEM

Hanne Magnussen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Lisbet K. Nærø
ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Resultatregnskap (I MILL. KR)

	NOTE	Morbank		Konsern	
		31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Renteinntekter	17	425,7	413,5	590,9	568,5
Rentekostnader	17	162,0	162,7	251,5	248,3
Netto renteinntekter	17	263,6	250,8	339,4	320,2
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis	20	16,8	25,5	14,5	21,4
Provisjonsinntekter og gebyrer	18	72,9	64,6	95,7	96,1
Provisjonskostnader	19	-6,4	-6,4	-6,4	-6,4
Netto gevinst/tap finansielle instrumenter	20	36,4	29,2	33,9	21,2
Andre inntekter		2,8	3,1	0,4	0,8
Andre driftsinntekter		122,6	116,0	138,1	133,1
Sum inntekter		386,2	366,8	477,5	453,3
Personalkostnader	21,35,38	99,0	63,5	123,2	89,5
Administrasjonskostnader	21	43,6	45,3	54,7	56,7
Avskrivninger	32	9,6	11,9	10,4	12,8
Andre driftskostnader	22	23,6	28,0	27,6	32,1
Driftskostnader		175,8	148,7	215,8	191,0
Driftsresultat før tap		210,4	218,2	261,7	262,2
Tap på utlån og garantier	12	6,8	9,8	7,8	10,0
Driftsresultat før skatt		203,6	208,4	253,9	252,2
Skattekostnader	23	44,4	42,7	57,1	56,4
Resultat for perioden		159,1	165,7	196,8	195,8
Totalresultat					
Resultat for perioden		159,1	165,7	196,8	195,8
Estimatavvik pensjoner		0,4	-4,6	0,4	-4,6
Skatteeffekt estimatavvik pensjoner		-0,1	1,1	-0,1	1,0
Sum øvrige resultatposter som ikke vil bli reklassifisert til resultatet		0,3	-3,4	0,3	-3,6
Endring aksjer tilgjengelig for salg		23,7	18,2	23,7	18,2
Sum øvrige resultatposter som senere kan bli reklassifisert til resultatet		23,7	18,2	23,7	18,2
Andre inntekter og kostnader for perioden		24,0	14,8	24,0	14,6
Totalresultat for perioden		183,1	180,5	220,8	210,4

Eiendeler	NOTE	Morbank		Konsern	
		31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Kontanter, innskudd i Norges Bank		75,3	71,7	75,3	71,7
Utlån til kredittinstitusjoner	8,24	867,2	865,8	380,6	281,6
Utlån til kunder	7-12	13 449,9	11 995,7	20 693,5	18 608,0
Finansielle derivater	27	10,4	14,5	10,4	14,5
Rentebærende verdipapir	29	2 267,3	2 399,7	2 357,5	2 500,0
Aksjer, andeler og egenkapitalbevis	30	370,8	381,0	370,8	381,0
Aksjer i datterselskap	31	260,0	260,0	0,0	0,0
Immatrielle eiendeler	32	7,1	10,3	8,1	10,8
Varige driftsmidler	32	73,0	69,2	73,5	69,5
Andre eiendeler		26,8	24,9	26,8	24,9
Forskuddsbetalte og opptjente renter		11,2	6,4	25,7	22,3
Sum eiendeler		17 419,0	16 099,2	24 022,2	21 984,2
Gjeld og egenkapital	NOTE	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Gjeld til kredittinstitusjoner	24	38,3	241,6	18,4	226,2
Innskudd fra kunder	24-26	10 763,3	10 558,5	10 761,9	10 556,6
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	33	4 151,3	3 126,3	10 489,7	8 778,2
Finansielle derivater	27	30,3	25,6	30,3	25,6
Annen gjeld		22,5	21,3	25,9	24,7
Påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	34	17,5	22,6	21,2	27,3
Betalbar skatt	23	38,8	30,6	51,5	44,1
Utsatt skatt	23	9,0	3,2	8,9	3,2
Avsetninger og pensjonsforpliktelse	35-36	9,5	10,3	9,5	10,3
Ansvarlig lånekapital	24	499,7	399,6	499,7	399,6
Sum gjeld		15 580,1	14 439,6	21 917,0	20 095,9
Sparebankens fond		1 651,6	1 522,1	1 918,0	1 750,9
Gavefond		35,6	9,6	35,6	9,6
Verdiendring tilgjengelig for salg		151,6	127,9	151,6	127,9
Sum egenkapital	4	1 838,9	1 659,6	2 105,2	1 888,3
Sum gjeld og egenkapital		17 419,0	16 099,2	24 022,2	21 984,2
Forretninger utenom balansen	39				

Nesttun, 22. mars 2018
i styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
STYRETS LEDER

Peter Frølich
STYRETS NESTLEDER

Kjerstin Fyllingen
STYREMEDLEM

Linn Cecilie Moholt
STYREMEDLEM

Arnt Hugo Knudsen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Hanne Magnussen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Lisbet K. Nærø
ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Kontantstrømoppstilling (I MILL. KR)

NOTER	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter				
Rente-og provisjonsinnbetalinger fra kunder	442,9	423,3	588,1	562,9
Netto inn- /utbetalinger av lån til kunder	-1 448,2	-481,6	-2 080,5	-1 375,9
Renteutbetalinger til kunder	-75,8	-88,8	-75,8	-88,8
Netto inn-/utbetalinger av innskudd fra kunder	146,2	287,5	146,6	298,4
Renteinnbetalinger sentralbanken	0,3	0,2	0,3	0,2
Netto inn/utbetalinger på utlån til/fra kreditinstitusjoner	5,0	-60,9	-97,1	64,2
Innbetaling av utbytte	1,2	0,5	1,2	0,5
Utbetalt ved investering aksjer holdt for omsetning	-2,1	-2,9	-2,1	-2,9
Innbetalt ved salg aksjer holdt for omsetning	0,0	7,5	0,0	7,5
Utbetalinger drift	-189,7	-185,2	-216,2	-227,6
Utbetalinger skatter	-30,4	-23,3	-56,2	-42,3
Øvrige inntekter	1,0	1,5	42,8	46,4
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-1 149,7	-122,1	-1 748,9	-757,3
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
Utbetalt ved investering i aksjer tilgjengelig for salg	-15,3	-22,5	-15,3	-22,5
Innbetalt ved salg investering aksjer tilgjengelig for salg	64,7	0,0	64,7	0,0
Utbetaling salg aksjepost i datterselskaper	0,0	14,1	0,0	5,6
Utbytte aksjer tilgjengelig for salg	15,7	24,9	13,3	20,8
Kjøp av varige driftsmidler	32	-10,6	-12,1	-2,3
Salg av varige driftsmidler	0,4	0,0	0,4	0,0
Netto inn-/utbetaling ved omsetning rentebærende verdipapirer	151,5	77,1	161,5	76,7
Renteinntekter sertifikater/obligasjonsplasseringer	36,1	46,3	37,2	47,5
Øvrige inntekter fra investeringsaktiviteter	2,8	3,1	0,4	0,8
Utbetaling aksjekapital minoritet	0,0	0,0	0,0	-1,3
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter	245,3	140,9	250,2	125,3
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
Opptak annen langsiktig gjeld	0,0	7,5	0,0	7,5
Utbetaling ved tilbakebetaling av annen langsiktig gjeld	-150,0	0,0	-150,0	0,0
Opptak av sertifikater og obligasjonsgjeld	33	1 649,2	3 167,4	3 019,5
Utbetaling ved tilbakebetaling av sertifikater og obligasjonsgjeld	33	-617,8	-1 453,1	-2 261,5
Rentebetalinger på finansaktiviteter	-53,1	-36,2	-141,6	-119,0
Opptak av ansvarlig lånekapital	33	99,7	99,7	0,0
Rentebetalinger på ansvarlig kapital	-16,1	-14,8	-16,1	-14,8
Gaver	-3,9	-2,8	-3,9	-2,8
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter	908,1	-21,9	1 502,4	628,9
Netto kontantstrøm for perioden	3,7	-3,1	3,7	-3,1
Netto endring i kontanter				
Beholdning av kontanter ved periodens begynnelse	71,7	74,8	71,7	74,8
Beholdning av kontanter ved periodens slutt	75,3	71,7	75,3	71,7
Netto endring i kontanter	3,7	-3,1	3,7	-3,1

Endringer i egenkapitalen (I MILL. KR)

	Morbank				Konsern				
	Spare- bankens fond	Gavefond	Verdi- ending tilgjengelig for salg	Sum	Spare- bankens fond	Gavefond	Verdi- ending tilgjengelig for salg	Minoritets- interesser	Sum
Egenkapital 31.12.15	1 364,9	7,4	109,7	1 482,0	1 563,7	7,4	109,7	1,3	1 682,1
Resultat 2016	165,7			165,7	195,6				195,6
Utvidet resultat 2016	-3,4		18,2	14,8	-3,4		18,2		14,8
Totalresultat for perioden	162,2	0,0	18,2	180,5	192,2	0,0	18,2	0,0	210,4
Tilbakebetalt egenkapital minoritet								-1,3	-1,3
Gavefond vedtatt generalforsamling	-5,0	5,0		0,0	-5,0	5,0			0,0
Belastet gavefondet		-2,8		-2,8		-2,8			-2,8
Egenkapital 31.12.16	1 522,1	9,6	127,9	1 659,6	1 750,9	9,6	127,9	0,0	1 888,3
Resultat 2017	159,5			159,5	197,1				197,1
Utvidet resultat 2017			23,7	23,7			23,7		23,7
Totalresultat for perioden	159,5	0,0	23,7	183,1	197,1	0,0	23,7	0,0	220,8
Gavefond vedtatt generalforsamling	-30,0	30,0		0,0	-30,0	30,0			0,0
Belastet gavefondet		-3,9		-3,9		-3,9			-3,9
Egenkapital 31.12.17	1 651,6	35,6	151,6	1 838,9	1 918,0	35,6	151,6	0,0	2 105,2

NOTE 1 Regnskapsprinsipper

1. Selskapsinformasjon
2. Grunnlag for utarbeidelse av regnskapet
3. Endringer i regnskapsprinsipper
4. Konsolideringsprinsipper
5. Segmentrapportering
6. Inntektsføring
7. Finansielle eiendeler og gjeld
 - Finansielle instrument til virkelig verdi med verdiendring over resultatet
 - Finansielle instrument tilgjengelig for salg med verdiendring over andre inntekter og kostnader
 - Finansielle instrument vurdert til amortisert kost
8. Ikke-finansielle eiendeler og gjeld
 - Bygg og andre varige driftsmidler
 - Immaterielle eiendeler
9. Skatt
10. Pensjonsforpliktelser
11. Egenkapital
12. Omregning utenlandsk valuta
13. Leasing
14. Kontantstrømpoppstilling
15. Standarder og fortolkninger med fremtidig ikrafttredelsestidspunkt
16. Presentasjon av fondsobligasjoner

1. Selskapsinformasjon

Fana Sparebank ble stiftet i 1878 og er lokalisert i Bergen kommune. Bankens hovedkontor er på Nesttun i Østre Nesttunvei 1, 5852 Bergen, Norge. I tillegg har banken avdelingskontor i Åsane, Bergen sentrum og på Straume. Fana Sparebank er et selveiet foretak. Sparebankens fond tilhører følgelig banken, og ingen kan gjøre krav på den.

Fana Sparebank konsern består av Fana Sparebank, Fana Sparebank Boligkreditt AS og Fana Sparebank Eiendom AS.

Fana Sparebanks hovedaktivitet er knyttet til tradisjonell sparebankvirksomhet med mottak av kundeinnskudd, utlån og betalingsformidling. Videre inngår boligkreditselskap og eiendomsmeglervirksomhet som virksomheter organisert i egne datterselskaper.

Konsernets regnskap for 2017 ble gjennomgått og vedtatt i generalforsamling 22. mars 2018.

2. Grunnlag for utarbeidelse av regnskapet

Konsernregnskapet for Fana Sparebank er avlagt i samsvar med IFRS (International Financial Reporting Standards) godkjent av EU, samt ytterligere norske opplysningskrav som følge av regnskapsloven.

Selskapsregnskapet avlegges etter samme regelverk som konsernregnskapet.

Regnskapet er basert på historisk kost med unntak av finansielle eiendeler og forpliktelser vurdert til virkelig verdi over resultatet, finansielle derivater samt virkelig verdivurdering for finansielle eiendeler tilgjengelig for salg. Lån og fordringer og andre finansielle forpliktelser er vurdert til amortisert kost.

Regnskapet presenteres i norske kroner. Alle beløp i regnskap og noter presenteres i millioner dersom annet ikke

er angitt spesifikt. Presentasjon av balansen er basert på likviditet, slik at alle eiendeler og forpliktelser presenteres i likviditetsrekkefølge.

3. Endringer i regnskapsprinsipper

Regnskapsprinsippene er konsistente med tidligere år. Det er ingen endringer i regnskapsstandarder eller fortolkninger i 2017 som har fått vesentlig konsekvens for avlegging av årets regnskap.

4. Konsolideringsprinsipper

Konsernregnskapet omfatter Fana Sparebank med 2 heleide datterselskaper. Fana sparebank har kontroll over datterselskapene, da eierandelen er over 50 % og det ikke er forhold som tilsier at andre har kontroll.

Investeringer i datterselskaper vurderes i selskapsregnskapet til anskaffelseskost.

Konsernregnskapet viser finansiell stilling og resultat av årets virksomhet, endringer i egenkapital og kontantstrømmen som en økonomisk enhet.

Alle konserninterne investeringer, transaksjoner, mellomværende og urealisert fortjeneste mellom konsernselskaper er eliminert. Regnskapsprinsipper i datterselskaper tilpasses når dette er nødvendig for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper. Mer-/mindreverdi i døtre innregnes i konsernet.

Minoritetsinteresser blir presentert som egen post under egenkapitalen.

5. Segmentrapportering

Konsernets virksomhetsområder er inndelt i 3 driftssegmenter for bankdrift: Privatmarked, Bedriftsmarked og Kapitalmarked. I tillegg blir datterselskapet Fana Sparebank

NOTE 1
(forts.)

Eiendom AS rapportert som eget driftssegment. Ufordelt er inntekter og kostnader, samt strategiske investeringer som ikke direkte kan henføres til segmentene.

Fana Sparebank Boligkreditt AS blir internt i all hovedsak rapportert som en del av segmentet Privatmarked og Kapitalmarked.

Segmentrapporteringen bygger på intern finansiell rapportering ut fra konsernets organisering. Konsernets øverste beslutningstaker er administrerende direktør.

Banken opererer i et geografisk avgrenset område. Rapportering på geografiske segmenter utarbeides ikke da dette gir lite tilleggsinformasjon. Viktige eiendelsklasser (utlån) blir imidlertid fordelt geografisk i egen note under utlån.

6. Inntektsføring

Renter, provisjoner og gebyrer tas inn i resultatregnskapet etter hvert som disse opptjenes som inntekter eller påløper som kostnader. Forskuddsbetalte inntekter og påløpte ikke betalte kostnader periodiseres og føres som gjeld i bankens balanse.

Bankgebyr, provisjoner og lignende som belastes kunden ved låneopptak, balanseføres og periodiseres over lånetid (amortisert kost).

Meglerprovisjon inntektsføres når det er inngått bindende avtale mellom kjøper og selger. Dette skjer ved budaksept mellom partene.

Opptjente ikke innbetalte inntekter periodiseres og føres som fordring i balansen.

Utbytte fra investeringer inntektsføres når rett til utbytte er etablert og besluttet av generalforsamling. Utbytte fra datterselskap inntektsføres i selskapsregnskapet det året det blir vedtatt, i praksis blir dette året etter opptjeningsåret. I konsernregnskapet blir utbyttet eliminert.

Ved salg av aksjer, obligasjoner og sertifikater vurderes regnskapsmessig gevinst/tap i forhold til gjennomsnittlig anskaffelseskost.

7. Finansielle eiendeler og gjeld

Innregning og fraregning

Finansielle instrumenter balanseføres på avtaletidspunktet.

Ved første gangs regnskapsføring blir finansielle eiendeler klassifisert i en av de følgende kategorier avhengig av type instrument og formålet med investeringen:

- Finansielle instrument til virkelig verdi med verdiendring over resultatet
- Finansielle instrument tilgjengelig for salg med verdiendring over andre inntekter og kostnader

- Finansielle instrument vurdert til amortisert kost

Renteinntekter og -kostnader for rentebærende instrumenter inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemetode. Realiserte gevinster/tap samt endringer i estimerte verdier på finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet, medtas i regnskapet under «Netto gevinst/tap finansielle instrumenter» i den perioden de oppstår.

Finansielle eiendeler føres ut av balansen når rettighet til å motta kontantstrømmer opphører eller er overført ved realisasjon. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt rettighetene til de kontraktmessige betingelsene er innfridd, kansellert eller utløpt.

Finansielle instrument til virkelig verdi med verdiendring over resultatet

I denne kategorien inngår finansielle instrumenter holdt for trading og finansielle instrumenter som øremerkes ved første gangs innregning til virkelig verdi med verdiendring over resultatet.

Finansielle instrumenter som holdes for trading karakteriseres av at de omsettes hyppig og at investeringene etableres med mål om kortsiktig gevinsttaking. Finansielle derivater til styring av renterisiko inngår også i denne kategorien.

Finansielle instrumenter som øremerkes ved første gangs innregning til virkelig verdi med verdiendring over resultatet omfatter **utlån til fast rente, sertifikater og obligasjoner samt aksjer og aksjefond. Finansiell gjeld til fast rente** klassifiseres også under denne kategorien. Finansielle instrumenter med fastrente øremerkes til virkelig verdi fordi denne metoden for verdsetting reduserer i vesentlig grad inkonsistent måling som ellers ville oppstå. Dette medfører at effekten av verdiendringer på finansielle instrumenter, herunder derivater, som styres samles, vil reflekteres samtidig i resultatet.

Finansielle instrumenter til virkelig verdi vil ved første gangs innregning, innregnes til virkelig verdi som normalt er transaksjonsprisen på handelsdagen. Instrumentene måles videre til virkelig verdi. Renteinntekter og -kostnader inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemetode. Realiserte gevinster/tap samt endringer i estimerte verdier på finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet, medtas i regnskapet under «Netto gevinst/tap finansielle instrumenter» i den perioden de oppstår.

Finansielle derivater er avtaler som inngås for å sikre finansielle verdier i form av rentevilkår og verdi av egenkapitalinstrumenter for bestemte perioder. Det finnes flere typer finansielle derivater. Fana Sparebank benytter særlig rentebytteavtaler (swapper) for styring av renterisikoen for fastrenteinstrumenter (utlån/funding). Dette er avtaler som gjøres med andre finansinstitusjoner, der banken bytter kontantstrømmer for et avtalt beløp over en avtalt periode.

NOTE 1 (forts.)

Finansielle derivater presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ.

Fana Sparebank deltar i et garantikonsortium i Eksportfinans som skal avlaste Eksportfinans sin likviditetsportefølje for verditap for kredittisiko. Denne garantien er et derivat vurdert til virkelig verdi. Virkelig verdi baseres på rapporter mottatt fra Eksportfinans som viser Fana Sparebank sin andel.

Finansielle forpliktelser med fast rente blir balanseført til virkelig verdi (FVO). Dette gjelder obligasjonsgjelden med fast rente og innskudd med fastrente. Avtalen er blitt terminert i desember 2017 med endelig oppgjør i januar 2018.

Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg til virkelig verdi med verdiendringer over andre inntekter og kostnader

Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg er ikke derivatfinansielle instrumenter som ikke er klassifisert i øvrige kategorier.

Konsernet har aksjer klassifisert i denne kategorien. Finansielle instrumenter i denne kategorien innregnes første gang til virkelig verdi inklusiv direkte transaksjonskostnader. Renteinntekter og -kostnader for rentebærende instrumenter inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemethode. Verdiendringer føres som andre inntekter og kostnader inntil instrumentet selges (fra regnes) eller instrumentet nedskrives.

Utbytte på aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg føres over resultatet når konsernets rett til utbytte er fastslått.

Verdivurdering – etterfølgende måling for finansielle instrument til virkelig verdi

Finansielle instrument til virkelig verdi og finansielle instrumenter tilgjengelig for salg vurderes til virkelig verdi etter første gangs balanseføring. Virkelig verdi er det beløpet en eiendel kan byttes i, eller en forpliktelse kan gjøres opp med, i en transaksjon mellom uavhengige parter.

Lån med fast rente blir vurdert til virkelig verdi (FVO). Virkelig verdi blir beregnet ved å neddiskontere kontantstrømmen i lånene med avkastningskrav utledet fra rentekurven på balansedagen. Kredittspread på utlån endres ut fra en helhetsvurdering basert på observerte endringer i markedet samt interne vurderinger. En endring i kredittspread vil påvirke avkastningskravet ved at tillegget som blir lagt på renten endres.

Virkelig verdi på børsnoterte investeringer er basert på gjeldende kurs på balansedagen. Finansielle instrumenter som ikke er børsnotert eller omsettes i et aktivt marked verdsettes etter ulike verdsettelsesteknikker. Ved verdsettelse av finansielle instrumenter anvender konsernet

modeller basert på data som er observerbare i markedet i den grad slike er tilgjengelige.

Ved beregning av virkelig verdi på enkelte ikke-standardiserte derivatkontrakter blir rentekurven på balansedagen benyttet.

For konsernets egenkapitalinvesteringer som handles i ikke-aktive markeder, baseres virkelig verdi på balansetidspunktet på tilgjengelig regnskapsinformasjon og følgende vurderinger i tillegg til en grad av skjønn:

- Forutsetter fortsatt drift.
- Pris ved siste kapitalutvidelser, eller siste omsetning mellom uavhengige parter, justert for eventuell endring i markedsforholdene siden kapitalutvidelsen/omsetningen.
- Virkelig verdi basert på vurdering av selskapet balanse, resultat og kontantstrøm målt mot sammenlignbare selskap notert, og omsatt i et aktivt marked
- Vurdering av selskapet egenkapital justert for fremtidig forventet resultatutvikling.

Virkelig verdi på fastrenteinnskudd blir beregnet ved å neddiskontere kontantstrømmen i innskuddene med avkastningskrav utledet fra rentekurven på balansedagen. Kredittspread på innskudd endres ut fra en helhetsvurdering basert på observerte endringer i markedet samt interne vurderinger. En endring i kredittspread vil påvirke avkastningskravet ved at tillegget som blir lagt på renten endres.

Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost

Lån og fordringer

Lån og fordringer med flytende rentebetingelser er vurdert til amortisert kost. Lån og fordringer er finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette og som ikke er notert i et aktivt marked. Lån og fordringer innregnes første gang til virkelig verdi med tillegg for direkte henførbare transaksjonskostnader.

Lån med flytende rente verdsettes etter første måling til amortisert kost, og inntektene beregnes etter effektiv rentemethode. Ved effektiv rentemethode beregnes engasjementets effektive rente. Effektiv rente fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer innenfor forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av slike kontantstrømmer neddiskontert med effektive renten. Renteinntekter og -kostnader inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemethode.

Verdifall – nedskrivninger av finansielle eiendeler

Nedskrivninger av finansielle eiendeler, herunder individuelle- og gruppe nedskrivninger, er regnskapsestimater. Nedskrivninger for tap foretas når det foreligger objektive bevis for at et utlån eller en gruppe av utlån har verdifall.

NOTE 1
(forts.)

Som objektive bevis regnes blant annet: vesentlige finansielle problemer hos debitor, betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd. For grupper kan det i tillegg være nasjonale og lokale økonomiske forhold som korrelerer med renteøkning til kunder, økning i arbeidsløshet, reduksjon i boligpriser, negative hendinger i en bransje og lignende. En finansiell eiendel anses å være utsatt for verdifall dersom de objektive bevisene har en negativ effekt på estimert fremtidig kontantstrøm for eiendelen.

Individuelle nedskrivninger utlån:

Dersom objektive bevis for verdifall kan identifiseres, estimeres nedskrivningen som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimert fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets opprinnelige internrente beregnet etter effektiv rente metode.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementets balanseførte verdi, og endringen i verdi klassifiseres som «Tap på utlån og garantier».

Gruppenedskrivninger:

Utlån som ikke har vært gjenstand for individuelle vurderinger for verdifall, vurderes samlet i grupper. Utlån som har blitt vurdert individuelt, men der tapsnedskrivninger ikke er foretatt blir også vurdert i grupper. Vurderingen baseres på objektive bevis for verdifall som har intruffet på balansedagen, og som kan knyttes til gruppen.

Gruppene er definert som utlån med like risikoegenskaper basert på inndeling av kundene etter hovedsektorer og risikoklasse. Utrekning av nedskrivninger blir gjort for hver kunde med utgangspunkt i en antagelse om konjunktursituasjonen og tapserfaring for de respektive kundegruppene. Konjunktursituasjonen kan påvirke realisasjonsverdien av sikkerhetene i fremtiden. For det enkelte år i neddiskonteringsperioden gjør banken en antagelse om den økonomiske aktiviteten er forventet høyere enn trend, lik trend eller lavere enn trend. Valgt aktivitetsnivå avgjør om realisasjonsverdiene skal økes, holdes uendret eller reduseres i neddiskonteringsperioden. Banker har valgt å se hen til nivået på motsyklisk kapitalbuffer for å si noe om den økonomiske aktiviteten nå og de økonomiske fremtidsutsiktene.

Gruppenedskrivningene beregnes ved å neddiskontere forventede tap i årene fremover. Forventet tap det enkelte år utgjør produktet av misligholdssannsynlighet, tap gitt mislighold og engasjement på misligholdstidspunktet.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes balanseførte verdi, og periodens endringer resultatføres under «Tap på utlån og garantier».

Nedskrivninger på tap konstateres og føres ut av balansen når:

- Mottatt tilbakemelding fra ekstern inkassator om at kunde ikke er søkegod
- Avvikling av konkursbo
- Avtale om gjeldsordning, dersom det foreligger usikret krav.
- Banken fatter beslutning om endelig ettergivelse av krav.

Verdipapirer klassifisert som tilgjengelig for salg nedskrives når det foreligger objektive indikasjoner på at verdipapirene har falt i verdi. Når verdipapir klassifisert som tilgjengelig for salg selges, tilbakeføres samlet verdiregulering som tidligere er ført over andre inntekter og kostnader. Realisert gevinst/tap føres over resultat. Nedskrivning under kostpris som følge av varig eller vesentlig verdinedgang føres over resultat. Tap ved verdifall innregnet i resultatet skal ikke reverseres over ordinært resultatet før ved eventuell avhending av instrumentet.

Finansielle forpliktelser til amortisert kost

Finansielle forpliktelser med flytende rente er balanseført til amortisert kost. Amortisert kost er det beløp som instrumentet ble målt til ved første gangs innregning med fradrag for betalte avdrag og med tillegg eller fradrag for akkumulert amortisering av enhver forskjell mellom kostpris og pålydende. Amortiseringen skjer ved bruk av effektiv rente. Ved tilbakekjøp av finansielle forpliktelser med flytende rente blir forskjellen mellom balanseført verdi og betalt vederlag resultatført. Rentekostnader på instrumentene inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemetode.

8. Ikke finansielle eiendeler og gjeld**Bygg og andre varige driftsmidler**

Varige driftsmidler innbefatter eiendommer, tomter og driftsmidler. Varige driftsmidler måles til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Når eiendeler selges eller avhendes, blir balanseført verdi fraregnet og eventuelt tap eller gevinst resultatføres.

Bankens bygninger er blitt dekomponert og delt opp i vesentlige komponenter med ulik avskrivningstid.

Varige driftsmidler avskrives lineært over forventet brukstid innenfor følgende rammer:

Eiendommer:

Bygg	50 år
Tekniske installasjoner (VVS, elkraft m.m.)	25 år
Tele og automatisering	10 år
Andre installasjoner (f. eks. heis)	20 år
Tomter	avskrives ikke

NOTE 1 (forts.)

Maskiner	3–5 år
Inventar	3–5 år
EDB-utstyr	3–5 år
Transportmidler	5 år

Eiendelens restverdier og brukstider vurderes årlig og justeres om nødvendig.

Immaterielle eiendeler

Programvare som spesialtilpasses bankens systemer blir, sammen med implementeringskostnader, balanseført som immateriell eiendel. Investeringen avskrives normalt over 3–5 år, men det blir foretatt en løpende vurdering hvorvidt den økonomiske verdien er lavere enn bokført verdi og hvorvidt det er behov for nedskrivning.

Verdifall – nedskrivninger av ikke finansielle eiendeler

På balansedagen vurderes det om det er indikasjon på verdifall knyttet til balanseført verdi av ikke finansielle eiendeler. Er slike indikasjoner til stede vil gjenvinnbart beløp for eiendelen estimeres. Gjenvinnbart beløp for en eiendel er det høyeste av bruksverdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Bruksverdi vil være neddiskonterte estimerte fremtidige kontantstrømmer fra eiendelen. Verdifall føres mot andre driftskostnader.

9. Skatt

Årets skattekostnad omfatter betalbar skatt knyttet til årets resultat, eventuell betalbar skatt for tidligere år, samt endring i utsatt skatt. Det beregnes utsatt skatt på midlertidige forskjeller. Midlertidige forskjeller er forskjeller mellom regnskapsført verdi i balansen av en eiendel eller en forpliktelse og eiendelens eller forpliktelsesens skattemessige verdi. Utsatt skatt fastsettes ved bruk av skattesatser og skatteregler som gjelder på balansedagen eller som med overveiende sannsynlighet ventes vedtatt, og som antas å skulle benyttes når den utsatte skattefordelen realiseres eller når den utsatte skatten skal gjøres opp. De viktigste midlertidige forskjellene gjelder pensjoner, avskrivninger på driftsmidler og eiendommer og revurdering av enkelte finansielle eiendeler og gjeld.

Utsatt skattefordel blir balanseført i den utstrekning det er sannsynlig at den vil kunne benyttes mot fremtidig skattepliktig inntekt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel blir nettoført i bankkonsernets balanse.

Skatt på formue blir ført som ordinær driftskostnad.

10. Pensjonsforpliktelser

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen ble ved årsskiftet 2016/17 i all hovedsak omdannet til en innskuddsbasert pensjonsordning.

Gjenværende ytelsesbasert ordning gjelder noen ansatte som etter gjeldene regler ikke kan overføres til innskuddspensjonsordningen.

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Innskuddsbasert pensjonsordning innebærer at konsernet betaler et årlig innskudd til de ansattes pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på pensjonssparingen og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Utover innbetalt innskudd har konsernet ingen ytterligere forpliktelse knyttet til løfte om fremtidig størrelse på pensjonen.

Pensjonspremien innregnes som personalkostnad i resultatet i de perioder hvor arbeidsytelsene er utført.

Ytelsesbaserte pensjonsordninger:

Pensjonsforpliktelsen beregnes som nåverdien av de estimerte fremtidige pensjonsytelsene som regnskapsmessig anses som opptjent på balansedagen. Virkelig verdi av pensjonsmidlene trekkes fra brutto forpliktelsen. Beregningene bygger på aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant annet levealder, lønnsvekst og førtidspensjonering. Diskonteringsrenten i beregningen er basert på markedsrenten på balansetidspunktet for obligasjoner med fortrinnsrett.

Endringer i pensjonsforpliktelsene som følge av endringer i aktuarmessige forutsetninger og variasjoner mellom faktisk og forventet avkastning på pensjonsmidlene, blir ført over andre inntekter og kostnader. Postene henføres til «Sum øvrige resultatposter som ikke vil bli reklassifisert til resultatet».

Pensjonsforpliktelsene knyttet til de ytelsesbaserte pensjonsordningene blir beregnet av uavhengig aktuar.

Se note 36 Pensjoner for nærmere omtale.

11. Egenkapital

Egenkapitalen består av sparebankens fond, gavefond, og fond for verdiendringer.

Fond for verdiendringer består av urealiserte gevinster knyttet til verdiøkning på aksjer vurdert som tilgjengelig for salg.

Foreslått utdeling til gaver klassifiseres i konsernbalansen som en del av egenkapitalen til endelig vedtak i generalforsamling.

NOTE 1
(forts.)**12. Omregning utenlandsk valuta**

Fana Sparebank sine pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til kurs på balansedagen. Verdiendringer for slike poster som følge av endret kurs resultatføres.

13. Leasing**Konsernet som leietaker**

Leieavtaler hvor det vesentligste av risiko og avkastning som er forbundet med eierskap av eiendelen ikke er overført til konsernet klassifiseres som operasjonelle leieavtaler. Leiebetalinger klassifiseres som driftskostnad og resultatføres lineært over kontraktperioden.

Konsernet har ikke leieavtaler hvor risiko og avkastning er overført til konsernet (Finansielle leieavtaler)

Konsernet som utleier

Konsernet har vurdert sine utleiekontrakter som operasjonelle leieavtaler.

Utleide eiendeler presenteres som varige driftsmidler i balansen. Leieinntekten inntektsføres lineært over leieperioden som andre inntekter. Direkte kostnader pådratt for å etablere den operasjonelle leieavtalen er tillagt den utleide eiendelens balanseførte verdi, og blir kostnadsført i leieperioden på samme grunnlag som leieinntekten. Konsernet har ikke utleieavtaler som genererer inntekter.

14. Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen viser kontantstrømmene gruppet etter operasjonelle, investerings-, og finansieringsaktiviteter. Kontanter er definert som kontanter og fordringer på Sentralbanken.

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter er definert som renter, gebyrer og provisjoner knyttet til utlån og innskuddsvirksomhet, renter knyttet til likviditetsbeholdningen, utbetalte driftskostnader samt betalte skatter og avgifter. I tillegg inngår likviditetsstrømmer knyttet til verdipapirer holdt for omsetning i denne posten.

Investeringsaktiviteter er definert som kontantstrømmer fra verdipapirtransaksjoner som ikke er holdt for tradingformål og kontantstrømmer knyttet til bygg og andre varige driftsmidler.

Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter innbefatter opptak og nedbetaling av obligasjonslån, ansvarlige lån og andre innlån, samt rentebetalinger knyttet til dette.

15. Standarder og fortolkninger med fremtidig ikrafttredelsestidspunkt

I det følgende er det gitt en oversikt over standarder som ikke er trådt i kraft, og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet, under forutsetning av at EU godkjenner endringene før avleggelse av konsernregnskapet. Omtalte standarder fokuserer på endringer som kan påvirke fremtid rapportering.

NYE STANDARDER OG FORTOLKNINGER SOM ENNÅ IKKE ER TATT I BRUK**IFRS 9 Finansielle instrumenter**

IFRS 9 Finansielle instrumenter erstatter IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling. IFRS 9 er gjeldende fra 1. januar 2018 og er godkjent av EU.

IFRS 9 omhandler nye prinsipper for finansielle instrumenter med hensyn til klassifisering og måling, sikringsbokføring og nedskrivning.

Formålet med den nye standarden er å forbedre regnskapsavleggelsen vedrørende finansielle instrumenter, særlig ved å gå over til mer fremadskuende modell for innregning av forventede tap på finansielle eiendeler.

Se note 41 for nærmere beskrivelse av overgangen til IFRS 9.

IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter

IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter med kunder skal erstatte IAS 11 og IAS 18. Standarden beskriver hvordan inntekter skal innregnes for å reflektere overføringer av avtalte varer eller tjenester til kunder. Standarden er gjeldende fra 1. januar 2018. Standarden gjelder ikke for finansielle instrumenter, forsikringsavtaler eller leiekontrakter. Standarden vil ikke ha vesentlig betydning for konsernets regnskap.

IFRS 16 Leasing

IFRS 16 erstatter eksisterende IFRS-standard for leieavtaler, IAS 17 Leieavtaler. IFRS 16 angir prinsipper for innregning, måling, presentasjon og opplysninger om leieavtaler for begge parter i en leieavtale. Ikrafttredelses dato er 1. januar 2019. Tidlig implementering er tillatt. Konsernet har ikke til intensjon å anvende standarden på et tidligere tidspunkt.

Den nye standarden vil medføre endringer for leietaker ettersom vesentlige leieavtaler må innregnes i balansen som en bruksrett med en motsvarende leieforpliktelse. Ved første gangs innregning skal leieforpliktelsen og bruksretten måles til nåverdien av fremtidige leiebetalinger. Kostnad ved leie skal resultatføres som rentekostnad. For utleier er regnskapsreglene uendret. Det er foreløpig for tidlig å gi et pålitelig estimat på forventet effekt i konsernets regnskap i de tilfeller banken er leietaker.

NOTE 1 (forts.)

16. Presentasjon av fondsobligasjoner

Banken har pr. 31.12.17 en fondsobligasjon til pålydende 200 MNOK utstedt i 2014. Fondsobligasjonene er i regnskapet klassifisert som gjeld og inngår i regnskapslinjen «ansvarlig lånekapital».

I forbindelse med regnskapskontroll i to norske sparebanker, offentliggjorde Finanstilsynet den 26. februar 2018 to brev hvor de tilkjennegir sitt syn på presentasjon av fondsobligasjoner. I brevene tydeliggjør de at omtalte bankers fondsobligasjoner, basert på avtalenes ordlyd, ikke tilfredsstillende definisjonen av finansielle forpliktelser i henhold til IAS 32. Offentliggjort informasjon medfører at

Fana Sparebank vil innrette seg og endre sin presentasjon av fondsobligasjoner i balansen. Endringen vil medføre at utstedte fondsobligasjoner reklassifiseres fra gjeld til innskutt egenkapital. I resultatregnskapet vil endringen medføre at renter på fondsobligasjoner reklassifiseres fra rentekostnader til utdeling fra egenkapitalen. Banken har ut fra en vesentlighetsvurdering og praktisk gjennomførbarhet frem til tidspunkt for avleggelse av årsregnskapet, konkludert med at regnskapspraksis vil bli endret fra og med 1. kvartal 2018. Dersom endringen hadde blitt gjort i 2017 ville rentekostnadene blitt redusert med 8,7 MNOK før skatt og 6,5 etter skatt. Resultatdisponeringen til sparebankenes fond ville vært uforandret. Kapitaldekningsberegningene ville også vært uforandret.

NOTE 2

Viktige regnskapsmessige og skjønsmessige vurderinger

Utarbeidelsen av konsernregnskapet medfører at ledelsen gjør estimater og skjønsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper. De regnskapsestimaterne som følger av dette vil sjelden være fullt ut i samsvar med det endelige utfall. Estimater, antakelser og forutsetninger som representerer en betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseført verdi på eiendeler og gjeld i løpet av neste regnskapsperiode, drøftes nedenfor.

Virkelig verdi av finansielle derivater og andre finansielle instrument

Virkelig verdi på finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked fastsettes ved å bruke ulike verdsettelsesteknikker. Banken og konsernet vurderer og velger metoder og forutsetninger som så langt som mulig er basert på markedsforholdene på balansedagen. For finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg som ikke handles i aktive markeder (aksjer) brukes ulike tilnærminger for å finne virkelig verdi. Siste omsetningsverdi eller emisjon, mellom informerte, villige og uavhengige parter, brukes dersom den er omsatt/emittert innenfor rimelig tid. Dersom det ikke eksisterer noen omsetning eller emisjon siste år brukes en enkel modell basert på selskapets egenkapital kombinert med skjønn.

Nedskrivninger på utlån

Vurdering av nedskrivninger skal foretas hvis objektive bevis for verdifall kan identifiseres. Objektive bevis for verdifall

på et utlån omfatter vesentlige finansielle problemer hos debitor, mislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd, tilfeller der det anses som sannsynlig at debitor vil innlede gjeldsforhandlinger eller andre konkrete forhold som har inntruffet. Nedskrivningsbeløpet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets effektive rente. Estimeringen av kontantstrømmen baseres på erfaringsmateriale og skjønn basert på de forhold som var inntrådt på balansedagen. Ved vurderingen av kontantstrømmen vil det hefte usikkerhet til både identifisering av utlån hvor verdien av sikkerheten er svekket, estimering av beløp og tidspunkt for fremtidige kontantstrømmer, herunder verdien av sikkerheten.

Individuelle nedskrivninger

Ved nedskrivning på enkeltkunder må det estimeres en kontantstrøm. Ved estimering av fremtidige kontantstrømmer skal saksbehandlere innhente og dokumentere vurderinger av betjeningsevnen for debitor evt. samskyldnere. Eventuelle overtagelser eller salg av sikkerheter hensyntas, herunder tilknyttet utgifter. Det skal innhentes oppdaterte realisasjonsverdier på deponerte sikkerheter. Oppdatert regnskapsinformasjon, eventuelt annen informasjon innhentes for å vurdere kundens finansielle stilling. I tillegg til nevnte faktorer vil det også være grader av skjønn i vurdering av neddiskonteringsperioden for kontantstrømmene. Det vil knytte seg usikkerhet til flere av estimatene.

NOTE 2
(forts.)**Gruppenedskrivninger**

Engasjement som ikke er individuelt nedskrevet blir vurdert for verdifall samlet i en gruppe. Engasjementene grupperes i ulike risikoklasser basert på misligholdssannsynlighet beregnet utfra porteføljescoremodeller på BM og PM. Gruppenedskrivningene blir beregnet ved å neddiskontere kontantstrømmen av forventet tap i låneporteføljens løpetid. Forventet tap er et produkt av misligholdssannsynlighet, tap gitt mislighold og eksponering på balansetidspunktet.

Konjunktursituasjonen kan påvirke realisasjonsverdien av sikkerhetene i fremtiden. For det enkelte år i neddiskonteringsperioden gjør ledelsen i banken en antagelse om den økonomiske aktiviteten. Denne antagelsen avgjør om verdien av sikkerhetene skal endres. Banken har valgt å se hen til motsyklisk kapitalbuffer for å gjøre antagelser om den økonomiske aktiviteten fremover.

Det vil hefte usikkerhet til flere av estimatene i beregningene.

For ytterligere omtale av metode for individuelle- og gruppe nedskrivninger, se note 1 Regnskapsprinsipper.

Pensjonsforpliktelser

Nåverdien av pensjonsforpliktelser avhenger av fastsettelse av økonomiske og aktuarmessige forutsetninger. Enhver endring i disse forutsetningene påvirker balanseført beløp for pensjonsforpliktelsene og pensjonskostnaden. Ved valg av forutsetninger har konsernet tatt utgangspunkt i anbefalingene fra Norsk regnskapsstiftelse pr. desember 2017. Forutsetningen om diskonteringsrente fastsettes med henvisning til renten på foretaksobligasjoner av høy kvalitet. Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) fyller kriteriene til «høy kvalitet» og langsiktig avkastning på OMF er benyttet i beregningene.

Banken og konsernet bruker dødelighetstabell K2013 i forutsetningene om levetid ved beregning av pensjonsforpliktelse.

Andre grunnleggende forutsetninger for pensjonsforpliktelsene er årlig lønnsvekst, årlig regulering av pensjoner, forventet G-regulering og uttakstilbøyelighet av avtalefestet pensjon, AFP.

NOTE 3**Segmentrapportering****(I MILL. KR)**

Konsernets virksomhetsområder er inndelt i 3 driftssegmenter for bankdrift: Personmarked, Bedriftssegment og Kapitalmarked. I tillegg blir datterselskapet Fana Sparebank Eiendom AS rapportert som eget driftssegment. Ufordelt er inntekter og kostnader, samt strategiske investeringer som ikke direkte kan henføres til segmentene. Fana Sparebank Boligkreditt AS blir internt rapportert som del av bankdriften, hovedsaklig på segmentene Privatmarked og Kapitalmarked.

Segmentinndelingen gjenspeiler måten banken er organisert på og baserer seg på bankens interne rapporteringssystemer til øverste beslutningstaker (administrerende direktør). Forretningssegmentene for bankdrift bygger på bankens interne organisasjonskart og kundene blir plassert inn i de ulike forretningssegmenter på bakgrunn av virksomhet.

Banken opererer i et geografisk avgrenset område. Det utarbeides ikke segmentnote etter geografiske fordeling da dette gir lite tilleggsinformasjon. Eiendelsklassen Utlån til kunder blir imidlertid fordelt geografisk i egen note under utlån.

Konserninterne transaksjoner, investeringer og mellomværende elimineres.

Noter til regnskapet

NOTE 3 (forts.)

2017 Resultat	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto renteinntekter	213,1	128,3	-0,9	0,0	-1,2	0,0	339,4
Driftsinntekter	41,6	9,5	24,3	41,7	25,6	-4,7	138,1
Driftskostnader	123,6	43,0	11,5	40,2	0,0	-2,4	215,8
Tap	1,7	6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	7,8
Resultat før skatt	129,5	88,7	11,9	1,6	24,5	-2,3	253,9

2016 Resultat	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto renteinntekter	198,2	115,1	-0,5	0,0	7,4	0,0	320,2
Driftsinntekter	38,5	9,4	17,1	45,6	35,7	-13,2	133,1
Driftskostnader	109,2	34,1	7,5	42,5	0,0	-2,3	191,0
Tap	5,3	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0	10,0
Resultat før skatt	122,3	85,6	9,0	3,1	42,8	-10,9	252,2

2017 Balanse	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto utlån	15 472,6	5 223,5	0,0	0,0	0,0	-2,6	20 693,5
Andre eiendeler	0,0	0,0	2 500,0	17,3	818,6	-7,1	3 328,7
Innskudd fra og gjeld til kunder	7 805,6	2 391,4	566,3	0,0	0,0	-1,4	10 761,9
Annen gjeld og egenkapital	7 667,0	2 832,1	1 933,7	17,3	818,6	-8,4	13 260,3

2016 Balanse	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto utlån	13 699,1	4 910,5	0,0	0,0	0,0	-1,6	18 608,0
Andre eiendeler	0,0	0,0	3 006,9	18,4	358,5	-7,6	3 376,3
Innskudd fra og gjeld til kunder	7 451,7	2 597,6	509,2	0,0	0,0	-1,9	10 556,6
Annen gjeld og egenkapital	6 247,3	2 312,9	2 497,8	18,4	358,5	-7,3	11 427,6

NOTE 4

Kapitaldekning

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Sparebankens fond	1 651,6	1 522,2	1 651,6	1 526,2
Gavefond	35,6	9,6	35,6	9,6
Fond for urealiserte gevinster	151,6	127,9	151,6	127,9
Annen egenkapital			266,4	224,6
Sum egenkapital som inngår i kjernekapital	1 838,9	1 659,6	2 105,2	1 888,3
Fradrag i ren kjernekapital				
Verdijustering for krav om forsvarlig verdifasts.	-4,6	-4,6	-4,8	-4,7
Immatrielle eiendeler/utsatt skattefordel	-5,3	-7,7	-6,1	-8,1
Goodwill inkl. i verdsettelse vesentlige eierandeler	-72,5		-72,5	
Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	0,0	-7,9	0,0	-3,1
Finansfradrag - vesentlige eierandeler	-60,1	-133,4	-33,5	-110,1
Sum fradrag i ren kjernekapital	-142,5	-153,6	-116,9	-126,1
Sum ren kjernekapital	1 696,4	1 506,1	1 988,3	1 762,3
Kjernekapital				
Fondsobligasjoner	199,7	199,6	199,7	199,6
Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	0,0	-17,8	0,0	-7,1
Sum	199,7	181,8	199,7	192,4
Sum kjernekapital	1 896,1	1 687,8	2 188,1	1 954,7
Tilleggskapital				
Ansvarlig lånekapital	299,4	199,7	299,4	199,7
- Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	0,0	-12,5	0,0	-5,0
Sum tilleggskapital	299,4	187,2	299,4	194,7
Sum ansvarlig kapital	2 195,5	1 875,0	2 487,5	2 149,4
Risikovektet volum	10 340,8	9 623,7	12 797,5	11 944,0
Samlet krav til ansvarlig kapital	1 602,8	1 443,6	2 303,6	1 791,6
Kapitaldekning	21,23 %	19,48 %	19,44 %	18,00 %
Kjernekapitaldekning	18,34 %	17,54 %	17,10 %	16,37 %
Ren kjernekapital	16,40 %	15,65 %	15,54 %	14,75 %
Rapportering for foretak i samarbeidende gruppe:*)				
Kapitaldekning			19,07 %	
Kjernekapitaldekning			16,73 %	
Ren kjernekapital			15,15 %	

*) Inkluderer 11,15 % eierandel i Brage Finans AS

Noter til regnskapet

NOTE 4 Spesifikasjon av samlet kapitalkrav (forts.)

Standardmetoden	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Lokale og regionale myndigheter	5,7	4,9	5,7	4,9
Institusjoner	27,2	25,5	6,7	7,0
Foretak	37,3	57,1	37,0	56,8
Massemarkedssegment	3,5	2,3	3,5	2,3
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	600,5	531,6	813,2	728,5
Forfalte engasjementer	9,1	8,0	9,2	8,1
Obligasjoner med fortrinnsrett	8,7	9,2	9,3	9,7
Andeler i verdipapirfond	5,2	13,3	5,2	13,3
Egenkapitalposisjoner	75,6	67,3	60,1	53,0
Øvrige engasjement	10,4	9,5	11,6	10,8
Samlet kapitalkrav for kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko: (Standardmetoden)	783,3	728,7	961,4	894,4
Samlet kapitalkrav for operasjonell risiko (Basismetode)	43,3	40,4	61,7	60,4
CVA tillegg	0,7	0,8	0,7	0,8
Sum minstekrav til ansvarlig kapital *)	827,3	769,9	1 023,8	955,5
Bufferkrav:				
Bevaringsbuffer (2,5 %)	258,5	240,6	319,9	298,6
Motsyklisk buffer (2,0 % fra 31.12.17)	206,8	144,4	256,0	179,2
Systemrisikobuffer (3 % fra 1.7.2014)	310,2	288,7	383,9	358,3
Bufferkrav i ren kjernekapital	775,6	673,7	959,8	836,1
Pilar 2 krav fastsatt av Finanstilsynet (2,5 % fra 30.6.2017)			319,9	
Samlet bufferkrav i ren kjernekapital			1 279,8	
Samlet krav til ansvarlig kapital	1 602,8	1 443,6	2 303,6	1 791,6

Kapitaldekningen er basert på at banken fører regnskapet etter IFRS og rapporterer kapitaldekningen etter standardmetoden. 1. 7. 2014 trådte nytt regelverk i kraft. CRD IV / Basel III erstattet Basel II. Etter overgangsregler vil full implementering være gjeldende fra 1. januar 2019.

NOTE 5

Uvektet kapitalandel

(I MILL. KR)

Finansdepartementet fastsatte 20. desember 2016 minste- og bufferkrav til uvektet kjernekapitalandel som skal oppfylles fra 30.juni 2017. Bestemmelsene om krav til uvektet kjernekapitaldekning følger av forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD IV (CRR/CRD IV-forskriften) del III.

Minstekravet til uvektet kjernekapitalandel er fastsatt til 3 prosent. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitalbuffer på minst 2 prosent.

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Reinvesteringskostnad derivater	10,1	14,1	10,1	14,1
Fremtidig eksponering ved bruk av markedsverdimetoden	6,9	5,5	6,9	5,5
Poster utenom balansen	1 806,9	1 425,7	986,7	1 058,6
Utlån og øvrige eiendeler	17 435,2	15 992,8	24 079,9	21 937,3
Sum eksponeringsmål	19 259,1	17 438,0	25 083,5	23 015,5
Sum kjernekapital	1 896,1	1 687,8	2 188,1	1 954,7
Uvektet kapitalandel	9,85 %	9,68 %	8,72 %	8,49 %

NOTE 6

Risikostyring

Risikostyring er et av styrets sentrale fokusområder. Finansielt mål for banken er god risikojustert avkastning. En økning i risiko skal gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for avgjøres av bankens risikoevne og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse.

Organisering

- Styret i Fana Sparebank fastsetter langsiktige mål for bankens risikoprofil. Risikoprofilen operasjonaliseres gjennom definering av mål og rammer for de ulike risikoområdene, samt gjennom fastsettelse av fullmakter.
- Det foreligger mål, rammer og fullmakter for bevilgninger innen kredittområdet, kapitalforvaltning, likviditetsområdet og styring av operasjonell risiko.
- Rammeverk og fullmakter revideres årlig av styret for hvert risikoområde.

Oppfølging

Alle ledere er ansvarlige for risiko innen eget område, og skal derfor ha full innsikt i og forståelse av risikobildet til enhver tid.

Risikorapportering som utarbeides av risk manager er en del av den kvartalsvise rapporteringen til styret.

For å styre risiko skiller Fana Sparebank mellom følgende risikoområder:

- **Kredittrisiko** er risiko for tap som skyldes at bankens motparter/kunder ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser overfor banken. Kredittrisiko omfatter hovedsakelig alle utlån, men inkluderer også andre fordringer på kunder, herunder garantier og kreditter. Kredittrisiko er isolert sett bankens største risikoområde.
- **Konsentrasjonsrisiko** er knyttet til utlånsporteføljen, og tar for seg risiko basert på bransjekonsentrasjon og enkeltkundeforsentrasjon.
- **Markedsrisiko** er et uttrykk for den finansielle risiko banken løper som følge av åpne posisjoner (eksponering) i rente- og egenkapitalmarkedene. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser. Dette kan komme til uttrykk ved kursfall i aksjer, endringer i renter, og prisingen av kredittrisiko som påvirker rentebærende finansielle instrumenter som obligasjoner. Valutarisiko,

NOTE 6 (forts.)

eller tap som følge av at valutakurser endrer seg i bankens disfavør, er ubetydelig i Fana Sparebank.

- **Likviditetsrisiko** er risikoen banken har for tap/økt finansieringskostnad ved ikke å overholde egne betalingsforpliktelser til rett tid.
- **Operasjonell risiko** er risikoen for tap banken kan påføres som en konsekvens av svakheter eller feil ved prosesser og systemer, menneskelig svikt eller eksterne hendelser.
- **Forretningsrisiko** er risiko for tap på grunn av endringer i eksterne forhold som markeds situasjonen eller myndighetenes reguleringer. Risikoen inkluderer omdømme- eller renommérisiko.

Styringsdokumenter

I tillegg til overordnet strategi, har styret i Fana Sparebank utarbeidet kredittstrategi, kapitalforvaltningsstrategi, likviditetsstrategi, strategi risikostyring og internkontroll m.fl. Det enkelte strategidokument fastsetter mål for virksomhetsområdet, strategi for å nå målet samt rammer for å styre risikoen som virksomheten innebærer. Styret fastsetter også ICAAP som vurderer og dokumenterer risikoen for de ulike virksomhetsområdene og tilhørende kapitalbehov. Banken benytter standardmetoden for beregning av pilar 1 kapitalbehov for kredittisiko og basismetoden for operasjonell risiko. For beregning av pilar 2 kapitalbehov følges Finanstilsynets rundskriv 12/2016. Beregningene av kapitalkravene gjøres i en totalrisikomodel. Vurdering av kapitalbehov og kapitalstyring gjøres i et fremoverskuende perspektiv, og derfor benyttes en prognosemodell i tillegg. Prognosemodellen viser beregninger for normal scenario, medium stress scenario og hardt stress scenario.

Kapitalstyring

Ved inngangen til 2018 utgjør krav til ren kjernekapital 14,5 % som fordeler seg med 12 % på pilar 1 og 2,5 % på pilar 2. Krav til kjernekapital og ansvarlig kapital utgjør henholdsvis 16 % og 18 %. På samme tidspunkt utgjør ren kjernekapital 15,2 %, kjernekapital 16,8 % og ansvarlig kapital 19,1 %. Banken er opptatt av å ha en tilfredsstillende margin på toppen av samlede regulatoriske krav for å være i stand til å vokse på utlån også i krevende tider samt fremstå solid i forbindelse med finansieringsaktiviteter. Bankens soliditetsmål ligger derfor 1 % -poeng over det til enhver tid gjeldende kravet. ICAAP beskriver tiltak for å sikre tilfredsstillende kapitaldekning dersom banken blir utsatt for stress.

Banken gjennomfører en sensitivitetsanalyse for å få frem resultateffekten / kapitalbehovet av endringer i markedspriser på investeringsporteføljen og eiendom, se tabellen under. I beregningen forutsetter banken at aksjer og eiendom faller med henholdsvis 45 % og 35 %. Det er gjort fratrukk for kapitalbehov etter pilar 1. Rentefølsomheten beregnes på bakgrunn av et parallelt skrift i statsrentekur-

ven på 2,0 % -poeng. Det er tatt utgangspunkt i maksimal utnyttelse av rammen for renterisiko. For spreadrisiko er spreadendringer som angitt i vedlegg 3 til Finanstilsynets Rundskriv 12/2016 og faktisk eksponering. Markedsprisendringer som forutsatt vil redusere bankens resultat med kr 97 mill. Banken har satt av kapital for å stå imot et slikt tap.

Markedsrisiko/sensitivitetsanalyse	Resultateffekt
Renterisiko	30 000 000
Spreadrisiko	40 084 280
Aksjerisiko	10 314 466
Valutarisiko	-
Eiendomsrisiko	16 121 000
Sum markedsrisiko	96 519 746

Kredittisiko

Kredittisiko er risiko for tap som skyldes at bankens motparter eller kunder ikke har evne eller vilje til å gjøre opp for seg. Bankens kredittstyring er definert i kredittåndboken med kredittstrategi, -policy, fullmakts- og bevilgningsreglement.

Markedsrisiko

Styret har vedtatt investeringsstrategi som gjør rede for investeringsmål, -strategi, -risiko samt rapportering og måling. Strategien gjelder for bankens LCR- og avkastningsportefølje, samt bankens øvrige finansielle investeringer. Regelverket vedrørende liquidity coverage ratio (LCR) stiller krav til bankens LCR-portefølje. Fra 1. januar 2018 må banken ha likvide midler som minst dekker netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid gitt en stressituasjon. Likvide midler kan bestå av statsobligasjoner, innskudd i Norges Bank, statsgaranterte rentepapirer samt obligasjoner med fortrinnsrett mv. Netto likviditetsutgang utgjør kontraktsfestede inn- og utbetalinger herunder renter og avdrag på utlån og verdipapirer, renter og forfall på innlån, samt stresstesting av innskudd og kreditt- og likviditetsfasiliteter mv. Bankens *primære mål* for forvaltningen av likviditetsporteføljen er å holde likviditetsrisikoen lav. *Likviditetsrisiko* defineres som risiko for tap på LCR-porteføljen som følge av dårlig likviditet i verdipapirene. *Strategien* for å oppnå lav likviditetsrisiko er å investere i statsobligasjoner, holde innskudd i Norges Bank mv. *Sekundært mål* for forvaltningen er å oppnå høyest mulig risikojustert avkastning. *Strategien* er å sette sammen en portefølje av verdipapirer med lav rentedurasjon (-risiko) og lav til moderat kreditturasjon (-risiko) fordelt optimalt på de ulike likviditetsnivåene som er gitt av regelverket.

Som følge av LCR-regelverket, skiller banken i sterkere grad mellom likviditets- og avkastningsportefølje. Likviditetsporteføljen dekker det kortsiktige likviditetsbehovet. Likviditetsbehovet på lengre sikt dekkes av avkastningsporteføljen. Tidshorisonten gjør det mulig å øke investeringsrisikoen og dermed forventet avkastning sammenlignet med LCR-porteføljen. Bankens strategi for å optimalisere

NOTE 6
(forts.)

risikojustert avkastning er å sette sammen en renteportefølge med eksponering mot rente- og kredittrisiko fordelt på ulike aktivaklasser. Fana Sparebank skal være en *aktiv* forvalter, og legger til grunn at kapitalforvaltningen skal ha et *langsiktig* preg. For å utnytte markedsmuligheter åpner investeringsstrategien for å avvike den strategiske fordelingen på aktivaklasser gjennom fastsettelse av investeringsrammer (minimum og maksimum). Gjennom fastsettelse av investeringsrammer åpner også investeringsstrategien for å avvike strategisk nivå på bankens rente- og kredittrisiko.

Rente- og kredittrisiko vil være et resultat av investeringsstrategien. Renterisiko er risiko for verdifall på rentebærende verdipapirer som følge av oppgang i statsrenter. Renterisiko styres først og fremst gjennom fastsettelse av strategisk nivå på samlet rentedurasjon samt en ramme for minimum og maksimum. Av hensyn til bankens likviditet skal den rentebærende delen av investeringsporteføljen representere ulike løpetider. Kredittrisiko er risiko for verdifall på verdipapirer med kreditteksponering som følge av økte kredittpåslag. Kredittrisikoen styres først og fremst gjennom strategisk mål og rammer for de ulike kredittkategoriene. I tillegg styres kredittrisikoen gjennom fastsettelse av et strategisk nivå på gjennomsnittlig kredittdurasjon samt minimum og maksimum. Løpetidsfordelingen gjelder også her.

Basert på månedlige avkastnings- og risikoberegninger utført av mid-office, rapporterer risk manager kvartalsvis investeringsresultater mv. til styret. Rapporten behandles av ledergruppen i forkant av styremøtet. Mid-office sin månedlige avkastningsrapport skal behandles av Balansestyringskomiteen. Vedrørende måling skal rapportene inneholde avkastningstall både på aggregert nivå for LCR-porteføljen og avkastningsporteføljen og aktivaklassenivå samt overholdelse av rammer vedrørende rente- og kredittrisiko og aktivaklasser. I tillegg skal rapportene inneholde en attribusjonsanalyse som viser om avvik fra strategisk nivåer, altså om forvalters taktiske disposisjoner, bidrar til mer-/mindreavkastning sammenlignet med referanseporteføljen.

LCR- og avkastningsporteføljen dekker bankens likviditetsbehov. Banken har i tillegg finansielle investeringer av strategisk karakter, basert på styrevedtak. Rammen bestemmes av de til enhver tid gjeldende styrevedtak. For andre investering i aksjer og egenkapitalbevis fastsettes ramme på kr 40 mill. som forvaltes diskresjonært. Rapportering som for avkastningsporteføljen.

Ved utgangen av 2017 er 63 % av likviditetsporteføljen plassert i statsobligasjoner og nivå 1 obligasjoner med fortrinnsrett som er over minimumsrammen på 60 %. Posisjonen bidrar således til å sikre lav likviditetsrisiko. I samme porteføljen er renterisikoen på 0,16 år lavere enn maksimumsrammen på 0,3 år og kredittdurasjonen på 2,94 år lavere enn maksimumsrammen på 4 år. I avkastningsporteføljen er allokering mellom aktivaklassene i tråd med mini-

mums- og maksimumsrammene. I tillegg er renterisikoen på 0,3 år lavere enn maksimumsrammen på 0,5 år og kredittdurasjonen på 1,83 år lavere enn maksimumsrammen på 4,0 år. For begge porteføljene er allokering på de ulike ratingkategoriene i tråd med fastsatte rammer. Finansielle investeringer av strategisk karakter er i overensstemmelse med særskilte styrevedtak. Og andre investeringer i aksjer og egenkapitalbevis er innenfor rammen på kr 40 mill.

Likviditetsrisiko

Målet for likviditetsstyringen i Fana Sparebank er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris. En forutsetning for finansieringsvirksomheten er at Fana Sparebank fremstår lønnsom, solid, likvid og har en fornuftig finansieringsstruktur. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. Banken skal være en *aktiv* låntaker, og finansieringsvirksomheten skal ha et *langsiktig* preg. For å utnytte markedsmuligheter åpner strategien for å avvike den langsiktige fordelingen på passivaklasser gjennom fastsettelse av rammer. Strategien åpner også for å avvike strategisk nivå på bankens likviditetsrisiko uttrykt som kredittdurasjon. Betydningen av den enkelte passivaklasse skal komme til uttrykk ved at den tildeles en strategisk andel. De viktigste finansieringskildene er innskudd, egenkapital (ren kjernekapital, kjernekapital og tilleggskapital), innlån fra markedet (utstedelse av sertifikat- og obligasjonslån), innlån gjennom Fana Sparebank Boligkreditt (utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett), innlån fra institusjonelle investorer og fondsforvaltere samt trekkfasiliteter. Innskudd som kan finansiere utlån er viktigere for banken enn innskudd som må plasseres i likviditetsporteføljen. Sistnevnte kan likevel være av interesse i den grad renten på innskuddet hensyntar at avkastningen på likviditetsporteføljen er lavere enn utlånsporteføljen

For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finansieringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen (passivaallokering), skal pris, graden av pantsettelse av bankens eiendeler, finansieringsstruktur, forfallstruktur, låneomfang mv. tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for langsiktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt. Finansieringskostnaden knyttet til den enkelte passivaklasse bestemmes av bankens rating, løpetid og størrelsen på enkeltlån. Banken har topprating Aaa for obligasjoner med fortrinnsrett og *investment grade* rating A3 for morbanken. Banken skal tilstrebe å

NOTE 6 (forts.)

oppretholde/forbedre kredittratingen, og derfor løpende fokusere på forhold av betydning for bankens kredittrating.

Bankens tre mål for styring av likviditetsrisiko er:

1. Lav fundingkonsentrasjon; banken skal ha tilstrekkelig antall passivklasser
2. Tilfredsstillende likviditetsandel; banken skal ha tilstrekkelige likvide eiendeler til å dekke forpliktelsene ved forfall i tråd med LCR-intensjonene
3. Tilfredsstillende andel stabil finansiering; banken skal ha stabil finansiering av virksomheten og motvirke risiko knyttet til inndekning av fremtidig innlansbehov i tråd med NSFR-intensjonene.

I tråd med mål og strategi skal banken tilstrebe en optimal finansieringsportefølje. For å legge til rette for taktisk allokering for å utnytte muligheter i markedet, er det fastsatt minimums- og maksimumsrammer. Minimumsrammer skal forhindre at prisfokus gir for høy konsentrasjon i porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett. På sikt er banken tjent med regelmessig aktivitet i samtlige markeder. Maksimumsramme for obligasjoner med fortrinnsrett skal hindre overpantsettelse.

Bankens beregning av likviditetsandel og andel stabil finansiering skal hensynta at kravene gjelder til en hver tid og at banken når som helst kan bli utsatt for stress. Fra 1.1.2018 skal intern minimumsramme for LCR være 110 %. Gitt at likvide eiendeler skal dekke forpliktelser ved forfall, vil sistnevnte være avgjørende for hvor mye som må plasseres i likvide eiendeler. Av hensyn både til likviditetsrisiko og lave avkastningsforventninger på likvide eiendeler, skal banken ved bruk av minimumsramme for gjennomsnittlig løpetid og maksimumsramme for enkeltlån og konsentrasjonsrisiko på forfall, mv., sørge for at forpliktelser ved forfall ikke overstiger et forsvarlig nivå.

Ved å tilfredsstillende NSFR-intensjonene, skal en bank kunne klare seg i 1 år under et moderat stressscenario med begrenset tilgang på ny finansiering og betydelige uttrekk av kundeeinnskudd. Andel stabil finansiering tilsvarer tilgjengelig stabil finansiering i forhold til nødvendig stabil finansiering. Det regulatoriske kravet er minimum 100 %, men det foreligger ikke dato for når det trer i kraft. For å styre likviditetsrisikoen på en god måte, skal banken fremover likevel bygge på beregningen av NSFR, og tilfredsstillende krav om minimum 100 % andel stabil finansiering. Stabil finansiering er definert som de delene av egenkapital- og gjeldsfinansieringen som er forventet å være pålitelige tilgjengelige midler i løpet av en stressperiode på 1 år. Bankens krav om at 70 % av markedsfinansieringen skal ha løpetid utover 1 år legger grunnlaget for stabil finansiering. Rammer for opptak av enkeltlån og rammer for gjennomsnittlig løpetid på innlån bidrar til at andelen av finansiering som faller under 1 år, og dermed i mindre grad bidrar til stabil finansiering, er håndterbar for banken.

Ved utgangen av 2017 har 88 % av markedsfinansieringen løpetid utover 1 år som er over minimumsrammen på 70 %. Posisjonen bidrar således til stabil finansiering. I tillegg har den samlede innlansporteføljen en løpetid på 2,78 år som er over minimumsrammen på 2,5 år. Også dette bidrar til å gjøre finansieringen robust. Med en LCR på 184 % som er over kravet, ansees likviditeten som tilfredsstillende. Obligasjoner med fortrinnsrett utgjør mindre enn maksimumsrammen, og innlansporteføljen er således diversifisert mot andre passivklasser i tråd med strategi og risikostyring.

Operasjonell risiko

Styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Bankens sikt rammeverk for risikostyring og internkontroll skal bygge på krav i lov og forskrift. Finansielt mål for banken er god risikostyrt avkastning. En økning i risiko skal således gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for, avgjøres av bankens risikoevne og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse og kompleksitet.

Et av bankens fortrinn er vurdering og prising av kredittrisiko. Kredittrisiko som følger av utlansvirksomheten skal derfor være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko skal være lav.

Målet for risikostyringen i banken er at volatiliteten (avvik fra forventet resultat) ikke skal overstige marginen på 1 % -poeng over de regulatoriske kapitalkravene.

Målet for operasjonell risiko er at enkelttap ikke skal overstige et maksimumsbeløp. Banken skal knytte tiltak til en risiko dersom sannsynlighet for tap og konsekvens av tap gir et forventet tap høyere enn maksimumsbeløpet.

Bankens strategi for risikostyring er å forstå, vurdere, kontrollere og prise risikoen. Forståelse for risikoen er en forutsetning for å eksponere banken for den. Gjennom fastsettelse av ramme skal risiko styres. Ved korrekt risikoprising skal banken kompenseres for eksponeringen. Banken skal anvende modeller både for å prise og kontrollere enkeltlisiko samt for å vurdere porteføljerisiko. I beregningene skal kundens misligholdssannsynlighet på søknadstidspunktet eller månedlig porteføljescore inngå. Bankens organisasjonsstruktur og ansvarsfordeling skal bidra til god styring av risikoen.

Balansert målstyring, bankens system for oppfølging av kontroller, kvartalsvis risikoreportering til styret, avviksrapportering, årlig risikoanalyse og vurdering av internkontrollgjennomføring er sentrale verktøy for å overvåke bankens risikosituasjon og internkontroll.

Ved utgangen av 2017 overholder banken vedtatte rammer for styring av operasjonell risiko.

NOTE 6
(forts.)**Markedsrisiko**

Rentebærende verdipapir	Bokført verdi	Renteøkning 2%
Stat og statsgaranterte	582	-2
Særskilt sikre obligasjoner	1 158	-4
Øvrige sertifikater og obligasjoner	557	-2
Obligasjonsfond, 100% vektet	61	-1
Sum rentebærende verdipapir	2 358	-9

Aksjer, andeler og grunnfond	Bokført verdi	-30%
Aksjer trading	22	-7
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved førstegangs balanseføring	8	-2
Aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg	341	-102
Sum aksjer, andeler og grunnfond	371	-111

NOTE 7**Maksimal kreditteksponering**

(I MILL. KR)

Maksimal kredittisiko er representert ved balanseført verdi av de finansielle eiendelene inkludert derivater i balansen. Konsernet har i tillegg kredittisiko knyttet til utenombalansposter som beskrevet i note 39 (garantier, trekkfasiliteter m.m.)

Tabellen viser maksimal brutto eksponering før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Fordringer mot sentralbanker	65,3	59,4	65,3	59,4
Utlån til kredittinstitusjoner	867,2	865,8	380,6	281,6
Utlån til kunder	13 449,9	11 995,7	20 693,5	18 608,0
Finansielle derivater	10,4	14,5	10,4	14,5
Rentebærende verdipapir	2 267,3	2 399,7	2 357,5	2 500,0
Sum maksimal eksponering for kredittisiko i balansen	16 660,1	15 335,1	23 507,3	21 463,5
Udisponerte ordinære rammekreditter	1 126,4	985,0	1 464,2	1 457,8
Lånetilsagn	737,8	898,7	737,8	898,7
Garantier	109,2	128,7	109,2	128,7
Sum maksimal eksponering utenfor balansen	1 973,4	2 012,4	2 311,2	2 485,2
Sum maksimal eksponering for kredittisiko	18 633,5	17 347,5	25 818,5	23 948,7

Noter til regnskapet

NOTE 7 (forts.)

Risikoreduserende ordninger:

Lån og kreditter gis som hovedregel kun mot betryggende sikkerhet, både på PM og BM. Som sikkerhet skiller det mellom tre hovedtyper pant:

- Pant i fast eiendom (Pantelovens kap. 2)
- Pant i løsøre (Pantelovens kap. 3)
- Andre sikkerheter (Pantelovens kap. 4)

På PM er hovedregelen at lån med pant i fast eiendom ikke skal overstige en belåningsgrad på 85 % av forsvarlig verdigrunnlag (markeds-/omsetningsverdi), som er i tråd med finanstilsynets forskrift om krav til nye lån med pant i bolig. For andre typer sikkerheter kan belåningsgraden variere. Det stilles krav til løpende vurdering av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

På BM gis det som hovedregel lån og kreditter med pant i fast eiendom på inntil 80 % av forsvarlig verdigrunnlag.

For andre typer sikkerheter vil belåningsgraden variere. Det stilles uansett krav til løpende og forsvarlige vurderinger av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

Finansforetaksloven kapittel 11 del II og tilhørende forskrift regulerer i detalj hvilke lån som kan overføres til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Dette er lån som benyttes som sikkerhetsmasse for utstedte obligasjoner med fortrinnsrett. Regelverket er strengere enn ved vanlig långivning til bolig, og loven krever også en uavhengig gransker oppnevnt av Finanstilsynet og uavhengig verdivurdering av hvert enkelt pant.

Sikkerheter:

Majoriteten av personmarkedsporteføljen er sikret med pant i bolig, og tabellen under viser fordelingen av utlån med pant i bolig, over og under 80 % av forsvarlig verdigrunnlag. Forsvarlig verdigrunnlag på panteobjektet er definert som antatt markeds-/omsetningsverdi.

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Lån med sikkerhet i bolig < 80% av forsvarlig verdigrunnlag	8 965,2	7 808,6	16 198,8	14 384,5
Lån med sikkerhet i bolig > 80% av forsvarlig verdigrunnlag	480,9	243,8	493,5	281,7
Øvrige utlån	4 028,6	3 966,4	4 026,0	3 966,4
Sum utlån	13 474,7	12 018,8	20 718,2	18 632,5

Før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer

Sikkerheter innenfor næringslivsengasjementer er mer kompleks enn for personmarkedet, og det hefter noe mer usikkerhet ved estimatene på porteføljenivå, men det inngår i bankens rutiner å hyppig vurdere verdien av sikkerhetsmassen.

Under er en tabell som viser tildelte verdier på sikkerhetsmassen som er pantsatt for lån og kreditter. Realisasjonsverdiene begrenses oppad til panteobligasjonens pålydende og hensyntar obligasjonens prioriterte rekkefølge. Tallene er på konsernnivå og gir primært en oversikt over fordeling av pantesikkerhetene mellom ulike sikkerhets typer.

Konsern

	31.12.17	31.12.16
Sikkerhet i eiendom	21 383	19 229
Øvrig sikkerhet	152	111
Sum	21 535	19 340

NOTE 8

Kredittrisiko og risikoklassifisering

(I MILL. KR)

Kredittrisiko

Kredittrisiko er sannsynlighet for tap som følge av at kundene ikke har evne eller vilje til å oppfylle betalingsforpliktelsene sine overfor banken. Størstedelen av kredittrisikoen kommer fra utlån, kreditter og garantier. Styret setter rammer for banken sin kredittrisiko gjennom årlig evaluering av kredittstrategi og – policy samt bevilgnings- og fullmaktsreglementet. I tillegg har banken kreditthåndbok, og opplegg for etterlevelseskontroll innenfor kredittområdet.

Kredittrisiko utlån til kredittinstitusjoner

Morbank har gitt en kreditt på 800 MNOK til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Kreditten benyttes til kjøp av boliglån med formål å utsede obligasjoner med fortrinnsrett. Kreditten var pr. 31.12.2017 trukket opp med 487 MNOK. 112 MNOK er finansiering til Brage Finans AS. Brage Finans AS er en

strategisk samarbeidspartner som banken har eierinteresser i. Resterende saldo på 268 MNOK er i likviditetsinnskudd innskudd i andre banker uten binding.

Finansielle derivat

Finansielle derivat benyttes til å redusere renterisiko på fastrenteprodukt i utlånsporteføljen, verdipapirporteføljen og innlån fra markedet. Motpart er store skandinaviske banker.

Kredittrisiko rentebærende verdipapir

Bokført verdi i rentebærende verdipapir representerer maksimal risikoeksponering. Risikotoleransen er nedtegnet i bankens kapitalforvaltningsstrategi. Tabellen under viser fordelingen i ulike aktivaklasser pr. 31.12. (tall i MNOK)

Aktivklasser og risikogrupper (konsern)	2017	2016
Bankinnskudd, herunder Norges Bank	343	233
Statsobligasjoner og -sertifikater	150	155
Andre 0%-vektede obligasjoner	347	274
Kommune, Fylkeskommune	310	305
OMF, bolig- og næringskreditt	1 156	1 214
Bank, finans, kredittforetak og industri	124	185
Bankutstedte ansvarlige lån, fondsobligasjoner og hybridkapital	121	133
Pengemarkedsfond, lav kredittrisiko	80	25
Obligasjonsfond, middels og høy kredittrisiko	61	202
Påløpte renter	7	6
Sum rentebærende verdipapir	2 358	2 500
Likviditetsforvaltning	2 701	2 733

Modeller for beregning av kredittrisiko

Banken benytter modeller for å estimere sannsynlighet for mislighold for ulike kunder. Vedlikehold skjer gjennom validering. Innenfor personkundemarkedet er det utviklet en statistisk søknads- og porteføljescoremodell, som predikerer sannsynlighet for at kunden går i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Søknads-scoremodellen benytter seg av både interne og eksterne data om kunden, og blir benyttet når kunden er i en søknadsprosess i banken. Porteføljescoremodellen benytter utelukkende bankinterne data og beregner en sannsynlighet for mislighold ut fra kunden sin bruk av banken. Risikoklassifisering ved hjelp av porteføljescoremodellen blir gjort månedlig, og blir benyttet i banken sin oppfølging av den enkelte kunde.

Det er også utviklet en modell som beregner sannsynlighet for mislighold innenfor en 12 måneders periode til banken sine næringslivskunder. Denne modellen er en hybridmodell, som er utviklet dels basert på statistiske analyser av kundegrunnlaget, og dels på kunnskap fra erfarne saksbehandlere i bank. Modellen er satt sammen av variabler som både fanger opp utvikling i kundene sine regnskap, samt bruken av banken. For noen organisasjonsformer, der regnskapsinformasjon ikke blir offentliggjort i søkbare register, benytter banken eksternt scoring for risikoklassifisering. Samtlige av banken sine næringsengasjement blir risikoklassifisert månedlig.

Noter til regnskapet

NOTE 8 (forts.)

Ved hjelp av disse modellene blir alle banken sine kredit-
engasjement risikoklassifisert i risikoklassene A – K, der
A er best og K er misligholdte engasjement. Ut fra dette

er engasjementene inndelt i 3 hovedgrupper: lav risiko,
middels risiko og høy risiko. (se tabell)

Risikoklassifisering i Fana Sparebank

Sannsynlighet for mislighold

Risikoklasse		Fra og med	Til
A	Lav risiko	0,00%	0,10%
B		0,10%	0,25%
C		0,25%	0,50%
D		0,50%	0,75%
E	Middels risiko	0,75%	1,25%
F		1,25%	2,00%
G		2,00%	3,00%
H	Høy risiko	3,00%	5,00%
I		5,00%	8,00%
J		8,00%	100,00%
K		100,00%	

Privatmarked

Morbank

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe

Risikoklasse	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Tapsutsatte engasjement		Individuelle tapsnedskrivninger		Gruppe nedskrivning	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Lav risiko	6 047	5 649	5	5	547	508	0	0	0	0	0	0	3	3
Middels risiko	1 902	1 274	0	1	32	22	2	2	0	0	0	0	3	2
Høy risiko	358	188	0	0	2	2	44	30	0	2	2	4	4	3
Sum 31.12.	8 307	7 111	6	6	580	532	47	32	0	2	2	4	10	8

Konsern

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Tapsutsatte engasjement		Individuelle tapsnedskrivninger		Gruppe nedskrivning	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Lav risiko	12 518	11 718	5	5	1 187	1 186	0	0	0	0	0	0	5	5
Middels risiko	2 537	1 742	0	1	48	29	2	2	0	0	0	0	4	3
Høy risiko	424	239	0	0	2	2	49	36	0	2	2	4	6	4
Sum 31.12.	15 479	13 699	6	6	1 237	1 217	52	39	0	2	2	4	15	12

NOTE 8

(forts.)

Bedriftsmarked**Morbank**

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Tapsutsatte engasjement		Individuelle tapsnedskrivninger		Gruppe nedskrivning	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Lav risiko	2171	2036	61	58	95	133	0	0	0	0	0	0	3	3
Middels risiko	2457	2528	22	46	114	52	21	0	0	0	0	0	11	11
Høy risiko	539	344	20	18	24	52	22	42	80	65	25	27	11	9
Sum 31.12.	5168	4908	103	122	233	238	43	42	80	65	25	27	25	23

Konsern

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Tapsutsatte engasjement		Individuelle tapsnedskrivninger		Gruppe nedskrivning	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Lav risiko	2 179	2 056	61	58	89	137	0	0	0	0	0	0	3	3
Middels risiko	2 521	2 531	22	46	114	52	21	0	0	0	0	0	11	11
Høy risiko	539	344	20	18	24	52	22	42	80	65	25	27	11	9
Sum 31.12.	5 240	4 932	103	122	227	241	43	42	80	65	25	27	25	23

* Før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer.

Kommentar til porteføljens utvikling:

Konsernet har relativt lav kredittrisiko i privatmarkedsporføljen (PM). Fordeling mellom risikoklasser er nær uendret i løpet av 2017. Andel høy risiko er migrert til 3 % (2 %) av total portefølje på PM. Lav risiko utgjør 82 % av total portefølje på PM ved utgangen av 2017 (86%). Innenfor bedriftsmarked (BM) har det vært en nær uendret fordeling mellom risikoklassene i 2017. Andel engasjement med høy risiko har hatt en svak økning fra 9 % i 2016 til 11 % ved utgangen av 2017.

Tap:

Ved utgangen av fjerde kvartal utgjorde Fana Sparebank sine individuelle nedskrivninger 27 MNOK, fordelt med 24,6 på BM og 2,4 på PM. PM har hatt en reduksjon på 1,2 MNOK siste år, mens reduksjonen på BM utgjorde 2,4 MNOK. I 2017 økte konsernets gruppenedskrivninger i personmarkedet fra 12,0 MNOK til 15,0 MNOK, en økning på 3,0 MNOK. Økningen er en konsekvens av at utlånsporteføljen

misligholdssannsynlighet har økt noe i perioden kombinert med vekst. Utviklingen samsvarer med utviklingen i observert mislighold. I 2015 er porteføljescoremodellen, som gir kundens misligholdssannsynlighet, validert. Resultatene viser at beregnet misligholdssannsynlighet ligger noe over observert mislighold. I 2017 økte konsernets gruppenedskrivninger i bedriftsmarkedet fra 22,5 MNOK til 24,9 MNOK som er en økning på 2,4 MNOK. Noe høyere misligholdssannsynlighet i utlånsporteføljen kombinert med vekst bidrar til økning i gruppenedskrivningen. Vektet LGD er nær uforandret siste år. Økte gruppenedskrivninger samsvarer med forventning om noe økte tap som følge av at deler av norsk økonomi fortsatt har utfordringer. Modelene for beregning av misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold er å betrakte som worst case modeller, og skal således ta høyde for økt økonomisk usikkerhet fremover.

I sum hadde PM 1,7 MNOK i netto tap i 2017 (5,3 MNOK). BM hadde netto tap på 6,1 MNOK (4,7 MNOK).

Noter til regnskapet

NOTE 9 Utlån, garantier og tap på utlån fordelt på næringer.

(I MILL. KR)

Morbank	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Tapsutsatte engasjement		Individuelle tapsnedskrivn.	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Næringssektor												
Primærnæringer, jordbruk, skogbruk m.m.	5,5	7,0	0,2	0,4	1,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Industri & Bergverk	60,5	79,9	1,3	1,1	10,5	14,7	6,6	10,8	0,8	1,3	7,8	9,3
Kraft, vannforsyning, bygg og anlegg	238,1	218,9	31,0	35,7	76,0	53,5	3,5	0,5	0,0	0,0	2,3	0,0
Varehandel, Hotell og Restaurantvirks.	95,9	102,5	15,3	17,4	21,4	19,6	1,3	0,7	0,0	1,0	1,3	1,3
Transport	25,5	29,3	10,4	10,5	7,1	4,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3 829,2	3 769,5	39,4	44,7	54,7	86,5	7,7	18,1	60,8	62,7	7,3	7,4
Utvikling byggeprosjekter	441,0	331,9	7,3	15,0	37,2	32,1	2,8	2,8	0,0	0,0	1,6	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	614,9	508,6	3,3	2,8	39,1	55,5	22,0	9,4	18,0	0,0	4,8	7,3
Lønnstagerer m.m.	8 164,0	6 971,1	0,9	1,3	566,1	500,8	46,1	31,5	0,0	1,6	1,9	3,6
Sum utlån kunder nom. verdier 31.12	13 474,6	12 018,8	109,2	128,7	813,1	769,1	90,0	73,9	79,6	66,6	27,0	30,5
Utlån kredittinstitusjoner	867,2	865,8	0,0	0,0	313,3	215,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Konsern												
Næringssektor												
Primærnæringer, jordbruk, skogbruk m.m.	10,7	12,3	0,2	0,4	1,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Industri & Bergverk	73,1	93,8	1,3	1,1	11,4	15,7	6,6	10,8	0,8	1,3	7,8	9,3
Kraft, vannforsyning, bygg og anlegg	267,8	254,5	31,0	35,7	78,8	56,1	3,5	0,5	0,0	0,0	2,3	0,0
Varehandel, Hotell og Restaurantvirks.	111,9	113,0	15,3	17,4	23,4	22,2	1,3	0,7	0,0	1,0	1,3	1,3
Transport	55,2	48,9	10,4	10,5	12,0	14,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3 892,6	3 771,3	39,4	44,7	49,3	83,9	7,7	18,1	60,8	62,7	7,3	7,4
Utvikling byggeprosjekter	441,0	331,9	7,3	15,0	37,2	32,1	2,8	2,8	0,0	0,0	1,6	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	691,6	574,9	3,3	2,8	47,8	66,9	22,0	9,4	18,0	0,0	4,8	7,3
Lønnstagerer m.m.	15 174,2	13 430,3	0,9	1,3	1 203,3	1 165,1	51,2	38,2	0,0	1,6	1,9	3,6
Sum utlån kunder nom. verdier 31.12	20 718,1	18 631,0	109,2	128,7	1 464,2	1 457,8	95,0	80,6	79,6	66,6	27,0	30,5
Utlån kredittinstitusjoner	380,6	281,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

*) Før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer

NOTE 10 Utlån og garantier fordelt på kundegrupper og geografisk område

(I MILL. KR)

Debitorsektorer	Morbank				Konsern			
	31.12.17		31.12.16		31.12.17		31.12.16	
	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier
Private foretak med begrenset ansvar (AS mv.)	4 696,9	102,7	4 429,2	121,7	4 694,3	102,7	4 427,7	121,7
Personlig foretak	3,7	0,1	44,9	0,1	3,7	0,1	44,9	0,1
Private institusjoner	71,1	0,0	35,2	0,0	71,1	0,0	35,2	0,0
Personlig næringsdrivende	539,1	4,9	538,2	5,3	774,9	4,9	692,7	5,3
Lønnstakere	8 132,6	1,1	6 943,3	1,6	15 135,2	1,1	13 393,0	1,6
Andre sektorer	31,3	0,3	27,9	0,0	39,0	0,3	37,4	0,0
Sum nominelle verdier	13 474,6	109,2	12 018,8	128,7	20 718,1	109,2	18 631,0	128,7
Individuelle nedskrivninger	-26,4	-0,7	-29,9	0,0	-26,4	-0,7	-29,9	0,0
Gruppe nedskrivninger	-34,2	-0,8	-30,2	-0,5	-39,2	-0,8	-34,1	-0,5
Påløpte renter, amortiseringer	22,8	0,0	21,4	0,0	27,9	0,0	25,4	0,0
Øvrige verdiendringer	13,1	0,0	15,7	0,0	13,1	0,0	15,7	0,0
Netto utlån til kunder	13 449,9	107,7	11 995,7	128,2	20 693,5	107,7	18 607,9	128,2
Kredittinstitusjoner, nominelle verdier	867,2	0,0	865,8	0,0	380,6	0,0	281,6	0,0
Geografisk område*	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier
Hordaland fylke	13 597,7	108,9	12 340,3	128,2	20 001,6	108,9	18 054,1	128,2
Resten av Norge, inkl. Svalbard	712,8	0,2	516,4	0,5	1 058,2	0,2	821,1	0,5
Norske borgere i utlandet	31,3	0,0	27,9	0,0	39,0	0,0	37,4	0,0
Sum	14 341,8	109,2	12 884,6	128,7	21 098,8	109,2	18 912,6	128,7
Individuelle nedskrivninger	-26,4	-0,7	-29,9	0,0	-26,4	-0,7	-29,9	0,0
Gruppe nedskrivninger	-34,2	-0,8	-30,2	-0,5	-39,2	-0,8	-34,1	-0,5
Påløpte renter, amortiseringer	22,8	0,0	21,4	0,0	27,9	0,0	25,4	0,0
Øvrige verdiendringer	13,1	0,0	15,7	0,0	13,1	0,0	15,7	0,0
Netto utlån	14 317,1	107,7	12 861,5	128,2	21 074,1	107,7	18 889,5	128,2

* Geografisk område = kundens adresse.

NOTE 11 Misligholdte, tapsutsatte engasjementer

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Brutto misligholdte engasjement 31-90 dager	52,6	32,5	57,1	37,6
Brutto misligholdte engasjement over 90 dager	37,3	41,4	38,0	43,0
Sum brutto misligholdte engasjement	90,0	73,9	95,0	80,6
Nedskrivninger på misligholdte engasjement	15,4	20,5	15,4	20,5
Netto misligholdte engasjement	74,6	53,4	79,6	60,1
Brutto øvrige tapsutsatte utlån	79,6	66,6	79,6	66,6
Nedskrivninger på øvrige tapsutsatte lån	11,7	9,4	11,7	9,4
Netto øvrige tapsutsatte lån	67,9	57,2	67,9	57,2

Misligholdte engasjementer representerer samlet engasjement til kunder hvor betalingsbetingelsene ikke er overholdt, med mindre forholdet ventes å være forbigående. Engasjementer klassifiseres som misligholdt senest 30 dager etter betalingsforfall.

Tapsutsatte engasjement er samlet utlån og garantier mot kunder med engasjement som ikke er klassifisert som misligholdte, men det etter en vurdering av kundens betjeningsevne og verdien av sikkerheter er sannsynlighetsovervekt for tap.

Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne utlån

	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Forfalte utlån 1-30 dager	112,2	323,7	297,5	427,2
Forfalte utlån 31-90 dager	36,1	23,2	40,6	28,3
Forfalte utlån over 90 dager	18,8	11,1	19,4	12,8
Sum forfalte, men ikke nedskrevne utlån	167,1	358,0	357,5	468,3

NOTE 12 Nedskrivninger på utlån og garantier

(I MILL. KR)

Morbank	2017			2016		
	Utlån	Garantier	Sum	Utlån	Garantier	Sum
Tap utlån og garantier						
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-3,5	0,7	-2,8	-0,1	-0,2	-0,3
Periodens endring i gruppe nedskrivninger	4,0	0,2	4,3	4,0	0,2	4,2
Sum endringer i nedskrivninger	0,5	0,9	1,4	3,9	0,0	3,9
Amortiseringseffekter	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,8
Konstaterte tap med tidligere nedskrivninger	9,5	0,0	9,5	8,3	0,0	8,3
Konstaterte tap uten tidligere nedskrivninger	0,3	0,4	0,7	0,4	0,3	0,7
Sum brutto tap	10,3	1,3	11,7	13,4	0,2	13,6
Inngått på tidligere konstaterte tap	-4,9	0,0	-4,9	-3,9	0,0	-3,9
Sum tap på utlån og garantier	5,5	1,3	6,8	9,5	0,2	9,8
Utvikling nedskrivninger						
Individuelle nedskrivninger 01.01.	29,9	0,0	29,9	30,0	0,2	30,3
Periodens nye nedskrivninger	5,8	0,7	6,4	7,2	0,0	7,2
Reduksjon i nedskrivninger	-3,5	0,0	-3,5	-4,2	-0,2	-4,5
Tilbakeføring ved konstatering	-6,5	0,0	-6,5	-2,7	0,0	-2,7
Amortiseringseffekter	0,7	0,0	0,7	-0,3	0,0	-0,3
Individuelle nedskrivninger 31.12.	26,4	0,7	27,1	29,9	0,0	29,9
Gruppenedskrivninger 01.01.	30,2	0,5	30,7	26,2	0,4	26,5
Nye nedskrivninger på grupper av utlån	4,0	0,2	4,3	4,0	0,2	4,2
Gruppenedskrivninger 31.12.	34,2	0,8	35,0	30,2	0,5	30,7

Noter til regnskapet

NOTE 12

(forts.)

Konsern	2017			2016		
	Utlån	Garantier	Sum	Utlån	Garantier	Sum
Tap utlån og garantier						
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-3,5	0,7	-2,8	-0,1	-0,2	-0,3
Periodens endring i gruppe nedskrivninger	5,1	0,2	5,3	4,3	0,2	4,4
Sum endringer i nedskrivninger	1,5	0,9	2,5	4,2	0,0	4,1
Amortiseringseffekter	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,8
Konstaterte tap med tidligere nedskrivninger	9,5	0,0	9,5	8,3	0,0	8,3
Konstaterte tap uten tidligere nedskrivninger	0,3	0,4	0,7	0,4	0,3	0,7
Sum brutto tap	11,3	1,3	12,7	13,7	0,2	13,9
Inngått på tidligere konstaterte tap	-4,9	0,0	-4,9	-3,9	0,0	-3,9
Sum tap på utlån og garantier	6,5	1,3	7,8	9,8	0,2	10,0
Utvikling nedskrivninger						
Individuelle nedskrivninger 01.01.	29,9	0,0	29,9	30,0	0,2	30,3
Periodens nye nedskrivninger	5,8	0,7	6,4	7,2	0,0	7,2
Reduksjon i nedskrivninger	-3,5	0,0	-3,5	-4,2	-0,2	-4,5
Tilbakeføring ved konstatering	-6,5	0,0	-6,5	-2,7	0,0	-2,7
Amortiseringseffekter	0,7	0,0	0,7	-0,3	0,0	-0,3
Individuelle nedskrivninger 31.12.	26,4	0,7	27,1	29,9	0,0	29,9
Gruppenedskrivninger 01.01.	34,1	0,5	34,7	29,9	0,4	30,2
Nye nedskrivninger på grupper av utlån	5,1	0,2	5,3	4,3	0,2	4,4
Gruppenedskrivninger 31.12.	39,2	0,8	39,9	34,1	0,5	34,7

NOTE 13 Likviditetsrisiko/restløpetid på eiendels- og gjeldsposter

(I MILL. KR)

Likviditetsrisiko er risikoen for at banken ikke kan innfri sine forpliktelser ved forfall eller ikke ha evne til å finansiere økninger i eiendeler. Fana Sparebank har definert rammer for styring og kontroll av likviditetseksponeringen. Rammene er fastsatt for både det korte og lange tidsperspektivet. Rammene ansees å være tilstrekkelige sett i relasjon til bankens kompleksitet og omfanget av innlånsvirksomheten.

Tabellen under viser forfall i henhold til kontrakt for finansielle instrumenter. Innskudd fra kunder uten avtalt forfall legges inn i tidsaksen med forfall innen 1 måned. Kontraktmessige renteforfall er spesifisert på forfallstidspunktene. Renter på

gjeld til kredittinstitusjoner og kunder (innskudd) uten avtalt forfall er utelatt fra analysen da disse ikke kan estimeres pga usikkerhet når kunden tar ut kapital. Tilsvarende gjelder også for utlån, da vi ikke kan estimere nedbetaling på gjeld. For gjeld og derivater er forfall med kjente kontantstrømmer (rente) medtatt innenfor 1 år.

Lånerammer i Norges Bank og kontokreditt i annen bank er ikke benyttet pr 31.12.2017.

Verdijusteringer for finansielle instrumenter til virkelig verdi er ikke inkludert. Forfallsanalysen er basert på udiskonterte tall.

Restløpetid pr. 31.12.17 Forfallsanalyse

Morbank

Eiendeler

	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd. –1 år	1 – 5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	75,3	75,3					
Utlån til kredittinstitusjoner	867,4				30,0	82,5	754,9
Utlån til kunder	13 449,9	122,6	1 688,6	437,2	167,8	9 751,1	1 282,5
Rentebærende verdipapirer	2 267,3	179,8	70,0	213,2	1 340,5	322,0	141,7
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	19,0	0,1	14,5	4,4			
Sum kontantstrømmer	16 678,9	377,8	1 773,1	654,8	1 538,4	10 155,6	2 179,2

Gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	38,3						38,3
Renteutbetalinger	0,0						
Innskudd/gjeld til kunder	10 763,3	9 441,8	964,0	357,5			
Renteutbetalinger	8,5		2,5	6,0			
Obligasjon-/sertifikat gjeld	4 138,0	110,0	178,0	500,0	3 150,0	200,0	
Renteutbetalinger	24,9	7,3	13,2	4,4			
Ansvarlig lånekapital	500,0			200,0	300,0		
Renteutbetalinger	4,0		4,0				
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	13,9	0,0	7,0	6,9			
Sum kontantstrømmer	15 490,9	9 559,1	1 168,7	1 074,8	3 450,0	200,0	38,3

Noter til regnskapet

NOTE 13

(forts.)

Restløpetid pr. 31.12.17

Forfallsanalyse

Konsern

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	75,3	75,3					
Utlån til kredittinstitusjoner	380,7				30,0	82,5	268,2
Utlån til kunder	20 693,5	150,0	2 370,5	565,8	181,2	14 438,0	2 988,1
Rentebærende verdipapirer	2 357,5	179,8	70,0	293,4	1 350,6	322,0	141,7
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	19,0	0,1	14,5	4,4			
Sum kontantstrømmer	23 526,1	405,2	2 455,0	863,6	1 561,8	14 842,5	3 398,1
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	18,4						18,4
Renteutbetalinger	0,0	0,0					
Innskudd/gjeld til kunder	10 761,9	9 440,4	964,0	357,5			
Renteutbetalinger	8,5		2,5	6,0			
Obligasjon-/sertifikat gjeld	10 475,0	110,0	178,0	972,0	8 265,0	950,0	
Renteutbetalinger	46,3	7,3	34,6	4,4			
Ansvarlig lånekapital	500,0			200,0	300,0		
Renteutbetalinger	4,0		4,0				
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	13,9	0,0	7,0	6,9			
Sum kontantstrømmer	21 828,0	9 557,7	1 190,1	1 546,8	8 565,0	950,0	18,4

Kredittrammer

	Morbank	Konsern
Ubenyttede kreditter over 1 år	523,5	869,1
Ubenyttede kreditter under 1 år	602,9	595,1
Sum ubenyttede kreditter	1 126,4	1 464,2

Restløpetid pr. 31.12.16

Forfallsanalyse

Morbank

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	71,7	71,7					
Utlån til kredittinstitusjoner	865,8			60,0	60,0		745,8
Utlån til kunder	11 995,7	71,8	143,3	420,6	1 590,1	8 546,2	1 223,7
Rentebærende verdipapirer	2 399,7	353,3	73,1	281,8	1 685,5	6,0	
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	9,7	0,2	9,5				
Sum kontantstrømmer	15 342,5	497,0	225,9	762,4	3 335,6	8 552,2	1 969,5

NOTE 13

(forts.)

Gjeld	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Gjeld til kredittinstitusjoner	241,2			150,0			91,2
Renteutbetalinger	0,4	0,4					
Innskudd/gjeld til kunder	10 556,7	9 521,9	879,3	155,6			
Renteutbetalinger	4,1		1,6	2,5			
Obligasjon-/sertifikat gjeld	3 109,9	28,0		377,0	2 704,8		
Renteutbetalinger	23,1	6,2	16,9				
Ansvarlig lånekapital	399,2				399,2		
Renteutbetalinger	3,7		3,7				
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	5,4		1,8	3,6			
Sum kontantstrømmer	14 343,7	9 556,5	903,3	688,8	3 104,0	0,0	91,2

Restløpetid pr. 31.12.16**Forfallsanalyse****Konsern**

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	71,7	71,7					
Utlån til kredittinstitusjoner	281,6			60,0	60,0		161,6
Utlån til kunder	18 608,0	83,7	168,0	531,7	2 188,2	12 672,2	2 964,2
Rentebærende verdipapirer	2 500,0	353,3	73,1	316,7	1 750,9	6,0	
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	9,7	0,2	9,5				
Sum kontantstrømmer	21 470,9	508,9	250,6	908,4	3 999,1	12 678,2	3 125,8

Gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	225,8			150,0			75,8
Renteutbetalinger	0,4	0,4					
Innskudd/gjeld til kunder	10 554,8	9 520,0	879,3	155,6			
Renteutbetalinger	4,1		1,6	2,5			
Obligasjon-/sertifikat gjeld	8 754,8	28,0	55,0	377,0	8 294,8		
Renteutbetalinger	45,7	6,2	39,5				
Ansvarlig lånekapital	399,2				399,2		
Renteutbetalinger	3,7		3,7				
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	5,4		1,8	3,6			
Sum kontantstrømmer	19 994,0	9 554,6	980,9	688,8	8 694,0	0,0	75,8

Kredittrammer

	Morbank	Konsern
Ubenyttede kreditter over 1 år	500,6	1 195,7
Ubenyttede kreditter under 1 år	484,4	262,1
Sum ubenyttede kreditter	985,0	1 457,8

Noter til regnskapet

NOTE 14 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, morbank

(I MILL. KR)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.17

Eiendeler	Sum	inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd. –1 år	1–5 år	over 5 år	uten rest-løpetid
Kontanter/forordringer til sentralbanker*	75,3	75,3					
Utlån/forordringer til finansinstitusjoner	867,2	867,2					
Utlån/forordringer til kunder	13 449,9	1,8	12 741,2	100,5	506,6	134,0	-34,2
Obligasjoner	2 267,3	416,2	1 355,3	125,0	221,8		149,0
Andre ikke rentebærende eiendeler	759,3						759,3
Sum eiendeler	17 419,0	1 360,6	14 096,5	225,5	728,4	134,0	874,1
*) Herav utenlandsk valuta	0,6						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	38,3	38,3					
Innskudd/gjeld til kunder	10 763,3	1 619,6	8 786,2	357,5			
Obligasjoner/sertifikater	4 151,3	1 810,0	2 128,6			199,5	13,2
Ansvarlig lånekapital	499,7		500,0				-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	127,5						127,5
Egenkapital	1 838,9						1 838,9
Sum gjeld og egenkapital	17 419,0	3 467,9	11 414,8	357,5	-	199,5	1 979,3
Netto renteesponering på balansen	1 105,2	-2 107,3	2 681,7	-132,1	728,4	-65,5	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	542,5	-25,0	-464,5	-103,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 105,2	-2 057,3	3 224,2	-157,1	263,9	-168,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1–3 mnd.

NOTE 14

(forts.)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.16

Eiendeler	Sum	inntil 1 mnd.	1-3 mnd.	3 mnd. -1 år	1-5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker*	71,7	71,7					
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	865,8	865,8					
Utlån/fordringer til kunder	11 995,7		11 093,5	230,6	480,3	197,6	-6,2
Obligasjoner	2 399,7	512,4	1 680,8	64,8	141,7		
Andre ikke rentebærende eiendeler	766,4						766,4
Sum eiendeler	16 099,2	1 449,8	12 774,3	295,4	622,0	197,6	760,2
*) Herav utenlandsk valuta	0,3						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	241,6	91,6		150,0			
Innskudd/gjeld til kunder	10 558,5	1 957,9	8 330,8	269,8			
Obligasjoner/sertifikater	3 126,3	1 328,0	1 477,0		306,9		14,3
Ansvarlig lånekapital	399,6		399,6				
Øvrig ikke rentebærende gjeld	113,7						113,7
Egenkapital	1 659,6						1 659,6
Sum gjeld og egenkapital	16 099,2	3 377,5	10 207,3	419,8	306,9	-	1 787,6
Netto renteesponering på balansen	1 027,5	-1 927,7	2 566,9	-124,4	315,1	197,6	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	338,3	-160,7	-120,6	-107,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 027,5	-1 877,7	2 905,2	-285,1	194,5	90,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1-3 mnd.

Noter til regnskapet

NOTE 15 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, **konsern**

(I MILL. KR)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.17

Eiendeler	Sum	inntil 1 mnd.	1-3 mnd.	3 mnd. -1 år	1-5 år	over 5 år	uten rest-løpetid
Kontanter/forordringer til sentralbanker*	75,3	75,3					
Utlån/forordringer til finansinstitusjoner	380,6	380,6					
Utlån/forordringer til kunder	20 693,5	1,8	19 989,8	100,5	506,6	134,0	-39,2
Obligasjoner	2 357,5	416,2	1 420,6	149,9	221,8		149,0
Andre ikke rentebærende eiendeler	515,3						515,3
Sum eiendeler	24 022,2	873,9	21 410,4	250,4	728,4	134,0	625,2
*) Herav utenlandsk valuta	0,6						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	18,4	18,4					
Innskudd/gjeld til kunder	10 761,9	1 619,6	8 784,8	357,5			
Obligasjoner/sertifikater	10 489,7	1 810,0	8 465,6			199,5	14,6
Ansvarlig lånekapital	499,7		500,0				-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	147,3						147,3
Egenkapital	2 105,2						2 105,2
Sum gjeld og egenkapital	24 022,2	3 447,9	17 750,4	357,5	-	199,5	2 266,8
Netto renteesponering på balansen	1 641,7	-2 574,0	3 660,0	-107,1	728,4	-65,5	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	542,5	-25,0	-464,5	-103,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 641,7	-2 524,0	4 202,5	-132,1	263,9	-168,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1-3 mnd.

NOTE 15

(forts.)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.16

Eiendeler	Sum	inntil 1 mnd.	1-3 mnd.	3 mnd. -1 år	1-5 år	over 5 år	uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker*	71,7	71,7					
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	281,6	281,6					
Utlån/fordringer til kunder	18 608,0		17 704,1	230,6	480,3	197,6	-4,5
Obligasjoner	2 500,0	512,4	1 746,2	99,8	141,7		
Andre ikke rentebærende eiendeler	522,9						522,9
Sum eiendeler	21 984,2	865,6	19 450,3	330,3	622,0	197,6	518,4
*) Herav utenlandsk valuta	0,3						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	226,2	76,2		150,0			
Innskudd/gjeld til kunder	10 556,6	1 957,9	8 328,9	269,8			
Obligasjoner/sertifikater	8 778,2	1 328,0	7 132,0		306,9		11,3
Ansvarlig lånekapital	399,6		400,0				-0,4
Øvrig ikke rentebærende gjeld	135,3						135,3
Egenkapital	1 888,3						1 888,3
Sum gjeld og egenkapital	21 984,2	3 362,1	15 860,9	419,8	306,9	-	2 034,5
Netto renteesponering på balansen	1 516,1	-2 496,5	3 589,4	-89,5	315,1	197,6	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	338,3	-160,7	-120,6	-107,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 516,1	-2 446,5	3 927,6	-250,2	194,5	90,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1-3 mnd.

NOTE 16 Rentefølsomhet

(I MILL. KR)

Renterisiko er risiko for tap knyttet til endringer i markedsrenten. Ved endring i markedsrenten kan ikke banken gjennomføre tilsvarende renteendringer for alle balansepostene på grunn av ulik rentebinding på balansepostene. Endring i markedsrenten vil dermed gi en økning eller reduksjon av bankens resultat. Renterisikoen blir hvert kvartal rapportert til styret i banken. Det er etablert konkrete rammer for bankens renterisiko. Gjennom året har bankens renterisiko vært innenfor de definerte rammene for renterisiko.

For å redusere renterisikoen for bankens langsiktige finansiering med løpetid over ett år er det inngått rentebytteavtaler. Tilsvarende er renterisiko for fastrenteutlån til kunder i stor grad eliminert ved at det er gjort rentebytteavtaler.

Tabellen viser effekten på bankens resultat før skatt med 1% parallellskift i rentekurven. Negativt tall vil ha positiv effekt mens positivt tall vil ha negativ effekt ved 1% renteøkning. Effekten splittes opp på verdiendring på finansielle instrumenter med fast rente og renteendring på øvrige produkter.

Morbank

31.12.17	Inntil 1 mnd.	1- 3 mnd.	3 mnd. - 1 år	1-5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	10,6	0,7	-1,8	7,2	-6,7	10,0
Renteendring	-1,1	-0,1	0,5	0,1	0,0	-0,5
Sum	9,5	0,6	-1,2	7,3	-6,7	9,5

31.12.16	Inntil 1 mnd.	1- 3 mnd.	3 mnd. - 1 år	1-5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	0,0	0,9	-0,9	4,4	7,4	11,8
Renteendring	-1,0	-0,1	0,2	0,2	0,0	-0,8
Sum	-1,0	0,8	-0,6	4,5	7,4	11,1

Konsern

31.12.17	Inntil 1 mnd.	1-3 mnd.	3 mnd. - 1 år	1-5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	10,6	0,7	-1,8	7,2	-6,7	10,0
Renteendring	-1,1	-3,5	0,7	0,1	0,0	-3,8
Sum	9,5	-2,8	-1,1	7,3	-6,7	6,2

31.12.16	Inntil 1 mnd.	1-3 mnd.	3 mnd. - 1 år	1-5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	0,0	0,9	-0,9	4,4	7,4	11,8
Renteendring	-1,0	-2,0	0,4	0,2	0,0	-2,5
Sum	-1,0	-1,0	-0,5	4,5	7,4	9,4

NOTE 17 Netto renteinntekter

(I MILL. KR)

	2017			2016		
	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt
Morbank						
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0,0	10,9	10,9	0,0	9,8	9,8
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kunder	30,1	351,3	381,4	36,6	329,9	366,6
Renter på derivater	-10,5	0,0	-10,5	-12,1	0,0	-12,1
Renter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapir	35,8	0,0	35,8	40,0	0,0	40,0
Avkastning obligasjonsfond	6,3	0,0	6,3	7,8	0,0	7,8
Andre renteinntekter og lignende inntekter	0,0	1,7	1,7	0,0	1,5	1,5
Renteinntekter	61,7	364,0	425,7	72,3	341,2	413,5
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	1,2	1,2	0,0	2,6	2,6
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kunder	6,3	71,9	78,3	2,4	80,8	83,2
Renter på utstedte verdipapirer	11,6	52,2	63,8	10,9	47,0	57,8
Renter på derivater knyttet til utstedte verdipapirer	-5,5	0,0	-5,5	-4,7	0,0	-4,7
Renter på ansvarlig lånekapital	0,0	16,5	16,5	0,0	15,0	15,0
Andre rentekostnader	0,0	7,7	7,7	0,0	8,8	8,8
Rentekostnader	12,5	149,5	162,0	8,6	154,1	162,7
Netto renteinntekter	49,2	214,4	263,6	63,7	187,2	250,8

	2017			2016		
	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt
Konsern						
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0,0	2,0	2,0	0,0	2,0	2,0
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kunder	30,1	524,4	554,5	36,6	491,5	528,1
Renter på derivater knyttet til fastrenteulån	-10,5	0,0	-10,5	-12,1	0,0	-12,1
Renter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdip.	36,9	0,0	36,9	41,2	0,0	41,2
Avkastning obligasjonsfond	6,3	0,0	6,3	7,8	0,0	7,8
Andre renteinntekter og lignende inntekter	0,0	1,7	1,7	0,0	1,5	1,5
Renteinntekter	62,8	528,1	590,9	73,5	495,0	568,5
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	1,1	1,1	0,0	2,3	2,3
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kunder	6,3	71,7	78,1	2,4	80,6	83,0
Renter kostnader på utstedte verdipapirer	11,6	142,0	153,7	10,9	133,0	143,9
Renter på derivater knyttet til utstedte verdipapirer	-5,5	0,0	-5,5	-4,7	0,0	-4,7
Renter på ansvarlig lånekapital	0,0	16,5	16,5	0,0	15,0	15,0
Andre rentekostnader	0,0	7,7	7,7	0,0	8,8	8,8
Rentekostnader	12,5	239,0	251,5	8,6	239,7	248,3
Netto renteinntekter	50,3	289,1	339,4	64,9	255,3	320,2

NOTE 18 Provisjonsinntekter og gebyrer

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Garantiprovisjon	2,4	2,6	2,4	2,6
Provisjon kredittformidling	23,2	18,9	4,2	4,8
Provisjon fondsforvaltning (salg eksterne fondsprodukter og verdipapirer)	2,8	2,7	2,8	2,7
Provisjon betalingsformidling	28,4	28,6	28,4	28,6
Provisjon salg forsikringsprodukter	16,1	11,8	16,1	11,8
Meglerprovisjon ved kjøp/salg av eiendom	0,0	0,0	41,7	45,6
Provisjonsinntekter og gebyrer	72,9	64,6	95,7	96,1

NOTE 19 Provisjonskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Gebyr betalingsformidling	4,6	4,7	4,6	4,7
Gebyr interbankgebyr	1,1	1,1	1,1	1,1
Gebyr andre	0,6	0,6	0,6	0,6
Provisjonskostnader	6,4	6,4	6,4	6,4

NOTE 20 Utbytte og netto gevinst/tap på finansielle instrument

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis				
Utbytte datterselskap	2,3	4,1	0,0	0,0
Utbytte finansielle instrument trading	1,1	0,5	1,1	0,5
Utbytte finansielle instrument tilgjengelig for salg	13,4	20,8	13,4	20,8
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis	16,8	25,5	14,5	21,4
Netto gevinst/tap på finansielle instrument				
Netto gevinst/tap på aksjer trading	2,4	2,5	2,4	2,5
Netto gevinst/tap på finansielle derivater	1,3	10,7	1,3	10,7
Netto gevinst/tap finansielle instrument til virkelig verdi (trading)	3,7	13,2	3,7	13,2
Netto gevinst/tap på rentebærende verdipapirer	10,2	14,8	10,2	15,2
Netto gevinst/tap på aksjer	1,1	0,1	1,1	0,1
Netto gev/tap pengemarkedsfond	6,1	1,1	6,1	1,1
Netto gevinst/tap på valuta	1,3	1,3	1,3	1,3
Netto verdiendring utlån	-1,7	-14,4	-1,7	-14,4
Netto verdiendring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	5,4	3,5	5,4	3,5
Netto verdiendring innskudd	0,4	0,1	0,4	0,1
Netto gevinst/tap finansielle instrument til virkelig verdi over resultat (FVO)	22,9	6,7	22,9	7,1
Netto gevinst/tap gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	-0,1	-1,1	-2,6	-2,9
Netto gevinst/tap gjeld til amortisert kost	-0,1	-1,1	-2,6	-2,9
Netto gevinst/tap aksjer tilgjengelig for salg	10,0	10,5	10,0	3,9
Netto gevinst/tap finansielle instrument tilgjengelig for salg	10,0	10,5	10,0	3,9
Netto gevinst/tap finansielle instrument	36,4	29,2	33,9	21,2

NOTE 21 Personal og generelle administrasjonskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Personalkostnader				
Lønn, honorar ol	70,3	72,1	90,7	93,2
Arbeidsgiveravgift	11,5	14,0	14,5	17,3
Finansskatt	4,2	0,0	4,2	0,0
Pensjonskostnader (note 36)	6,1	-28,4	7,0	-27,4
Øvrige personalkostnader	6,8	5,8	6,8	6,4
Personalkostnader	99,0	63,5	123,2	89,5
Administrasjonskostnader				
Opplæringskostnader	3,5	2,5	3,9	2,7
Datakostnader	31,1	33,5	31,1	33,5
Markedsføring	6,0	6,3	15,0	15,7
Frakt, porto og andre administrasjonskostnader	3,0	3,0	4,7	4,8
Administrasjonskostnader	43,6	45,3	54,7	56,7
Årsverk pr 31.12	101	110,5	127	138,5

NOTE 22 Andre driftskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Driftskostnader faste eiendommer	2,8	3,1	2,8	3,1
Kostnader leide lokaler	5,0	6,5	2,6	4,8
Vedlikehold og kjøp av maskiner og annet utstyr	1,8	1,9	1,8	2,5
Revisjon og andre fremmede tjenester	6,2	8,6	6,7	10,9
Øvrige driftskostnader	4,9	5,0	10,9	7,9
Formueskatt	2,8	3,0	2,8	3,0
Andre driftskostnader	23,6	28,0	27,6	32,1
Honorar til valgt revisor				
Lovpålagt revisjon	0,5	0,3	0,6	0,4
Andre attestasjonstjenester	0,0	0,0	0,1	0,1
Sum revisjonstjenester	0,5	0,3	0,7	0,5
Andre tjenester	0,1	0,0	0,1	0,0
Sum honorar valgt revisor eks.mva*	0,5	0,3	0,8	0,5

*I selskapsregnskapet påløper merverdiavgift for morselskap og for datterselskap Fana Sparebank Boligkreditt AS

NOTE 23 Skatt

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
Kostnader ved periodeskatt (betalbar skatt)				
Inneværende periode	38,8	30,6	51,5	44,1
- For lite/mye avsatt i skatt året før	0,0	-0,7	0,0	-0,7
Sum kostnader ved betalbar skatt	38,7	29,9	51,4	43,4
Kostnader ved endring utsatt skatt	5,7	12,9	5,6	13,1
Sum skattekostnad av driftsresultat etter tap	44,4	42,7	57,1	56,4
Skatteeffekt estimatavvik pensjoner over totalresultatet	0,1	-1,1	0,1	-1,0
Sum skattekostnad totalresultat	44,5	41,6	57,2	55,5
Avstemming av skattekostnad mot ordinært resultat før skatt				
Resultat før skatt	203,6	208,4	256,2	252,0
Forventet inntektsskatt 25% (24% konsernselskap)	50,9	52,1	63,5	63,0
Kostnader og inntekter uten skatteeffekt *)	-6,4	-8,7	-6,4	-5,8
For lite/mye avsatt skatt året før	0,0	-0,7	0,0	-0,7
Årets skattekostnad	44,4	42,7	57,1	56,4
Effektiv skattesats	21,8 %	20,5 %	22,3 %	22,4 %
* Innbefatter gevinst/tap på verdipapir under fritaksmetoden				
Utsatt skattefordel / (utsatt skatt)				
Utsatt skattefordel / (utsatt skatt) pr. 1.1.	3,2	-8,5	3,2	-8,9
Endringer mot resultat	5,8	11,7	5,7	12,1
Utsatt skattefordel / utsatt skatt pr. 31.12	9,0	3,2	8,9	3,2

NOTE 23
(forts.)

Utsatt skatt i balansen vedrører følgende midlertidige forskjeller	Morbank		Konsern	
	2017	2016	2017	2016
MIDLERTIDIGE FORSKJELLER				
Pensjonsplikter	-3,0	-3,8	-3,0	-3,8
Skattereduserende forskjeller (midl. negative forskjeller)	-3,0	-3,8	-3,0	-3,8
Driftsmidler	5,9	6,1	5,8	6,1
Gevinst og tapskonto	2,3	2,9	2,3	2,9
Verdipapir	2,2	-2,3	2,2	-2,3
Øvrige finansielle instrumenter	1,5	0,2	1,5	0,2
Skatteøkende forskjeller (midl. positive forskjeller)	12,0	6,9	12,0	7,0
Utsatt skatt pr 31.12	9,0	3,2	8,9	3,2
Utsatt skatt i resultatregnskapet vedrører endring i følgende midlertidige forskjeller	2017	2016	2017	2016
Driftsmidler	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3
Pensjoner	0,7	7,1	0,7	7,2
Gevinst og tapskonto	-0,6	-0,7	-0,6	-0,6
Verdipapir	4,5	5,1	4,5	5,1
Øvrige finansielle instrument	1,3	0,6	1,3	0,6
Andre forskjeller	0,0	-0,1	0,0	0,1
Endring utsatt skatt	5,8	11,7	5,7	12,1

NOTE 24 Klassifikasjon av finansielle instrumenter i balansen

(I MILL. KR)

Pr. 31.12.17

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet			Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost		
Morbank					
Kontanter			75,3		75,3
Utlån til kredittinstitusjoner			867,2		867,2
Utlån til kunder		752,4	12 697,4		13 449,9
Finansielle derivater	10,4				10,4
Rentebærende verdipapir		2 267,3			2 267,3
Aksjer og egenkapitalbevis	21,9	8,0		341,0	370,8
Sum finansielle eiendeler	32,3	3 027,7	13 640,0	341,0	17 040,9
Gjeld til kredittinstitusjoner			38,3		38,3
Innskudd fra kunder		516,8	10 246,5		10 763,3
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		384,8	3 766,5		4 151,3
Finansielle derivater	30,3				30,3
Ansvarlig lånekapital			499,7		499,7
Sum finansiell gjeld	30,3	901,6	14 551,0	0,0	15 482,9

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet			Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost		
Konsern					
Kontanter			75,3		75,3
Utlån til kredittinstitusjoner			380,6		380,6
Utlån til kunder		752,4	19 941,0		20 693,5
Finansielle derivater	10,4				10,4
Rentebærende verdipapir		2 357,5			2 357,5
Aksjer og egenkapitalbevis	21,9	8,0		341,0	370,8
Sum finansielle eiendeler	32,3	3 118,0	20 396,9	341,0	23 888,2
Gjeld til kredittinstitusjoner			18,4		18,4
Innskudd fra kunder		516,8	10 245,1		10 761,9
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		384,8	10 104,8		10 489,7
Finansielle derivater	30,3				30,3
Ansvarlig lånekapital			499,7		499,7
Sum finansiell gjeld	30,3	901,6	20 868,0	0,0	21 799,9

NOTE 24

(forts.)

Pr. 31.12.16

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet		Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi			
Morbank					
Kontanter			71,7		71,7
Utlån til kredittinstitusjoner			865,8		865,8
Utlån til kunder		920,9	11 074,9		11 995,7
Finansielle derivater	14,5				14,5
Rentebærende verdipapir		2 399,7			2 399,7
Aksjer og egenkapitalbevis	17,4	6,9		356,8	381,0
Sum finansielle eiendeler	31,8	3 327,5	12 012,3	356,8	15 728,4
Gjeld til kredittinstitusjoner			241,6		241,6
Innskudd fra kunder		273,2	10 285,3		10 558,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		316,4	2 809,8		3 126,3
Finansielle derivater	25,6				25,6
Ansvarlig lånekapital			399,6		399,6
Sum finansiell gjeld	25,6	589,7	13 736,3	0,0	14 351,6

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet		Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi			
Konsern					
Kontanter			71,7		71,7
Utlån til kredittinstitusjoner			281,6		281,6
Utlån til kunder		920,9	17 687,1		18 608,0
Finansielle derivater	14,5				14,5
Rentebærende verdipapir		2 500,0			2 500,0
Aksjer og egenkapitalbevis	17,4	6,9		356,8	381,0
Sum finansielle eiendeler	31,8	3 427,8	18 040,4	356,8	21 856,8
Gjeld til kredittinstitusjoner			226,2		226,2
Innskudd fra kunder		273,2	10 283,4		10 556,6
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		316,4	8 461,8		8 778,2
Finansielle derivater	25,6				25,6
Ansvarlig lånekapital			399,6		399,6
Sum finansiell gjeld	25,6	589,7	19 371,0	0,0	19 986,3

NOTE 25 Virkelig verdi av finansielle instrumenter til amortisert kost

(I MILL. KR)

Morbank	31.12.17		31.12.16	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Kontanter	75,3	75,3	71,7	71,7
Utlån til kredittinstitusjoner	867,2	867,2	865,8	865,8
Utlån til kunder	12 697,4	12 697,4	11 074,9	11 074,9
Sum finansielle eiendeler	13 640,0	13 640,0	12 012,3	12 012,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	38,3	38,3	241,6	241,6
Innskudd fra kunder	10 246,5	10 246,5	10 285,3	10 285,3
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 766,5	3 783,8	2 809,8	2 816,7
Ansvarlig lånekapital	499,7	503,6	399,6	397,0
Sum finansiell gjeld	14 551,0	14 572,2	13 736,3	13 740,6

Konsern	31.12.17		31.12.16	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Kontanter	75,3	75,3	71,7	71,7
Utlån til kredittinstitusjoner	380,6	380,6	281,6	281,6
Utlån til kunder	19 941,0	19 941,0	17 687,1	17 687,1
Sum finansielle eiendeler	20 396,9	20 396,9	18 040,4	18 040,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	18,4	18,4	226,2	226,2
Innskudd fra kunder	10 245,1	10 245,1	10 283,4	10 283,4
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	10 104,8	10 160,3	8 461,8	8 470,3
Ansvarlig lånekapital	499,7	503,6	399,6	397,0
Sum finansiell gjeld	20 868,0	20 927,4	19 371,0	19 376,9

Tabellen nedenfor analyserer finansielle instrumenter balansført til amortisert kost etter verdsettelses-metode

De forskjellige nivåene blir definert som følger:

Nivå 1. Virkelig verdi måles ved bruk av kvoterte priser fra aktive markeder for identiske finansielle instrumenter. I denne kategorien inngår børsnoterte aksjer og fondsandel, samt sertifikater og obligasjoner som omsettes i aktive markeder.

Nivå 2. Virkelig verdi måles med bruk av andre observerbare markedsdata enn det som benyttes på nivå 1, enten direkte

priser eller indirekte utledet av priser som er observerbare i markedet.

I denne kategorien inngår sertifikater og obligasjoner som ikke omsettes i et aktivt marked, derivater, innskudd og verdipapirgjeld som holdes til forfall.

Nivå 3. Virkelig verdi måles med bruk av input som ikke baseres på observerbare markedsdata (ikke observerbar input.) I kategorien inngår utlån til kunder og aksjer som ikke omsettes i et aktivt marked.

Det har ikke vært overføringer av finansielle instrumenter fra et nivå til et annet i perioden.

NOTE 25
(forts.)

Verdsettelseshierarki for finansielle instrumenter til amortisert kost

Morbank	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Finansielle eiendeler				
Kontanter og fordringer på sentralbanken	0,0	75,3	0,0	75,3
Utlån til kredittinstitusjoner	0,0	867,2	0,0	867,2
Utlån til kunder	0,0	0,0	12 697,4	12 697,4
Sum	0,0	942,6	12 697,4	13 640,0
Finansielle forpliktelser				
Gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	38,3	0,0	38,3
Innskudd fra kunder	0,0	10 246,5	0,0	10 246,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0,0	3 783,8	0,0	3 783,8
Ansvarlig lånekapital	0,0	503,6	0,0	503,6
Sum	0,0	14 572,2	0,0	14 572,2
Konsern				
Finansielle eiendeler				
Kontanter	0,0	75,3	0,0	75,3
Utlån til kredittinstitusjoner	0,0	380,6	0,0	380,6
Utlån til kunder	0,0	0,0	19 941,0	19 941,0
Sum	0,0	455,9	19 941,0	20 396,9
Finansielle forpliktelser				
Gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	18,4	0,0	18,4
Innskudd fra kunder	0,0	10 245,1	0,0	10 245,1
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0,0	10 160,3	0,0	10 160,3
Ansvarlig lånekapital	0,0	503,6	0,0	503,6
Sum	0,0	20 927,4	0,0	20 927,4

NOTE 26 Verdssettelseshierarki for finansielle instrumenter til virkelig verdi

Tabellen nedenfor analyserer finansielle instrumenter balanseført til virkelig verdi etter verdsettelsesmetode.

Pr. 31.12.17

Morbank

Finansielle eiendeler	Nivå 1 *	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	752,4	752,4
Rentebærende verdipapirere	267,1	2 000,2	0,0	2 267,3
Finansielle derivater	0,0	10,4	0,0	10,4
Aksjer	29,8	0,0	341,0	370,8
Sum	296,9	2 010,6	1 093,4	3 400,9
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	516,8	0,0	516,8
Verdipapirgjeld	0,0	384,8	0,0	384,8
Finansielle derivater	0,0	30,3	0,0	30,3
Sum	0,0	931,9	0,0	931,9

Konsern

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	752,4	752,4
Rentebærende verdipapirere	292,0	2 065,5	0,0	2 357,5
Finansielle derivater	0,0	10,4	0,0	10,4
Aksjer	29,8	0,0	341,0	370,8
Sum	321,9	2 075,9	1 093,4	3 491,2
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	516,8	0,0	516,8
Verdipapirgjeld	0,0	384,8	0,0	384,8
Finansielle derivater	0,0	30,3	0,0	30,3
Sum	0,0	931,9	0,0	931,9

NOTE 26
(forts.)

Pr 31.12.16

Morbank

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	920,9	920,9
Rentebærende verdipapirere	352,9	2 046,8	0,0	2 399,7
Finansielle derivater	0,0	14,5	0,0	14,5
Aksjer	24,3	0,0	356,8	381,0
Sum	377,2	2 061,3	1 277,7	3 716,1
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	273,2	0,0	273,2
Verdipapirgjeld	0,0	316,4	0,0	316,4
Finansielle derivater	0,0	25,6	0,0	25,6
Sum	0,0	615,3	0,0	615,3

Konsern

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	920,9	920,9
Rentebærende verdipapirere	387,9	2 112,1	0,0	2 500,0
Finansielle derivater	0,0	14,5	0,0	14,5
Aksjer	24,3	0,0	356,8	381,0
Sum	412,1	2 126,6	1 277,7	3 816,4
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	273,2	0,0	273,2
Verdipapirgjeld	0,0	316,4	0,0	316,4
Finansielle derivater	0,0	25,6	0,0	25,6
Sum	0,0	615,3	0,0	615,3

* Se note 25 for definisjon av nivåene.

Noter til regnskapet

NOTE 26 Finansielle instrumenter verdsatt til virkelig verdi for nivå 3. (forts.)

Morbank og konsern	Utlån til kunder	Aksjer
Balanseført verdi per 31.12.15	987,2	317,3
Tilgang	185,1	22,5
Avgang/forfalt	-238,0	-11,4
Netto gevinst/tap	2,1	0,0
Overført til/fra nivå 1 eller 2	0,0	0,0
Verdiendring	-15,4	28,4
Balanseført verdi per 31.12.16	920,9	356,8
Tilgang	70,0	15,3
Avgang/forfalt	-236,9	-64,7
Netto gevinst/tap	0,9	10,0
Overført til/fra nivå 1 eller 2	0,0	0,0
Verdiendring	-2,6	23,7
Balanseført verdi per 31.12.17	752,4	341,0

Spesifikasjon av virkelig verdi	Utlån til kunder	Aksjer
Nominell verdi/kostpris	739,3	203,3
Virkelig verdjustering	13,1	137,7
Sum virkelig verdi (inkl periodiserte renter)	752,4	341,0

Verdjustering utlån – endring kredittrisiko og renterisiko

	2016	Endring	2017
Rente	14,2	-2,9	11,3
Kreditspread	1,5	0,3	1,8
Virkelig verdi justering	15,7	-2,6	13,1

Endring i virkelig verdi på utlån til kunder skyldes i hovedsak endring i swaprente, med tilsvarende positiv endring i virkelig verdi på derivater som er benyttet som økonomisk sikring (ref note 27)

Sensitivitetsanalyse nivå 3

	Markedsverdi 31.12.17	Effekt av alternativ forutsetning
Utlån	752,4	2,4
Aksjer	341,0	34,1

For å vise sensitiviteten i utlånsporteføljen er rentekurven for beregning av mer/mindreverdier på fastrenteutlån økt med 10 basispunkter. Dette gir en reduksjon i markedsverdi på 2,4 MNOK. De renteswappene som er benyttet til å redusere renterisiko på fastrenteutlån, vil ved et tilsvarende skift i rentekurven gi en økt markedsverdi på 1,1 MNOK. Ved en

endring i kredittspread vil markedsverdien på fastrenteutlånene endre seg, men det vil ikke påvirke markedsverdien på derivatene knyttet til fastrenteutlånene.

For aksjer vil et fall i aksjemarkedet på 10% gi en redusert markedsverdi på 34,1 MNOK.

NOTE 27 Finansielle derivater

(I MILL. KR)

Finansielle derivater er avtaler som inngås for å sikre finansielle verdier i form av rentevilkår og verdi av egenkapitalinstrumenter for bestemte perioder. Det finnes flere typer finansielle derivater, men Fana Sparebank har kun benyttet rentebytteavtaler (swapper) for å sikre banken mot svingninger mellom korte og lange renter i rentemarkedet. Dette er avtaler som gjøres med andre finansinstitusjoner,

der vi bytter kontantstrømmer for et avtalt beløp over en avtalt periode.

Banken har også et derivat knyttet opp til et garantikon-sortium knyttet til Eksportfinans. Derivatet måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Avtalen er blitt terminert i desember 2017 med endelig oppgjør i januar 2018.

Finansielle derivatet mor og konsern	31.12.17			31.12.16		
	Nominelle verdier totalt	Positiv markedsverdi ¹	Negativ markedsverdi ¹	Nominelle verdier totalt	Positiv markedsverdi ¹	Negativ markedsverdi ¹
Renterelaterte kontrakter knyttet til utlån						
Renteswapper	392,5		11,5	563,3		15,6
Renterelaterte kontrakter knyttet til verdipapir						
Renteswapper	200,0		18,7	125,0		10,0
Renterelaterte kontrakter knyttet til funding						
Renteswapper	500,0	10,1		300,0	13,9	
Derivat, garantikon-sortium Eksportfinans		0,3			0,6	
Sum finansielle derivater	1 092,5	10,4	30,3	988,3	14,5	25,6

1) Periodiserte renter på finansielle derivater inngår i verdiene.

NOTE 28 Motregning finansielle derivater

Konsernets motregningsadgang følger alminnelige regler i norsk lov. Mot finansielle institusjoner er det inngått standardiserte ISDA-avtaler som gir partene motregningsrett ved eventuell mislighold. Det er i tillegg inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA).

Konsernet har ingen poster som er nettoført i balansen .

Finansielle eiendeler per 31.12.17

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjens-tand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	6,9	4,3	2,7
Motpart 2	3,2	3,2	0,0
Motpart 3	0,3	0,0	0,3
Sum	10,4	7,4	3,0

Finansielle forpliktelser per 31.12.17

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjens-tand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	4,3	4,3	0,0
Motpart 2	13,8	3,2	10,6
Motpart 4	5,6	0,0	5,6
Motpart 5	6,6	0,0	6,6
Sum	30,3	7,4	22,8

Finansielle eiendeler per 31.12.16

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjens-tand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	9,3	6,0	3,3
Motpart 2	4,6	4,6	0,0
Motpart 3	0,6	0,0	0,6
Sum	14,5	10,6	3,9

Finansielle forpliktelser per 31.12.16

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjens-tand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	6,0	6,0	0,0
Motpart 2	13,3	4,6	8,6
Motpart 4	6,4	0,0	6,4
Sum	25,6	10,6	15,0

NOTE 29 Rentebærende verdipapirer

(I MILL. KR)

På balanse tidspunktet er obligasjonene og sertifikatene verdsatt til virkelig verdi på bakgrunn av markedsverdier mottatt fra Nordic Bond Pricing. Prisene utarbeides av Nordic Bond Pricing på grunnlag av observasjoner fra markedet, som for eksempel omsetninger og kjøps/salgs interesser.

Innhentede data bearbeides i anerkjente modeller for å beregne daglige priser. Virkelig verdi for pengemarkedsfondene er basert på kvoterte priser i et aktivt marked.

Sertifikater og obligasjoner utstedt av det offentlige	Risiko vekt	Morbank			Konsern		
		Pålydende 31.12.17	31.12.17	31.12.16	Pålydende 31.12.17	31.12.17	31.12.16
Stat og statsgaranterte	0	453,0	472,1	394,6	478,0	497,0	429,5
Kommuner og fylkeskommuner	20	369,3	369,6	305,0	369,3	369,6	305,0
Sum utstedt av det offentlige		822,3	841,7	699,6	847,3	866,6	734,6
Sertifikater og obligasjoner utstedt av andre							
Særskilt sikre obligasjoner	10	1 086,0	1 091,2	1 123,5	1 151,0	1 156,5	1 188,8
Finansforetak	20	20,0	20,1	155,0	20,0	20,1	155,0
Finansforetak	50	10,0	10,1	10,1	10,0	10,1	10,1
Øvrige	100	152,8	155,3	177,9	152,8	155,3	177,9
Sum utstedt av andre		1 268,8	1 276,6	1 466,5	1 333,8	1 341,9	1 531,8
Sum obligasjoner og sertifikater		2 091,1	2 118,3	2 166,1	2 181,1	2 208,5	2 266,3
Pengemarkedsfond							
Pengemarkedsfond 0% vektet	0		80,4	25,2		80,4	25,2
Pengemarkedsfond 20% vektet	20		-	50,5		-	50,5
Obligasjonsfond 100% vektet	100		61,4	151,6		61,4	151,6
Sum pengemarkedsfond			141,7	227,2		141,7	227,2
Påløpte renter			7,3	6,3		7,3	6,4
Sum rentebærende verdipapir			2 267,3	2 399,7		2 357,5	2 500,0
Porteføljeinndeling av sertifikater og obligasjoner							
Morbank			Ansk. kost	Balanse-verdi	Andel børs	Effektiv avkastning	
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved første gangs balanseføring			2 091,1	2 118,3	83 %	2,4 %	
Sum			2 091,1	2 118,3	83 %	2,4 %	
Konsern							
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved første gangs balanseføring			2 181,1	2 208,5	83 %	2,4 %	
Sum			2 181,1	2 208,5	83 %	2,4 %	

Effektiv avkastning inneholder renteinntekter, realisert og urealisert gevinst

Noter til regnskapet

NOTE 30 Aksjer, andeler, egenkapitalbevis

(I MILL. KR)

For regnskapsprinsipper og vurderinger henvises til note 1 og 2.

Noten er lik for morbank og konsern.

Klassifisering av aksjer, andeler og egenkapitalbevis

Aksjer trading	31.12.17	31.12.16
Børsnoterte	19,6	15,4
Unoterte	2,3	2,0
Fondsandeler	0,0	0,0
Sum trading	21,9	17,4
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved førstegangs balanseføring		
Børsnoterte	0,0	0,0
Unoterte	0,0	0,0
Fondsandeler	8,0	6,9
Sum klassifisert til virkelig verdi	8,0	6,9
Aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg		
Børsnoterte	0,0	0,0
Unoterte	341,0	356,8
Fondsandeler	0,0	0,0
Sum klassifisert som tilgjengelig for salg	341,0	356,8
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis	370,8	381,0

Spesifikasjon over investeringer i aksjer, andeler og egenkapitalbevis pr. 31.12.17

Aksjer, andeler og egenkapitalbevis holdt for trading

Selskaps navn	Aksjekapital	Antall aksjer	Eierandel i %	Balanseført verdi	Markedsverdi
DNB ASA	16 288	8 000	0,0 %	1,2	1,2
Haugesund Sparebank Egenkapitalbevis	125	10 000	0,8 %	1,1	1,1
Helgeland Sparebank Egenkapitalbevis	209	9 900	0,0 %	0,9	0,9
Oslo Børs VPS Holding ASA	86	10 000	0,0 %	1,2	1,2
Sandnes Sparebank Egenkapitalbevis	230	22 688	0,1 %	1,2	1,2
Sparebank 1 BV Egenkapitalbevis	947	6 247	0,0 %	0,2	0,2
Sparebanken Sør Egenkapitalbevis	783	36 133	0,2 %	3,7	3,7
Sparebanken Vest Egenkapitalbevis	1 476	98 171	0,2 %	5,4	5,4
Sparebanken Øst Egenkapitalbevis	207	30 000	0,1 %	1,7	1,7
Sparebank 1 Østlandet Egenkapital	5 359	26 923	0,0 %	2,4	2,4
Voss Veksel- Og Landmandsbank Asa	10	23 000	1,2 %	2,8	2,8
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis holdt for trading				21,9	21,9

NOTE 30

(forts.)

Aksjer, andeler og egenkapitalbevis til virkelig verdi over resultatet

	Aksjekapital	Antall aksjer	Eierandel i %	Balanseført verdi	Markedsverdi
Holberg Norden		11 312		4,8	4,8
Pareto Aktiv		509		3,2	3,2
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis til virkelig verdi over resultatet				8,0	8,0

Aksjer tilgjengelig for salg

Balder Betaling AS	10	438	4,4 %	5,9	5,9
Brage Finans AS	221	8 755 707	11,1 %	91,9	91,9
Eksportfinans	2 771	943	0,4 %	14,3	14,3
Frende Holding AS	676	745 841	11,0 %	216,3	216,3
Norne Eierselskap AS	46	17 867 955	10,0 %	2,1	2,1
Deltagerandel Visa Norge				6,5	6,5
Øvrige investeringer i aksjer tilgjengelig for salg				3,9	3,9
Sum aksjer tilgjengelig for salg				341,0	341,0
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis				370,8	370,8

NOTE 31 Datterselskaper

	Forretningskontor	Eierandel og andel stemmeberettiget kapital	Adresse
Fana Sparebank Boligkreditt AS	Nesttun	100 %	Pb. 10 Nesttun
Fana Sparebank Eiendom AS	Nesttun	100 %	Pb. 10 Nesttun

Verdi konsoliderte datterselskaper

(I MILL. KR)	Aksjekapital	Antall aksjer	Pålydende	Kostpris /bokf.verdi	Resultat e/skatt	Andel egenkap. i MNOK 31.12.17
Fana Sparebank Boligkreditt AS	240	150 000	1 600	254,3	38,8	518,6
Fana Sparebank Eiendom AS	6	5 758	1 000	5,8	1,2	6,7
Sum eierinteresser i datterselskaper				260,0	40,0	525,2

Noter til regnskapet

NOTE 32 Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler

(I MILL. KR)

	Morbank				Konsern			
	Immaterielle eiendeler	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygninger	Sum varige driftsmidler	Immaterielle eiendeler	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygninger	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost 1.1.2016	40,8	15,6	90,7	106,2	43,0	23,5	90,7	114,2
Tilgang i året	1,2	1,0	0,1	1,1	1,2	1,2	0,1	1,3
Avgang i året til anskaffelseskost	4,9	5,8	2,1	7,9	4,9	7,9	2,1	10,0
Anskaffelseskost pr. 31.12.2016	37,1	10,8	88,6	99,5	39,3	16,8	88,6	105,4
Akkumulerte av og nedskrivninger	26,8	6,4	23,8	30,2	28,5	12,1	23,8	35,9
Bokført verdi pr. 31.12.2016	10,3	4,4	64,8	69,2	10,8	4,7	64,8	69,5
Anskaffelseskost 1.1.2017	37,1	10,8	88,6	99,5	39,3	16,8	88,6	105,4
Tilgang i året	1,3	5,6	3,7	9,3	2,4	6,0	3,7	9,7
Avgang i året til anskaffelseskost	-	2,4	0,8	3,2	0,0	2,4	0,8	3,2
Anskaffelseskost pr. 31.12.2017	38,4	14,0	91,6	105,6	41,7	20,4	91,5	111,9
Akkumulerte av og nedskrivninger	31,3	6,7	25,9	32,6	33,6	12,6	25,8	38,4
Bokført verdi pr. 31.12.2017	7,1	7,3	65,7	73,0	8,1	7,8	65,7	73,5
Ordinære avskrivninger i år	4,5	2,3	2,9	5,2	5,1	2,4	2,9	5,3
Regnskapsmessige lineær avskrivning	3–5 år	10–33 %	2–10 %		3–5 år	10–33 %	2–10 %	

Ordinære avskrivninger inneholder 0,1 mill i avskrivning på påkostning leide lokaler. Avskrivning på påkostning leide lokaler blir bokført sammen med leiekostnader under andre driftskostnader, mens påkostningen er balanseført. Avgang i året knyttes til utrangering av driftsmidler.

Avskrivning immaterielle eiendeler	4,5	5,1
Avskrivning varige driftsmidler	5,2	5,3
Sum avskrivning	9,7	10,5
Herav avskrivninger påkostede leide lokaler – ført andre driftskostn. (note 22)	0,1	0,1
Ordinære avskrivninger	9,6	10,4

NOTE 33 Gjeld

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 766,5	2 882,8	10 104,8	8 779,8
Egenbeholdning sertifikater og obligasjoner	0,0	-73,0	0,0	-318,0
Sum sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 766,5	2 809,8	10 104,8	8 461,8
Obligasjoner til virkelig verdi	384,8	309,5	384,8	309,5
Egenbeholdning obligasjoner til virkelig verdi	0,0	0,0	0,0	0,0
Verdiregulering	0,1	6,9	0,1	6,9
Sum obligasjoner vurdert til virkelig verdi	384,8	316,4	384,8	316,4
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 151,3	3 126,3	10 489,7	8 778,2

Verdiregulering gjeld - endring kredittisiko og renterisiko	Balanse 31.12.17	Endring	Balanse 31.12.16
Rente	0,3	-7,0	7,3
Kreditspread	-0,2	0,2	-0,4
Virkelig verdi justering	0,1	-6,8	6,9

Kreditspread er differansen mellom beregnet markedsverdi med kreditspread på balansetidspunktet og beregnet markedsverdi med opprinnelig spread på kjøpstidspunktet.

Endring i verdipapirgjeld

Morbank

Endring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Balanse 31.12.17	Emitert	Forfalt/ innløst	Endring egenbeholdning	Øvrige endringer	Balanse 31.12.16
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 766,5	1 450,0	-568,0	73,0	1,6	2 809,8
Obligasjoner til virkelig verdi	384,8	200,0	-122,0	0,0	-2,7	309,5
Verdiregulering	0,1	0,0	0,0	0,0	-6,8	6,9
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 151,3	1 650,0	-690,0	73,0	-7,95	3 126,3

Noter til regnskapet

NOTE 33

(forts.)

Konsern

Endring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Balanse 31.12.17	Emitert	Forfalt/innløst	Endring egen-beholdning	Øvrige endringer	Balanse 31.12.16
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	10 104,8	2 965,0	-1 646,0	318,0	6,0	8 461,8
Obligasjoner til virkelig verdi	384,8	200,0	-122,0	0,0	-2,7	309,5
Verdiregulering	0,1	0,0	0,0	0,0	-6,8	6,9
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	10 489,7	3 165,0	-1 768,0	318,0	-3,6	8 778,2

Endring ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	31.12.17	Emitert	Forfalt/innløst	Endring egen-beholdning	Øvrige endringer	31.12.16
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	299,7	100,0	0,0	0,0	-0,1	199,7
Fondsobligasjoner til amortisert kost	200,0	0,0	0,0	0,0	0,2	199,9
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	499,7	100,0	0,0	0,0	0,1	399,6

Avstemming av endringer i forpliktelser som er en del av finansieringsaktiviteter

	Morbank		Konsern	
	Obligasjons-gjeld	Ansvarlig lånekapital	Obligasjons-gjeld	Ansvarlig lånekapital
Balanseført verdi 31.12.16	3 126,3	399,6	8 778,2	399,6
Kontantstrømmer				
Innbetaling ved utstedelse av gjeld	1 649,2	99,7	3 167,4	99,7
Tilbakebetaling av gjeld	-617,8	0	-1 453,1	0,0
Endringer som ikke skyldes kontantstrømmer				
Endring påløpte renter og amortisering	0,5	0,4	4,0	0,4
Endring virkelig verdi	-6,8	0	-6,8	0,0
Balanseført verdi 31.12.17	4 151,3	499,7	10 489,7	499,7

NOTE 33 Forfallstidspunkt for gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (nominelle verdier)
(forts.)

Sertifikat og obligasjonsgjeld	Morbank	Konsern
2018	788	1 260
2019	1 100	2 450
2020	950	2 550
2021	800	1 550
2022	300	1 715
2023	200	950
Sum sertifikat og obligasjonsgjeld	4 138	10 475
Ansvarlig lån		
2023	200	200
2027	100	100
Sum ansvarlig lån	300	300
Fondsobligasjon		
Evigvarende	200	200
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (nominelle verdier)	4 638	10 975

NOTE 34 Påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Påløpte feriepenger og arb.giver.avg.	13,2	17,0	15,3	19,7
Påløpte kostnader og offentlige avg.	1,3	2,7	2,9	4,6
Avsatt formueskatt	3,1	3,0	3,1	3,0
Sum påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	17,5	22,6	21,2	27,3

NOTE 35 Avsetninger og pensjonsforpliktelser

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Pensjonsforpliktelse (note 36)	8,1	9,8	8,1	9,8
Tapsavsetning garantier	1,5	0,5	1,5	0,5
Sum avsetninger og pensjonsforpliktelser	9,5	10,3	9,5	10,3

NOTE 36 Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader

(I HELE 1000 KR)

Fana Sparebank er pliktig til å ha tjenstepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenstepensjon. Bankens pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne loven.

Fra 01.01.2017 er alle bankens og konsernets ansatte overført fra ytelsespensjonsordning til innskuddspensjonsordning.

Årlig innskudd i den nye innskuddspensjonsordningen fra 01.01.2017 er:

- 7 % av lønn inntil 7,1G
- 15 % av lønn mellom 7,1G og 12G

Ved overgang fra ytelsespensjonsordning til ny innskuddspensjonsordning ble det etablert en kompensasjonsordning hvor det ble avsatt et engangsbeløp på 110.000 pr ansatt som plasseres i fond. Kompensasjonen inkludert tilført avkastning, utbetales til den ansatte ved pensjonsalder eller ved fratredelse før pensjonsalder. For ansatte med lønn over 12 G blir det foretatt et månedlig innskudd med 20 % av den del av lønn som overstiger 12 G.

Ansatte som står igjen i ytelsesordningen er medlemmer som i henhold til gjeldende regler ikke kan overføres til innskuddspensjonsordningen. Ordningen omfatter 5 ansatte ved utløpet av 2017.

Administrerende banksjef har rett og plikt til å fratrukke med førtidspensjon ved fylte 62 år. Pensjonsforpliktelsen overfor administrerende banksjef er regulert i egen avtale som dekkes over ordinær drift. Årets tilskudd utgjør 1,6 MNOK.

Konsernet er med i Fellesordningen for avtalefestet pensjon (AFP). Premie betales med 2,5 % av samlet lønn mellom 1 og 7,1 G.

Pensjonsberegningen for den kollektive ytelsesbaserte ordningen er foretatt av aktuar. Beregningen er basert på en rekke økonomiske og actuarielle forutsetninger. Ved beregningen av de fremtidige pensjonsplikter er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	2017	2016
Diskonteringsrate	2,30 %	2,50 %
Lønnsregulering	2,25 %	2,25 %
Forventet utvikling i grunnbeløpet til folketrygden G	2,25 %	2,25 %
Årlig regulering av pensjonene	1,20 %	1,20 %
Tariff	K2013	K2013

Diskonteringsrenten baserer seg på markedsrenten for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) da det antas at markedet for disse obligasjonene er tilstrekkelig dypt.

NOTE 36
(forts.)

	2017			2016		
	Ordinær	12G ordning	Sum	Ordinær	12G ordning	Sum
1. Pensjonskostnader						
Årets pensjonsopptjening	0,0	0,0	0,0	4,4	0,4	4,8
Tidligere års kostnad	-1,8	0,0	-1,8	-43,3	0,0	-43,4
Netto rentekostnad / - inntekt	0,0	0,0	0,0	1,0	0,1	1,1
Administrasjonskostnader	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Arbeidsgiveravgift	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Pensjonskostnad	-1,8	0,0	-1,9	-37,9	0,6	-37,3
2. Pensjonsforpliktelser						
Pensjonsforpliktelse 01.01.	10,6	3,4	14,0	155,9	6,2	162,1
Årets pensjonsopptjening	0,0	0,0	0,0	4,4	0,4	4,8
Rentekostnad	0,2	0,0	0,2	4,0	0,1	4,1
Tidligere pensjonsopptjening	-3,8	-0,7	-4,5	-148,7	0,0	-148,7
Estimatendringer og avvik	-1,0	0,0	-1,0	-1,8	-0,4	-2,1
Pensjonsutbetalinger	-0,2	-2,6	-2,8	-3,2	-3,0	-6,2
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	5,8	0,0	5,8	10,6	3,4	14,0
3. Pensjonsmidler						
Pensjonsmidler 01.01	11,0	0,0	11,0	120,5	0,0	120,5
Avkastning på midlene	0,3	0,0	0,3	3,0	0,0	3,0
Estimatendringer og avvik	-0,6	0,0	-0,6	-9,7	0,0	-9,7
Tidligere års kostnad	-2,0	0,0	-2,0	-105,3	0,0	-105,3
Innbetalinger av midler	0,0	0,0	0,0	7,0	0,0	7,0
Administrasjonskostnader	0,0	0,0	0,0	-1,2	0,0	-1,2
Pensjonsutbetalinger	-0,2	0,0	-0,2	-3,2	0,0	-3,2
Pensjonsmidler 31.12.	8,5	0,0	8,5	11,0	0,0	11,0
4. Netto pensjonsmidler/forpliktelse						
Brutto pensjonsplikter	5,8	0,0	5,8	10,6	3,4	14,0
Pensjonsmidler til markedsverdi	8,5	0,0	8,5	11,0	0,0	11,0
Netto pensjonsforpliktelse	-2,6	0,0	-2,6	-0,4	3,4	3,0
Arbeidsgiveravgift	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5
Netto pensjonsmidler (-)/forpliktelse (+)	-2,6	0,0	-2,6	-0,4	3,8	3,5
5. Avstemming netto pensjonsforpliktelse						
Pensjonsforpliktelse 01.01	-0,4	3,8	3,5	40,5	7,0	47,5
Pensjonskostnad	-1,8	0,0	-1,8	-37,9	0,6	-37,3
Innbetalt til premiefondet inkl arb.g.avg.	0,0	3,8	3,8	8,0	3,4	11,4
Estimatavvik over totalresultatet	-0,4	0,0	-0,4	5,0	-0,4	4,6
Pensjonsforpliktelse 31.12	-2,6	0,0	-2,6	-0,4	3,8	3,5

Noter til regnskapet

NOTE 36 (forts.)

	2017		2016	
Bokført pensjonsforpliktelse				
Tjenestepensjon		-2,6		3,5
Kompensasjonsordning		1,3		1,1
Pensjonsforpliktelse adm. direktør		6,8		4,9
Sum forpliktelse (note 35)		5,4		9,4
Herav				
Balanseført pensjonsforpliktelse		8,1		9,8
Balanseført pensjonsmidler		2,6		0,4
Avstemming pensjonskostnad resultatregnskapet:	Morbank	Konsern	Morbank	Konsern
Forskjellen mellom Netto pensjonsforpl. IB og UB	-6,1	-6,1	-44,1	-44,1
Innbetalt til premiefondet/premie inkl. arb.g.avg.	3,8	3,8	11,4	11,4
Estimatavvik over totalresultatet	-0,4	-0,4	4,6	4,6
Pensjonskostnad ytelsesbaserte ordninger	-1,8	-1,8	-37,3	-37,3
Arbeidsgiveravgift (annen kostnad)	0,0	0,0	-1,0	-1,0
Netto rentekostnad ytelse (finanskostnad)	0,0	0,0	-1,1	-1,1
Kompensasjonordning	-0,4	-0,4	6,3	6,3
Pensjon over drift	1,9	1,9	1,7	1,7
Ordinært til innskuddspensjon	5,4	6,0	1,9	2,5
Ordinært til fellesordningen	1,0	1,4	1,1	1,5
Totale pensjonskostnader i resultatregnskapet (note 21)	6,1	7,0	-28,4	-27,4

Det er ikke forventet innbetaling til den ytelsesbaserte ordningen i 2018.

Historisk utvikling i pensjonsforpliktelsen	31.12.17	31.12.16	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Brutto pensjonsforpliktelse ytelsesordning ¹	5,8	14,5	169,5	192,1	151,0
Brutto pensjonsmidler	-8,5	-11,0	-121,6	-112,7	-104,7
Netto pensjonsforpliktelser ytelsesordning	-2,6	3,5	47,9	79,4	46,3
Brutto pensjonsforpliktelse administrerende direktør	6,8	4,9	2,9	1,2	0,0
Pensjonsforpliktelse kompensasjonsordning	1,3	1,1	0,0	0,0	0,0
Netto balanseført pensjonsforpliktelse	5,4	9,4	50,8	80,6	46,3

1) Brutto pensjonsforpliktelser inkluderer arbeidsgiveravgift

Sensitivitet pensjon

En ytelsesbasert pensjonsforpliktelse er spesielt sensitiv overfor endringer i diskonteringsrenten. En reduksjon i diskonteringsrenten vil isolert sett medføre en økning i pensjonsforpliktelsen. For konsernet vil en endring i diskonteringsrenten på +/- 1 % gi uvesentlig endring i kostnad/forpliktelse.

NOTE 37 Transaksjoner med nærstående parter

(I MILL. KR)

Fana Sparebank definerer datterselskapene, tilknyttede selskap og ledende ansatte som nærstående parter. Transaksjoner med ledende ansatte, styret og øvrige tillitsvalgte fremkommer i note 38.

Transaksjoner med nærstående parter foretas i samsvar med vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper.

Tabellen nedenfor viser transaksjoner med nærstående parter. Dette omfatter balanseverdier pr. årsslutt og kostnader og inntekter ført gjennom året.

Konserninterne transaksjoner

Balanse	2017	2016
Utlån til datterselskap	489,3	585,7
Innskudd fra datterselskap	21,3	17,2
Resultat		
Mottatte rente og kredittprovisjoner fra datterselskaper	9,2	8,0
Rentekostnad innskudd fra datterselskaper	0,2	0,2
Andre gebyrer og provisjoner	18,9	14,1
Utbytte	2,3	4,1
Andre inntekter	1,4	2,1
Andre kostnader	0,1	0,3

Fana Sparebank Boligkreditt AS har en trekkfasilitet hos Fana Sparebank på 800 MNOK. Pr 31.12.2017 var det benyttet 486,7 MNOK. Tilsvarende tall pr 31.12.2016 var 584,2 MNOK.

I tillegg har andre konsernselskap en trekkfasilitet på 8,0 MNOK. Pr 31.12.2017 var det benyttet 2,6 MNOK. Tilsvarende tall pr 31.12.2016 var 2,0 MNOK. Ved bruk betales en pris på markedsmessige vilkår.

Det er gjort en leveranse og serviceavtale mellom Fana Sparebank og Fana Sparebank Boligkreditt AS. Fana Sparebank mottar en provisjon for arbeidet med forvaltning og oppfølging av utlånsporteføljen. Tilsvarende mottar Fana Sparebank en provisjon for arbeidet med likviditets og balansestyring. Provisjonssatsene er til markedsmessige vilkår og er gjenstand for årlig reforhandling.

Fana Sparebank Boligkreditt har i tillegg til tidligere nevnte trekkfasilitet på 800 MNOK, 3 stk. RCF avtaler (revolving credit facility) mot Fana Sparebank:

- Avtale knyttet til overkollateralisering. Rammen kan benyttes til kjøp av ny sikkerhetsmasse i form av utlån eller andre instrument som kvalifiserer som likviditetsreserve. Rammen pr. 31.12.2017 utgjør 951 MNOK og er avhengig av til hver tid utstedt OMF portefølje i selskapet.
- Avtale knyttet til finansiering av opptrekk av til enhver tid ubrukte flexilånsrammer. Rammen pr. 31.12.2017 er 657 MNOK.
- Avtale som skal sikre OMF eiere oppgjør for renter og avdrag de neste 12 måneder, dersom boligkredittselskapet ikke er i stand til å gjøre opp for seg. Rammen for avtalen pr. 31.12.2017 er 560 MNOK.

Godtgjørsler og lån til ledende ansatte og tillitsvalgte

(I HELE 1000)

2017

Bankens ledelse	Lønn	Honorar	Påskjønnelse ¹⁾	Natural ytelser	Lån/kausjon ²⁾	Pensjonskostnad ³⁾
Lisbet Karin Nærø - Administrerende direktør	2 587		90	155	3 000	1 724
Jon Arild Hellebust - Kundedirektør	1 359		96	114	4 482	172
Oddgeir Timberlid - Økonomidirektør	1 368		52	45	0	161
Kim Lingjærde - Finansdirektør	1 308		46	52	2 186	151
Anita Østerbø - Direktør digitale kanaler fratruddt 2017	1 074		88	53	0	133
Marianne Wik Sætre - Direktør innovasjon & utvikling	1 347		120	39	3 985	161
Bjarne Amundsen - Direktør kreditt og prosesser	1 316		90	53	4 382	151
Styret						
Nils Magne Fjereide - styrets leder		208				
Peter Frølich - styrets nestleder		120			4 319	
Asbjørn Reinkind (fratruddt 2017)		21				
Kjerstin Fyllingen		138				
Linn Cecilie Moholt		107				
Arnstein Bjørke - varamedlem		72				
Aase Gjerdal (ans. repr. fratruddt 2017)	698	21	24	27		53
Arnt Hugo Knudsen (ans. repr.)	690	121	25	33	1 445	45
Hanne Magnussen (ans. repr.)	504	81	16	14	2 032	35
Generalforsamling						
		45				

- 1) Det er i 2017 utbetalt en 1/2 månedslønn i påskjønnelse til alle ansatte på bakgrunn av resultatet i 2016. Kostnaden ble avsatt i regnskapet i 2016.
- 2) Ansatte får rentevilkår med 25 % rabatt i forhold til laveste kunderente. Renterabatten blir fordelsbeskattet. Lånesum for funksjonærvilkår er avgrenset til 4 millioner. Lån utover 4 millioner er til ordinære markedsvilkår. Medlemmer av styret og øvrige kontrollorgan har lån til ordinære markedsvilkår.
- 3) Banken har innskuddspensjonsordning for ansatte. Administrerende direktør har egen avtale om pensjon.

Øvrige avtaler

Administrerende direktør har rett og plikt til å fratruddt ved fylte 62 år. Dersom administrerende direktør fratruddt sin stilling etter ønske fra styret før fylte 62 år, har hun rett til kompensasjon tilsvarende 12 måneders fastlønn i tillegg til lønn i oppsigelsestiden på 3 måneder.

Det foreligger ellers ingen avtaler om særskilt vederlag ved fratruddt i banken for ledelsen eller valgte representanter.

NOTE 39 Forretninger utenfor balansen, pantstillelser, betingede utfall og hendelser etter balansedagen

(I MILL. KR)

Forretninger utenom balansen:	Morbank		Konsern	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Garantiansvar				
Betalingsgarantier	23,6	37,8	23,6	37,8
Kontraktsgarantier	66,3	68,8	66,3	68,8
Annet garantiansvar	19,3	22,2	19,3	22,2
Sum garantier for kunder	109,2	128,7	109,2	128,7
Forpliktelser				
Udisponerte ordinære rammekreditter	1 126,4	985,0	1 464,2	1 457,8
Lånetilsagn	737,8	898,7	737,8	898,7
Pantstillelser				
Pantsatte verdipapir – bokført verdi	478,9	558,3	478,9	558,3
Låneadgang i Norges Bank pr. 31.12.	453,3	533,3	453,3	533,3

Pantsatte verdipapir er i sin helhet deponert for å ha låneadgang i Norges Bank. Retningslinjene til Norges Bank tilsier at man må være fullt ut sikret for å ha trekkrettigheter og låne adgang. Fana Sparebank har pr 31.12.2017 ingen lån i Norges Bank.

Trekkfasiliteter

Banken har i tillegg til ordinær balanseført funding fra markedet, trekkfasiliteter hos DnB. Trekkfasilitetene er en del av bankens likviditetsstrategi.

	Ramme	Benyttet 31.12
DNB	150,0	0,0
(kontokreditt som fornyes hvert år)		

Betingelsene er at vi betaler en løpende provisjon av rammen. Ved bruk betales en pris knyttet til markedsrente + en margin.

Betingede utfall:

Fana Sparebank har ingen rettsaker eller annet på gang som kan påvirke bankens resultat i vesentlig grad.

Hendelser etter balansedagen:

Det foreligger ingen spesielle hendelser etter balansedagen med betydning for regnskapet 2017.

NOTE 40 Operasjonelle leieforhold

Konsernet som leietaker:

Konsernet er leietaker i kontorlokaler sentralt i Bergen sentrum, Fana, Åsane og på Sotra. Leien indeksreguleres hvert år. Årlig leie pr 2017 utgjør 4,5 millioner. Leiekontraktene har en snitt durasjon for gjenværende leieperiode på 6,9 år. De fleste leieavtalen har en oppsjon på ytterligere 5 år leie.

Et av lokalene som leies i Bergen Sentrum, fremleies. Både leie- og fremleieavtalen utløper i 2018. Både fremleietaker og leietaker har samme betingelser i leieforholdet. (Lokale som fremleies holdes utenfor durasjonsberegningene.)

Konsernet som utleier:

Konsernet har ingen utleieavtaler eksternt. Leieinntekter fra datterselskap blir eliminert i regnskapet.

NOTE 41 Overgangsnote IFRS 9

IFRS 9 erstatter IAS 39 og har ikrafttredelse for regnskapsår som starter 1. januar 2018. IFRS 9 omhandler nye prinsipper for finansielle instrumenter med hensyn til klassifisering og måling, sikringsbokføring og nedskrivning.

Standarden skal implementeres retrospektivt, men det er ikke et krav å utarbeide sammenligningstall.

I tråd med IFRS 9 utarbeider Fana Sparebank åpningsbalanse 1.1.2018 som om selskapet alltid har anvendt de nye prinsippene. Sammenligningstallene i regnskapet for 2018 blir ikke omarbeidet. Effekten av nye prinsipper i åpningsbalansen for 2018 føres mot egenkapitalen. Endringene i balansen 01.01. er vist i tabellverket.

Klassifisering og måling

I henhold til kravene i IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres og måles enten til amortisert kost (AC), virkelig verdi med verdiendring over resultatet (FVPL) eller virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultatregnskap (FVOCI). Klassifisering av en finansiell eiendel bestemmes av forretningsmodell for den porteføljen som instrumentet inngår i og hvilke kontraktsmessige kontantstrømmer instrumentene har. For finansielle eiendeler skal det skilles mellom gjeldsinstrument, derivat og egenkapitalinstrument. Et gjeldsinstrument er alle finansielle eiendeler som ikke er derivat eller egenkapitalinstrument.

Gjeldsinstrument (utlån) med kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost. Dette vil være gjeldende utlån i konsernet. I morbank vil tilsvarende gjeldsinstrument, men som i tillegg kan selges til Fana Sparebank boligkreditt AS, klassifiseres til virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultatregnskap (OCI), med renteinntekt og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over OCI skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelen.

Øvrige gjeldsinstrument som ikke holdes, verken helt eller delvis, for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, og som måles, styres og rapporteres til ledelsen på virkelig verdi basis, skal måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Finansielle instrument til virkelig verdi med verdiendring over resultat, vil i konsernet være på samme nivå etter IFRS 9 som etter IAS 39.

Derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendring i resultatet. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer skal som

hovedregel føres i det ordinære resultatet, men et egenkapitalinstrument som ikke er holdt for handelsformål og som ikke er et betinget vederlag etter en virksomhetsoverdragelse, kan utpekes som målt til virkelig verdi med verdiendringer over OCI. Kategorien egenkapitalinstrument tilgjengelig for salg (IAS 39) opphører med IFRS 9. Konsernets portefølje i denne kategori vil fra 1.1.2018 balanseføres til virkelig verdi med verdiendring over resultatet.

For finansielle forpliktelser er det mindre endringer sammenlignet med IAS 39. Finansielle forpliktelser hvor det benyttes virkelig verdi-opsjon blir påvirket ved at verdiendring som konsekvens av endring i kredittisiko skal føres mot totalresultatet, mens øvrige verdiendringer føres over resultat.

Nedskrivning

Med IFRS 9 skal tapsnedskrivninger basere seg på fremtidig forventet tap, uten at det trenger å foreligge objektive bevis for tap. Den nye standarden innebærer krav om tapsavsetninger også på nye utlån, ved at det skal gjøres nedskrivninger for forventet kredittap som følge av forventet mislighold de nærmeste tolv månedene. For utlån hvor kredittisikoen har økt vesentlig etter etablering, skal det foretas nedskrivning for forventet kredittap over utlånets løpetid.

Beskrivelse av nedskrivningsmodell og modellberegning

Fana Sparebank har gjennom 2017 arbeidet med utvikling av nytt modellverk tilpasset regelverk i IFRS 9. Arbeidet har vært et samarbeid med Sparebanken Sogn og Fjordane, Sparebanken Sør og Helgeland Sparebank. Modellen er tilpasset interne forhold.

Måling av avsetning for forventet tap avhenger av om kredittisikoen har økt vesentlig siden opprinnelig innregning. Ved førstegangsinnregning og når kredittisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangsinnregning, skal det avsettes for 12-måneders forventet tap. Hvis kredittisikoen har økt vesentlig etter førstegangsinnregning skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Bransjejustering legges til grunn ved vurderingen. Det antas en nøytral bransjevurdering ved innvilgelse. Bransjerisiko vil fange opp mye av den fremadskuende risikoen.

Følgende regelsett anvendes for å vurdere om økning i kredittisikoen er vesentlig:

$$\begin{aligned} \overline{PD}_0 &\geq a & (1) \\ \overline{PD}_0 &\geq b \cdot PD_F^* & (2) \\ \overline{PD}_0 &\geq c + PD_F^* & (3) \end{aligned}$$

Her er \overline{PD}_0 en kundes bransjejusterte sannsynlighet for mislighold på beregningstidspunktet, mens PD_F^* er kun-

NOTE 41 (forts.)

dens sannsynlighet for mislighold på det tidspunktet kontoengasjementet ble innvilget.

- a er et minste nivå som PD må være over (1 %)
- b er en skalar som PD må ha forverret seg med (2)
- c er minste differanse for forverring (1,5 prosentpoeng)

Et kontoengasjement er vesentlig forverret dersom (1) og enten (2) eller (3) er gjeldende. Formel (3) anses som et tilleggspunkt for å tvinge eventuelle høyriskokunder til bøtte 2-beregning.

Forventet tap for alle kontoengasjement er gitt ved formelen under:

$$EL = \sum_{t=0}^{T^+-1} \frac{(1 - \overline{CPD}_t) \cdot \overline{PD}_t \cdot LGD_t \cdot EAD_t \cdot (1 - PP_t)}{(1 + r)^{t+1/2}} \cdot k(t)$$

De viktigste er:

EL = forventet tap over relevant periode (Expected loss).

\overline{PD}_t = Bransjejustert sannsynlighet for mislighold ved tid t (Probability of Default).

\overline{CPD}_t = Kumulativ bransjejustert sannsynlighet for mislighold før tid t . ($\overline{CPD}_0 := 0$)

LGD_t = Tap, i prosent, gitt mislighold (Loss Given Default).

EAD_t = Eksponering ved mislighold på tid t (Exposure at Default).

PP_t = Andel av eksponering som blir innfridd før avtalt (Pre-Payment). ($PP_0 := 0$)

r = Rente for den aktuelle eksponeringen. ($r := 0$ ved mislighold)

$k(t)$ = Delformel for avkortning for del-år.

Fana Sparebank har utarbeidet en rutine for månedlig beregning av tap som blant annet bygger på data fra bankens datavarehus som har historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen.

I tråd med IFRS 9 grupperer banken sine utlån i tre steg basert på misligholdssannsynlighet på innregningstidspunktet sammenlignet med misligholdssannsynligheten på rapporteringstidspunktet. Tildeling til steg 1, 2 eller 3 gjøres for det enkelte lån. Vesentlige forverrede kontoengasjement plasseres i steg 2. Mislighold over 30 dager, lån med betalingslettelser og lån på intern watchlist vil alltid være vesentlig forverrede kontoengasjement og plasseres i steg 2. Misligholdte kontoengasjement over 90 dager skal plasseres i steg 3. Resterende kontoengasjement plasseres i steg 1.

Basert på inndeling av engasjement i de tre stegene samt anvendelse av fremadskuende misligholdssannsynligheter, sikkerhetsverdier og eksponering, beregnes forventet tap i nedskrivningsmodellen. Tap det enkelte år beregnes ved å multiplisere misligholdssannsynlighet, tap gitt mislighold og eksponering i tre ulike scenarier. Tapene diskonteres tilbake til rapporteringstidspunktet og summeres. Endelig beregnes en vektet sum av beregningen fra det enkelte scenario.

Sikkerhetsdekning, tilfriskningssannsynlighet og gjenvinning usikret del er de viktigste elementene i beregning av tap gitt mislighold. Eksponering er basert på avtalt nedbetalingsplan og observerte nivåer på faktisk nedbetalinger og innfrielser.

Bankens datavarehus inneholder historikk for observert mislighold og tap. Historikken vil danne grunnlag for å lage gode estimater på fremtidige verdier for misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold. I en overgangsperiode vil enkelte parameter estimeres basert på skjønn.

Vekting av og fremtidige verdier for misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold i det enkelte scenario påvirkes av bankens vurdering av makroøkonomiske størrelser som for eksempel prognostisert arbeidsledighet, vekst i brutto nasjonalprodukt, renter, boligpriser mv. Realistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer forventet fremtidig økonomisk vekst de neste 5 år. Optimistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer en høykonjunktur med sterk økonomisk vekst. I år 5 konvergerer scenarioet mot en likevekt med realistisk scenario. Pessimistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer en nedgangskonjunktur med svak økonomisk vekst. I år 5 konvergerer scenarioet mot en likevekt med realistisk scenario.

Metodikken i IFRS 9 vil medføre noe mer volatilitet i nedskrivningene da modellen er basert på økonomiske utsikter og mer sensitiv for endringer i kredittrisiko. Det er forventet at nedskrivningene kommer på et tidligere tidspunkt enn ved praksis etter IAS 39.

Overgangseffekter ved implementering av IFRS 9

Beregning av forventet tap etter IFRS 9 medfører for konsernet Fana Sparebank en reduksjon i nedskrivninger på 1,4 MNOK. Morbank vil få 1,3 MNOK i reduserte nedskrivninger.

Konsernets egenkapital øker med 1,2 MNOK etter skatt 1.1.2018 etter innføring av IFRS 9. Morbanks egenkapital øker med 1,0 MNOK etter skatt. Morbank og konsernets kapitaldekning påvirkes i mindre grad.

Noter til regnskapet

NOTE 41
(forts.)

Klassifisering og måling av finansielle instrumenter, morbank

Finansielle eiendeler	Kategori IAS 39	Kategori IFRS 9	Beløp IAS 39 31.12.17	Beløp IFRS 9 01.01.18
Utlån til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	867,2	866,7
Utlån til kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	12 697,4	4 280,1
		FVOCI – virkelig verdi over utvidet resultatet	0,0	8 420,0
Utlån til kunder	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	752,4	752,4
Rentebærende verdipapir	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVOCI – virkelig verdi over utvidet resultat	2 267,3	2 267,3
Egenkapitalinstrumenter	Virkelig verdi over resultat	FVPL – virkelig verdi over resultat	29,8	29,8
Egenkapitalinstrumenter	Tilgjengelig for salg	FVPL – virkelig verdi over resultat	341,0	341,0
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	10,4	10,4
Sum finansielle eiendeler			16 965,6	16 967,7

Finansiell gjeld				
	Kategori IAS 39	Kategori IFRS 9	Beløp IAS 39 31.12.17	Beløp IFRS 9 01.01.18
Gjeld til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	38,3	38,3
Innskudd fra kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	10 246,5	10 246,5
Innskudd fra kunder	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	516,8	516,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	Amortisert kost	3 766,5	3 766,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	384,8	384,8
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	30,3	30,3
Ansvarlig lånekapital	Amortisert kost	Amortisert kost	499,7	499,7
Avsetninger på garantier	Amortisert kost	Amortisert kost	1,5	1,5
Avsetninger på ubenyttede rammekreditter			0,0	0,8
Sum finansielle forpliktelser			15 484,4	15 485,1

Reklassifisering og måling av finansielle instrument ved overgang fra IAS 39 til IFRS 9

Følgende tabell viser virkningen på beløp i balansen ved reklassifisering og ny måling av finansielle instrument ved overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 pr. 01.01.18

FINANSIELLE EIENDELER	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Amortisert kost				
<i>Utlån til kredittinstitusjoner</i>				
Inngående balanse under IAS 39	867,2			
Ny måling tapsavsetning			-0,6	
Utgående balanse under IFRS 9				866,7

NOTE 41

(forts.)

	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
<i>Utlån til kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39	12 697,4			
Reklassifisert til FVOCI		-8 420,0		
Ny måling tapsavsetning			2,6	
Utgående balanse under IFRS 9				4 280,1
FVTPL – virkelig verdi over resultatet				
<i>Utlån til kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	752,4			752,4
<i>Rentebærende verdipapirer</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	2 267,3			2 267,3
FVOCI – virkelig verdi over andre inntekter og kostnader				
<i>Utlån til kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Reklassifisert fra amortisert kost		8 420,0		
Ny måling tapsavsetning			0,0	
Utgående balanse under IFRS 9				8 420,0
FINANSIELL GJELD				
Amortisert kost				
<i>Innskudd fra kredittinstitusjoner</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	38,3			38,3
<i>Innskudd fra kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 246,5			10 246,5
<i>Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	3 766,5			3 766,5
<i>Ansvarlig lånekapital</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	499,7			499,7
<i>Avsetninger på garantier</i>				
Inngående balanse under IAS 39	1,5			
Ny måling tapsavsetning			0,0	
Utgående balanse under IFRS 9				1,5
<i>Avsetninger på ubenyttede kreditter</i>				
Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Ny måling tapsavsetning			0,8	
Utgående balanse under IFRS 9				0,8

Noter til regnskapet

NOTE 41

(forts.)

	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
FVTPL – virkelig verdi over resultatet				
<i>Innskudd fra kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	516,8			516,8
<i>Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	384,8			384,8
<i>Finansielle derivater</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	30,3			30,3

Overgang til IFRS 9 vil medføre endringer i egenkapitalen fra 31.12.17 til 01.01.18 som vist under:

	Sparebankens fond	Gavefond	Verdiendring tilgjengelig for salg	Sum
Egenkapital 31.12.17	1 651 623	35 649	151 594	1 838 867
Reklassifisering av finansielle instrument tilgjengelig for salg til virkelig verdi over ordinært resultat	151 594		-151 594	0
Ny måling tapsavsetning utlån	1 287			1 287
Skatteeffekt knyttet til endring	-322			-322
Egenkapital 01.01.18	1 804 826	35 649	0	1 840 475

Avstemming av tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9

	Nedskrivning på grupper	Individuelle nedskrivninger	Steg 1	Steg 2	Steg 3	Sum
			Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetid	Forventet tap over levetid inkl spesifiserte tap	
	IAS 39	IAS 39	IFRS 9	IFRS 9	IFRS 9	
Tapsavsetning 31.12.17	35 001	27 110				
Brutto utlån	-34 231	-26 420	3 401	27 656	27 538	58 596
Ubenyttet kreditter			154	624	0	778
Tap på garantier	-770	-690	59	586	805	1 450
Tapsavsetning 01.01.18	0	0	3 614	28 867	28 343	60 824

NOTE 41
(forts.)Klassifisering og måling av
finansielle instrumenter, **konsern**

Finansielle eiendeler	Kategori IAS 39	Kategori IFRS 9	Beløp IAS 39 31.12.17	Beløp IFRS 9 01.01.18
Utlån til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	380,6	380,4
Utlån til kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	19 941,0	19 943,4
Utlån til kunder	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	752,4	752,4
Rentebærende verdipapir	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVOCI – virkelig verdi over utvidet resultatet	2 357,5	2 357,5
Egenkapitalinstrumenter	Virkelig verdi over resultat	FVPL – virkelig verdi over resultat	29,8	29,8
Egenkapitalinstrumenter	Tilgjengelig for salg	FVPL – virkelig verdi over resultat	341,0	341,0
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	10,4	10,4
Sum finansielle eiendeler			23 812,8	23 815,0

Finansiell gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	18,4	18,4
Innskudd fra kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	10 245,1	10 245,1
Innskudd fra kunder	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	516,8	516,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	Amortisert kost	10 104,8	10 104,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	FVO – virkelig verdi over resultatet	FVPL – virkelig verdi over resultat	384,8	384,8
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	30,3	30,3
Ansvarlig lånekapital	Amortisert kost	Amortisert kost	499,7	499,7
Avsetninger på garantier	Amortisert kost	Amortisert kost	1,5	1,5
Avsetninger på ubenyttede rammekreditter				0,8
Sum finansielle forpliktelser			21 801,4	21 802,2

Reklassifisering og måling av finansielle
instrument ved overgang fra IAS 39 til IFRS 9

Følgende tabell viser virkningen på beløp i balansen ved reklassifisering og ny måling av finansielle instrument ved overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 pr. 01.01.18.

FINANSIELLE EIENDELER	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Amortisert kost				
<i>Utlån til kredittinstitusjoner</i>				
Inngående balanse under IAS 39	380,6			
Ny måling tapsavsetning			-0,1	
Utgående balanse under IFRS 9				380,4

Noter til regnskapet

NOTE 41

(forts.)

	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39	19 941,0			
Ny måling tapsavsetning			2,3	
Utgående balanse under IFRS 9				19 943,4

FINANSIELL GJELD

Amortisert kost

Innskudd fra kredittinstitusjoner

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	18,4			18,4
--	------	--	--	------

Innskudd fra kunder

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 245,1			10 245,1
--	----------	--	--	----------

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 104,8			10 104,8
--	----------	--	--	----------

Ansvarlig lånekapital

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	499,7			499,7
--	-------	--	--	-------

Avsetninger på garantier

Inngående balanse under IAS 39	1,5			
Ny måling tapsavsetning			0,0	
Utgående balanse under IFRS 9				

Avsetninger på ubenyttede kreditter

Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Ny måling tapsavsetning			0,8	
Utgående balanse under IFRS 9				0,8

FVTPL - virkelig verdi over resultatet

Innskudd fra kunder

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	516,8			516,8
--	-------	--	--	-------

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	384,8			384,8
--	-------	--	--	-------

Finansielle derivater

Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	30,3			30,3
--	------	--	--	------

NOTE 41

(forts.)

Overgang til IFRS 9 vil medføre endringer i egenkapitalen fra 31.12.17 til 01.01.18 som vist under:

	Sparebankens fond	Gavefond	Verdiendring tilgjengelig for salg	Sum
Egenkapital 31.12.17	1 918,0	35,7	151,6	2 105,2
Reklassifisering av finansielle instrument tilgjengelig for salg til virkelig verdi over ordinært resultat	151,6		-151,6	0,0
Ny måling tapsavsetning utlån	1,4			1,4
Skatteeffekt knyttet til endring	-0,2			-0,2
Egenkapital 01.01.18	2 070,8	35,7	0,0	2 106,4

Avstemming av tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9

	Nedskrivning på grupper	Individuelle nedskrivninger	Steg 1 Forventet tap over 12 måneder	Steg 2 Forventet tap over levetid	Steg 3 Forventet tap over levetid inkl spesifiserte tap	Sum
	IAS 39	IAS 39	IFRS 9	IFRS 9	IFRS 9	
Tapsavsetning 31.12.17	39 949	27 110				67 058
Brutto utlån	-39 178	-26 420	5 326	30 531	27 538	-2 203
Ubenyttet kreditter			168	649	0	817
Tap på garantier	-770	-690	59	586	805	-10
Tapsavsetning 01.01.18	0	0	5 553	31 766	28 343	65 662

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Thormøhlens gate 53 D, NO-5006 Bergen
Postboks 6163, NO-5892 Bergen

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf: +47 55 21 30 00
Fax: +47 55 21 30 01
www.ey.no
Medlemmer av Den norske revisorforening

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til generalforsamlingen i Fana Sparebank

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Fana Sparebank som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, totalresultat, oppstilling av endringer i egenkapital og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets og konsernets finansielle stilling per 31. desember 2017, og av deres resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i selskapets årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og administrerende direktør (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde;
- ▶ innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å fastsette strategien for, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen, og vi har et udelt ansvar for konklusjonen på revisjonen av konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen og redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Bergen, 22. mars 2018
ERNST & YOUNG AS

Karl Erik Svanevik
statsautorisert revisor

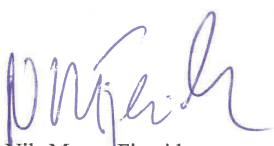
Erklæring fra styret og administrerende direktør iht verdipapirhandelloven § 5-5

Vi erklærer etter beste overbevisning at årsregnskapet 2017 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

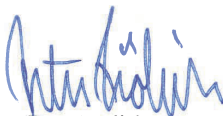
Vi erklærer også at årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Nesttun, 22. mars 2018

I styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
styrets leder

Peter Frølich
styrets nestleder

Linn Cecilie Moholt
styremedlem

Kjerstin Fyllingen
styremedlem

Arnt Hugo Knudsen
representant for ansatte

Hanne Magnussen
representant for ansatte

Lisbet K. Nærø
administrerende direktør

fanasporebank.no

Østre Nesttunvei 1, 5221 Nesttun

Telefon: 03411

E-post: post@fanasporebank.no

Org.nr. 937 896 859